

„Viața se aseamănă cu o spirală. Nu știm în ce direcție este ținta ei,
dar trebuie să mergem în direcția pe care o credem cea justă.”
C. Brâncuși

SPICEON

SPIRALA CONTINUĂ

REVISTĂ DE LITERATURĂ, ARTE ȘI ISTORIE CULTURALĂ

Editată de Asociația Cercetătorilor și Autorilor de Carte Gorjeni „Al. Doru Șerban”

AN II * NR. 4

2020

TÂRGU-JIU

AUREL ANTONIE MIHAELA ALBU ȘTEFANIA BLIDEA ILEANA BUSUIOCEANU
ANDREEA CIUCĂ ION ELENA MARIUS IORGA EMILIA IVANCU DANIEL LUCA OANA MARIN
ANTONIA MĂLINA LATU PETRIȘOR MILITARU ION MOCIOI ADRIAN MUNTEANU
RUXANDRA ROȘCA VALERIA ROȘCA VIOREL SURDOIU
ALEXANDRU TRIFU-URZICĂ VICTOR TROACĂ FLORIAN VĂIDEIANU

EDI TO RIAL

„Viața se aseamănă cu o spirală”

Spirala continuă. Soarele, ținut prizonier într-o spirală a timpului, ne măsoară cu ochiul de lumină. Noi, în spirală, mereu, nu știm dacă urcăm sau coborâm, ori ne preumblăm, prizonierii spațiului, previzibili și prea vizibili, cu pasul, cu ochiul, cu mâinile întinse după un fir ariadnic, căutând ieșirea din labirintul monotoniei.

În liniștea acestor zile de mai cum n-au fost niciodată pe malul Jiului, peste orașul tăcut precum steagul de luptă de pe statuia îndemnătorului Tudor Vladimirescu, parcă se aude ciocanul cum sfichiuieste tăind aerul ce-l desparte de daltă, cum daltă și piatra se măsoară-n tărie, ecouri ale nașterii tăcerii și infinitului, ipostaze ale realității neconcepute cu intenție creatoare, ci doar firești.

*

Natura, în orice fel s-ar manifesta ea, nu face niciodată pauză, natura nu încemenește. Toate ale ei, în toate stările, își continuă calea prescrisă ori preschimbată. Când spunem toate ale ei, gândim că omul este inclus în această neînțeleasă măreață mandală a universului și cumva el își are locul său important.

Altminteri, lipsa ori mai puțină prezență a omului în acest peisaj al străzilor pustii nu înseamnă decât o regrupare în sinele cu greutate răbdător și revenirea la matcă o să aducă, desigur cu plus de debit, regăsirea curgerii vieții umane într-o aceeași măsură a cantității și calității (cu speranța că aceasta din urmă să fi căpătat, prin reculegere, mai multă valoare).

Și totuși, suntem definiți ca ființe aflate mereu în mișcare, în căutare de ceva, mereu cu întrebări născătoare de răspunsuri născătoare de întrebări... și adesea de nestare, cu toate variantele sinonimice. Prin urmare, spirala existenței noastre continuă și neliniștea noastră spirituală și sufletească este ușor transferată în planul cotidian.

*

Cu toate acestea care ni se întâmplă sau ni se vor întâmpla, o să ne rămânem mereu ai lui Brâncuși prin cele făcute de el sau rostite de el și să luăm seama la ele: „Am impresia că viața oamenilor se desfășoară pe o bază greșită. Există o gravă neînțelegere în punctul de pornire. Oamenii nu recunosc minunea pe care o constituie viața însăși, globul acesta pământesc care se învârtă în haos și îi poartă în mersul lui prin veacuri. Ceea ce le lipsește oamenilor din vremea noastră e dimensiunea cosmică, sentimentul acesta al aventurii spiritului, dincolo de realitatea aparentă. Oamenii actuali nu au antene pentru a pătrunde în realitatea adevărată, în singura realitate care contează. Se lasă amăgiți de aparențe și se opresc la ele. Nu merg mai departe. Pentru că îi împiedică această stupidă nevoie de securitate care taie aripile aventurii și care ferecă spiritul în închisoarea conformismului. Întotdeauna, ceea ce m-a susținut a fost bucuria. În cele mai grele împrejurări ale vieții, am știut s-o găsesc în drumul meu. Mergeam cântând. Știam că ceea ce trebuie să se întâmple se va întâmpla. Și nimic nu mă oprea. Pe acest sentiment al minunii pe care o reprezintă viața, al bucuriei, e clădită toată opera mea.”

„Viața se aseamănă cu o spirală. Nu știm în ce direcție este ținta ei, dar trebuie să mergem în direcția pe care o credem cea justă.” (Constantin Brâncuși)

*

Străzile și-au revenit și zilele de stat în casă și de distanțare sunt repede date uitării.

Spirala continuă și ar trebui să înțelegem dacă urcăm sau coborâm!

Viorel Surdoiu

SUMAR

2	Editorial	
	In memoriam. General Constantin ISPAS	3
	Victor TROACĂ	
6	Pe urmele strămoșilor	
	Ileana Mihaela BUSUIOCEANU	
	Exilul și căutarea sensului pierdut	10
	Ruxandra ROȘCA	
12	Neuroștiințele și hristofobia	
	Valeria ROȘCA	
	Rădăcinile nu au timp	15
	Antonia Mălina Ecaterina LATU	
20	Ethos anthropos daimon	
	Oana MARIN	
	Poezie	23
	Liviu CLISU	
	Daniel LUCA	
	Andreea CIUCĂ	
	Emilia IVANCU	
	Ștefania BLIDEA	
	Adrian MUNTEANU	
	Mihaela ALBU	
36	Iosif Keber - o monografie ilustrată	
	Ion MOCIOI	
	La intersecția insomniilor. Murakami	38
	Alex TRIFU	
39	Cele șapte morți ale lui Jorge Luis Borges - Mozaicul	
	Aurel ANTONIE	
	Strigăt	42
	Marius IORGA	
46	Locul unde se fabrica lumina	
	Mircea POSPAI	
	Critifcțiune cu Constantin Brâncuși	49
	Petrișor MILITARU	
50	Fragmente de roman	
	Florian VĂIDEIANU	
	Zor de primăvară (reportaj)	52
	Ion ELENA	
54	Din cufărul bibliotecii: Tudor Arghezi „Ce-ai cu mine, vântule?”	
	Semnale	56
58	Vârste rotunde în 2020	
	Repere culturale	59

Numar ilustrat cu lucrări semnate Viorel SURDOIU

Victor TROACĂ

0 viață, un steag

**General
locotenent
(rezervă)**

Constantin Ispas

(23.08.1925 - 14.01.2020)

Domnul general Constantin Ispas se numără printre cele 134 de personalități militare pe care le-a dat Gorjul de-a lungul anilor și care și-au adus o contribuție remarcabilă, ca specialiști militari, în diverse domenii de activitate, și care au slujit nația română la cele mai înalte virtuți.

Printre aceste personalități întâlnim 7 generali gorjeni, miniștrii de război, 6 generali șefi și subșefi ai Marelui Stat Major, 10 generali comandanți sau locuitori de comandanți de armată, 8 comandanți de comandamente teritoriale și de armă, 17 comandanți de corp de armată și de divizie, 55 generali, licențiați în domeniul comandă și stat major, 3 generali diplomați militari, 8 generali medici, din care 3 oameni de știință, un membru al Academiei SUA, 3 profesori universitari doctori docenți, 11 generali – ingineri, chimiști, proiectanți, construcții tancuri și blindate, 4 generali magistrați la Curtea Supremă de Justiție, 7 generali profesori în instituțiile superioare de învățământ militar.

Domnul general Constantin Ispas s-a născut la 23 august 1925 în Turcinești Gorjului, într-o familie de oameni harnici și truditori ai pământului, având o copilărie grea, în timpul căreia a cunoscut, așa cum afirmă și domnia sa, „necazul și sărăcia, durerea și rareori bucuria”.

În viață a trudit din greu, dar învățat din familie cu munca, cinstea și onoarea, a reușit să depășească numeroasele momente extrem de dificile.

Primele clase primare le urmează în satul natal, dar greutățile familiei îl determină ca, la vârsta copilăriei, fiind cel mai mare dintre cei 5 copii, să meargă argat la un sătean înstărit. Prin câte o fi trecut copilul Constantin doar sufletul lui poate știi. Dar despre harnicia, inteligența și priceperea sa de copil s-a dus repede vestea. O întâmplare providențială ce s-a petrecut pe data de 15 august 1938 avea să-i schimbe cursul și traiectoria vieții. De Sfânta Marie Mare, la poarta casei a oprit o trăsură cu un ofițer chipeș îmbrăcat, fost bun prieten de copilărie cu tatăl său, prieten pe nume Traian Diaconescu, și acesta îl cere pe copilul cel „oacheș”, să-l ia la București și să se îngrijească de viitorul lui. Cu lacrimi în ochi

familia a dat copilul care, ajuns la București, a fost încadrat copil de trupă la Regimentul de Gardă „Mihai Viteazul”. Se acomodează repede cu viața din armată și, în paralel, cu școala. Este admis la Academia Regală de Muzică și Artă Dramatică și începe o carieră muzicală promițătoare în cadrul armatei, ca trompetist. Din păcate, cariera i-a fost întreruptă brusc după ce, în timpul cutremurului din 1940, a fost prins sub dărâmturi, de unde a fost scos după două ore, cu dantura făcută praf.

Rămâne copil de trupă și asistă la evenimentele premergătoare și la declanșarea celui de-al doilea război mondial. În iunie 1941 pleacă pe frontul de est, fiind încadrat în Regimentul de Gardă 6 Mihai Viteazul – Compania de Cercetare. În primăvara anului 1944, la împlinirea vârstei de 19 ani și la cererea sa, este admis ca voluntar în armata română, iar în iulie 1944 este grav rănit și depistat bolnav de TBC, ceea ce face ca tânărul Constantin Ispas să fie reformat și lăsat la vatră.

În 1948, ca prin minune, se stabilește că este complet vindecat și este încorporat din nou pentru completarea stagiului militar. Ajunge la Regimentul 5 Artilerie Grea Brașov de unde este selectat pentru Școala de subofițeri politici din Breaza. Termină șef de promoție și este avansat la gradul de locotenent, cu repartizare la Marele Stat Major – unde se specializează în probleme de mobilizare.

În 1953 este admis la Academia Militară – Facultatea de arme întrunite, iar la absolvire, în anul 1956, pe baza rezultatelor sale foarte bune

Fotografie din colecția domnului Gigi BUȘE - secretar executiv la Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria” - filiala Gorj

obținute pe parcursul celor 3 ani de studii, este selecționat și oprit în calitate de cadru didactic. Ocupă pe rând funcțiile de lector, conferențiar și apoi profesor.

În anul 1966 este mutat din nou la marele Stat Major al Armatei și i se încredințează responsabilități speciale cu automatizarea Secției de Cercetări Științifice, ocupându-se de organizarea acesteia și de stabilirea obiectivelor pentru următorii ani.

Era perioada în care se pune accentul pe definirea și crearea sistemului informatic al armatei, pe baza noilor tehnologii ale momentului. În aceste circumstanțe, Constantin Ispas urmează cursuri postacademice de cibernetică și de management.

Predă în continuare la Academia Militară, Catedra de Automatizarea Conducerii Trupelor, unde, împreună cu un colectiv de specialiști, elaborează prima lucrare destinată pregătirii cadrelor militare în domeniul științei conducerii intitulată „Probleme ale Științei Conducerii cu aplicații în domeniul militar”, urmată de o alta, apărută în cursul anului 1974 – în același domeniu.

Între Moscova, unde i s-a propus să continue activitatea după anul

1980, și Târgu Jiu, alege să se întoarcă spre locurile natale. Revenit acasă, îndeplinește funcția de Comandant al Centrului Militar Gorj până în anul 1986, când se pensionează.

Se retrage la Turcinești, dar după evenimentele din 1989, locuitorii comunei l-au dorit și l-au votat primar al localității. S-a dedicat activității de primărie cu mare pricepere și devotament, fără a fi remunerat.

Dar domnul General se simțea încă în putere și decide să se dedice unei cauze nobile în folosul camarazilor săi. Astfel, din anul 1990 se alătură veteranilor, fiind ales președintele Filialei Gorj a Asociației Veteranilor de Război. În această calitate, a militat și a depus eforturi considerabile pentru punerea la punct a evidenței veteranilor și văduvelor de război, precum și pentru acordarea drepturilor acestora conform legislației în vigoare.

Totodată, s-a străduit și a reușit să asigure editarea periodică și la nivel calitativ deosebit a revistei „Onoare și jertfă”.

Domnul General locotenent (rez.) Constantin Ispas s-a dovedit a fi și un reabil om de știință și cercetător în domeniul militar. Printre lucrările

care-i poartă semnătura în calitate de autor, coautor sau coordonator, amintim:

- „Optimizarea deplasării trupelor pe distanțe mari folosind tehnica de calcul electronic”, Editura Ministerului Apărării Naționale, București, 1968;

- „Manual de Strategie Militară”
- „Procedeele și formele acțiunilor de luptă în războaiele moderne, nucleare, chimice”, Editura Academiei Militare București, 1971;

- „Probleme ale științei conducerii, cu aplicații în domeniul militar” - Întreprinderea Poligrafică „Timpul”, București, 1973;

- „Aplicații ale teoriei matematice a deciziei în domeniul militar”, Tipografia Ministerului Apărării Naționale, București, 1974.

- „Nemuritorii. Generali Gorjeni, valori ale neamului românesc”, vol. I, II, Editura Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Gorj, Târgu-Jiu, 2002;

- „Nemuritorii. Vitejii Gorjului – Cavaleri ai Ordinului Mihai Viteazul”, vol. III, Editura Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Gorj, Târgu-Jiu, 2004;

- „Nemuritorii. Onorul la General”, vol. IV, V Editura Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Gorj, Târgu-Jiu, 2006.

- „Misiune îndeplinită”, Editura Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Gorj, Târgu-Jiu, 2016

- „Lelești – vatră de eroi și de viteji”, Editura Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Gorj, Târgu-Jiu, 2017.

- „Misiunea îndeplinită – Tezaurul uman al comunei Turcinești”, Editura Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Gorj, Târgu-Jiu, 2018;

- Revista „Onoare și Jertfă” – în calitate de redactor șef.

Despre munca de reabil istoric a domnului General, grăitoare sunt cuvintele academicianului Florin Constantiniu, care afirmă că este „un împătimit al istoriei, dar și un împătimit de plaiurile gorjene și de oamenii minunați care le locuiesc. Din această dragoste întreită – de pământ, de om și de istorie – a răsărit

acest minunat florilegiu de biografii ale gorjenilor care și-au dedicat viața slujirii Patriei (n.a. – este vorba de volumele din seria „Nemuritorii”)). De asemenea, prof. dr. Gheorghe Gorun afirmă că domnul General Constantin Ispas scrie „o istorie specială, un alt fel de istorie decât cea cu care suntem obișnuiți. O istorie aflată, adesea, în conflict cu cea oficială”, iar conferențiarul universitar doctor Gheorghe Nicolescu, de la Centrul de Studii și Păstrarea Arhivelor Militare Pitești, afirmă faptul că a „fost impresionat de tenacitatea și voiciunea minții sale, de deosebită probitate profesională, de dragostea de neam și de țară afirmată fără ostentație”. Cuvinte frumoase de recunoaștere a muncii și a valorii unui om.

Subscriu întru totul afirmațiilor de mai sus și completez faptul că domnul general Constantin Ispas a fost o personalitate a domeniului său, un militar adevărat și un om de știință de excepție care merită să primească toată considerația noastră.

Personal l-am văzut pe domnul General în cadrul unor evenimente publice pe perioada când a îndeplinit funcția de Comandant al Centrului Militar Gorj și mi-a creat imaginea unui om puternic, sigur pe sine, ordonat și foarte ferm. L-am revăzut ulterior, după 1990, nelipsit la evenimentele comemorative și evocatoare ale istoriei neamului românesc. Vitalitatea sa, ideile sale, dorința de a oferi mai mult pentru semenii săi, camaraderia, patosul și capacitatea de a aduce și alți oameni care să se alăture eforturilor sale m-au impresionat.

L-am cunoscut mai mult pe domnul General în ultimul deceniu, când preocupările noastre comune în ale scrisului ne-au apropiat. Eforturile domniei sale s-au canalizat foarte mult spre a scrie și a lăsa moștenire o operă de invidiat despre eroii neamului, în general, dar mai ales despre eroii știuți și neștiuți din diferite localități ale Gorjului.

Printre activitățile și calitățile domnului General Constantin Ispas, remarc cu foarte mare bucurie și pe aceea de foarte bun istoric militar cu viziune și aplecare spre fapte și evenimente așa cum le-a descoperit Domnia Sa în vastele cercetări și documentări pe care le-a efectuat în

ultimii 25 de ani. M-a impresionat o discuție pe care am avut-o, în cadrul căreia l-am întrebat despre sursele atâtor informații detaliate despre ostași, comandanți și faptele lor de arme pe care le avea și le publica. Din răspunsul primit am reținut, în sinteză, faptul că dumnealui s-a deplasat de nenumărate ori la centrele armatei unde sunt arhivate documentele speciale, plătind din banii proprii un șofer care să-l ducă până acolo și să-l aducă acasă, toate materialele xeroxate și deplasările la centrele de veterani de război din județ.

Aceste fapte impresionează prin mărinimia lor și prin dorința domnului General de a aduce la lumină eroii ai neamului, veterani anonimi care mai trăiesc sărăcăcios în câte un sat uitat de Dumnezeu, cărora, prin cărțile scrise pe cheltuiala proprie, le-a dat viață și le-a readus în memoria noastră a celor de azi ca eroi și fapte necunoscute sau cunoscute în mod trunchiat.

Este de menționat și faptul că în anul Centenarului Marii Unirii, în cadrul ședinței festive a Consiliului Local din data de 21 mai 2018, domnul General Constantin Ispas a fost declarat Cetățean de Onoare al

Municipiului Târgu Jiu, un gest onorabil, care reflectă aprecierea comunității față de munca și viața unui general al armatei române.

În final doresc să remarc cu mare plăcere faptul că domnul General Constantin Ispas a fost membru și al Asociației Cercetătorilor și Autorilor de Carte Gorjeni „Al. Doru Șerban”, Tg-Jiu. Pentru noi a fost o mare onoare de a avea o astfel de personalitate în rândurile acestei asociații, în numele căreia doresc să-i mulțumesc pentru tot ceea ce a făcut și a lăsat în urma sa.

În după amiaza zilei de 14 ianuarie 2020, domnul General (în rezervă) Constantin Ispas ne-a părăsit pentru totdeauna, luând calea îngerilor.

Condoleanțe familiei îndurerate.

Drum lin și Onor,

Domnule General!

Fotografie din colecția domnului Gigi BUȘE - secretar executiv la Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria” - filiala Gorj

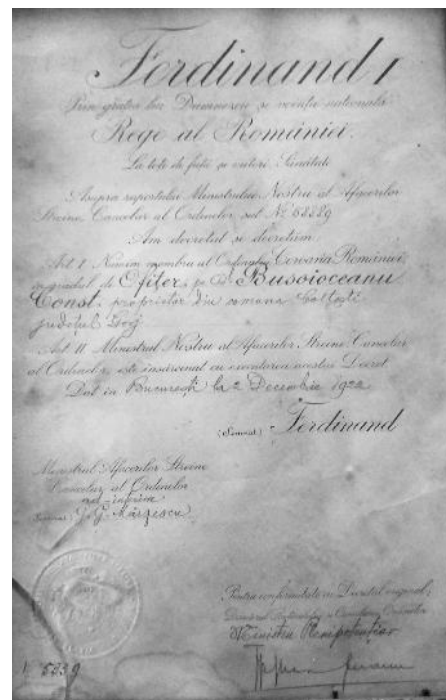
**Ileana Mihaela
BUSUIOCEANU**

Era zi de sâmbătă, era dimineată, o dimineată senină cu un soare strălucitor ce tocmai răsărise din orizontul pădurii. Deoarece mă simt foarte strâns legată de locul nașterii și locul copilăriei, nu pierd nici o zi liberă în care să nu plec mai din vreme de la liceu pentru a revedea locurile atât de dragi mie

În timp ce pașii mă purtau grăbiți spre casă, pe ulița îngustă cu flori albe de-o parte și de alta, zăresc în coama dealului, parcă supraveghindu-le pe celelalte, o casă mare, singura din sat în două rânduri, cu acoperiș bătrân de șindrila și tencuială de crivină arsă. Acela era locul meu, locul în care m-am născut și am crescut, în casa cea nouă de lângă marea casă boierească de demult.

Și tot mergând și privind, cu un sentiment de melancolie în suflet încep să-mi aduc aminte de poveștile celor bătrâni din sat despre acea familie de rang înalt, despre străbunicii mei, mai ales despre străbunicul și toată bunătatea și iubirea lui față de toți sătenii. Străbunicul Constantin Busuioceanu era boierul satului Busuioci care pe atunci se numea Mahalaua Busuioci.

Gândindu-mă la toate astea, ajung în curte, o curte foarte mare în care altădată se țineau toate horele și sărbătorile de pe-atunci, iar în mijlocul curții, lângă bătrânul salcâm găunos și putred, stătea casa veche ce străjuia totul în jurul ei. Intru cu emoție în suflet în vechiul conac, urc scările de lemn de brad, cu balustradă sculptată manual și trepte ce scârțâie parcă de durere cu fiecare pas cu care înaintez. Ajung în holul lung și lat, cu pereți îngălbeniți de trecerea timpului; în colț stătea cu regret un dulăpior din lemn de trandafir și cu mânere de argint, locul unde sunt și acum vechile cămăși și cârpe de borangic ale străbunicii. Mai fac câțiva pași și intru pe ușa cu clanța ruginită, care scârțâie din fiecare colț. Pe un perete

al camerei observ un tablou mare, cu străbunicul Busuioceanu, care parcă stătea și mă privea cu ochii aceia mari și cumiți, dând impresia că voia să-mi spună toată istoria, să-mi cunosc rădăcinile. Mă uit sub tablou și văd o veche ladă de lemn pe care erau pictați câțiva trandafiri roșii strălucitori, o deschid și descopăr câteva acte vechi și niște poze atinse de trecerea timpului.

Străbunicul era un om înalt, bine făcut, cu niște ochi pătrunzători mari și sfioși, o mustață lungă, neagră și foarte aranjată cum nu se mai văzuse; părul negru și dat pe spate și fruntea înaltă și goală. Era mereu îmbrăcat în pantaloni de stofă, brâu lat, cu cămașă albă de borangic țesută de străbunica sub lumina lămpii pe ulei în nopțile lungi de iarnă. Întotdeauna străbunicul avea cravată și sacou sau palton negru de mătase unde la buzunarul din piept se afla, mândră,

**Pe urmele
strămoșilor**

o medalie primită de la însuși Regele Carol I. Era om cumsecade, respectat de toți curtenii și de toți sătenii, niciodată nu-i scăpa nimic, îi stăpânea autoritar pe toți cei ce munceau la conac, dar și pe ceilalți membrii ai familiei.

Străbunica, Nicolîța Busuioceanu, era o femeie subțire, cu o finețe și grație ne-nțeleasă de nimeni din sat, toți cei ce o priveau rămăneau hipnotizați de întreaga ei înfățișare. Avea părul negru și ondulat, dat pe spate și prins într-o împletitură care la capăt era legată cu un șnur alb de mătase. Avea o frunte lată și îngustă, niște sprâncene arcuite deasupra unor ochi rotunzi și calzi, dar care totuși exprimau autoritatea față de toată lumea și nu îndrăznea nimeni să crâncească în fața ei. Purta întotdeauna cămașă albă de mătase cu râuri, fustă cu poale și șoarte tradiționale oltenești, iar în picioare avea opinci de piele făcute de singurul om ce știa să coase cu inghița, Lache Poenaru, care stătea într-o căsuță de chirpici aflată la marginea pădurii de fag.

În conacul boieresc în fiecare cameră erau paturi cu o scoartă înflorată, câte două capete de puf, doar în camera unde stăteau toți membrii familiei era pe pat și o plapumă de copil, iar pe masă, lângă lampa unsuroasă, erau trei coturi de pânză de casă pentru hăinuțe de copii. Bineînțeles, la o familie atât de mare nici numărul de copii nu era unul oarecare - opt chipuri care râdeau și se bucurau mereu de tot ce-i înconjură, și care mereu aduceau zâmbetul pe fața boierului, ei fiind singurii care puteau face acest lucru.

Lângă nukul de la poarta curții era moara familiei, o moară harnică părând că supraveghează de pe coastă carele cu sacii de grâu și porumb, sosite la boier pentru a plăti prețul măcinatului. Zi de zi copiii curioși mergeau să vadă cum se măcina și să se joace cu făină din lăzile mari cu picioare înalte.

Preotul satului era un om bun, cu ochii calmi și fața senină, care după slujba de la biserică își făcea adesea apariția pe la moară sau pe la conacul boierului. Era întotdeauna însoțit de un țarcovnic scund, slăbuț, cu părul alb, puțin cocoșat, bătrân și bolnav, dar nu era slujbă la care să lipsească, toata lumea-l cunoștea pe nea Tache care stătea în partea dreaptă a Altarului pe un scaun vechi și ponosit cuprinzându-i cu privirea pe toți cei prezenți la slujbă. Lângă el pe câte un scaun la fel de vechi stăteau boierul și soția sa, iar la finalul slujbei împărțeau oamenilor prezenți cozonac proaspăt și câte un pahar cu vin roșu. De la construirea bisericii, Popa Gheorghită a dat boierilor și descendenților săi primul rând de

morminte, între cei doi brazi bătrâni care umbreau crucile de piatră îngălbenite de trecerea timpului.

Popa Gheorghită era un om bine văzut în sat, poate și pentru că el a ctitorit Biserica Colțești, Mănăstirea Logrești, Biserica Busuioci, lucruri pentru care a fost și medaliat de către episcopul de pe-atunci. Ca la orice om și la Popa Gheorghită mai exista și părți negative, cea cunoscută de oameni fiind problema sa cu băutura în exces. Într-un timp s-a cerut plecarea lui din sat, dar tot boierul a fost cel care a convins lumea că omul era predestinat să fie preot în Busuioci.

Dascălul satului era un om tânăr, localnic, cu o bună purtare, un om care și în afara școlii, unde îi vedea pe copii îi dăscălea și îi învăța de bine. Copiii boierului învătau la școala satului din hotarul Busuiociilor. În ciuda acestui fapt, dascălul era un om drept și puneă tuturor copiilor note pe merit, nu cum se povestea că boierul îl plătea pe învățator.

Școala satului era o școală mică, cu ferestre rotunde, construită în forma literei "L". Învățătorul a fost cel care, la legea plantării unui stejar în curtea școlii, a plantat primul un puiet chiar în mijlocul curții. Stejarul a tot crescut și a ajuns să umbrească jumătate din curtea școlii la care și eu, la rândul meu, am învățat. În jurul acestui stejar gros și bătrân, plantat de dascălul Stroiescu, noi, copiii încingeam jocuri de care nu ne mai săturam.

Nu trecea săptămână în care boierul să nu meargă să-și vadă recoltele din crivini și cele de dincolo de Amărădie, să stabilească ziua în care să tocmească oamenii din Buzdugi la copăit și la prașit porumbii. O mare parte din populația Buzdugilor erau țigani căldărari, însă niște oameni foarte harnici, săritori și cu respect față de boier și de familia sa. Cel mai bătrân dintre țigani, Ștefan Buzdugă,

deși era bătrân și bolnav, datorită sărăciei în care trăia era nevoit să meargă la muncă să aducă și el în casă câteva parale. La prașit de porumbi munceau cu tocmeală câteva zeci de oameni, cu sape cu coada împănată. Masa de prânz a oamenilor era formată din primul fel - salata verde, felul principal - fasole uscată făcută în oala de pământ afară pe pristrotrie, iar al treilea fel erau puii fripți pe frigeara lungă în formă de sabie, pe care se făceau câte trei pui odată; de băut era întotdeauna pe masă vinul abia scos din butii vechi din lemn de brad și țuică de prună din damigenele abia desfăcute. Seara se făcea plata fiecăruia dintre muncitori și nimeni nu pleca nemulțumit.

Toamna începea întotdeauna cu soarele între-puternic care strălucea în bobul de strugure copt de pe Dealul Omizii sau Dealul Horguței, cele mai mari dintre dealurile unde nu exista om în sat care să nu aibă câteva rânduri de vie. Era din vreme, în septembrie, când toamna avea miros de tămâioasă, terează și razachie adusă de la turci îndemna lumea

plină de chiote și voie bună la cules de struguri. Primul intrat la cules era boierul, după care începea și sârboai-ca pribeagă, care avea viile vecine cu ale lui. Culesul viilor începea de la Cârstov încolo, iar culmile cu viile și pivnițe din lemn de stejar, acoperite cu brațe de coceni uscați, răsunau de chiotele și cântecele fetelor și flăcă-ilor, având fiecare coșuri de nuiele sau banițe neumblate. În pivnițe se țineau butiile de vin și postăvile de must.

Fetele în floarea vârstei, agere, erau desculțe și în țarcul de struguri, care era unic în sat și aparținea boierului, zdrobeau sub picioarele pier-sicii bobul alb sau negru. Bătrânii turnau cu băgare de seamă mustul mai întâi în căldări mari, cu niște căni smălțuite, înflorate și la fel, neumblate, și apoi în putini. Cărcii și boasca erau luate cu hârdăul sau cu moldele și cărate de către doi bărbați puternici spre teascul unde se dădea tot în aceeași zi, deoarece, spuneau ei, se acrea și nu mai ieșea vinul. Boierul stătea și privea tot ce se întâmpla la vie de sub un nuc bătrân, care în fiecare an făcea rod bogat, iar străbunicul spărgea nuci și le dădea miez copiilor care se strâneau în jurul lui pentru a le spune povești sau întâmplări amuzante din vremea veche.

Seara la fiecare cules de vie se lăsa cu hore, chiote, glume și lăutari la marginea viilor, mâncare bună și băutură pe alese, pentru ca și anul viitor să aducă tot atâtea roade, cum spuneau ei. Înainte de Crăciun, boierul, popa și dascălul se strâneau me-reu la conac de unde mergeau prin sat la familiile sărace și dădeau copi-ilor haine noi, de sărbătoare și câteva bomboane de ciocolată cumpărate de cele mai multe ori de la Craiova. Aceștia, milostivi și cu inima bună mai dădeau familiei și câteva parale de cheltuială, vreo cincisprezece Na-

poleoni. În ajun, toți sătenii se strân-geau la curtea boierului, la pregătirea porcului și la toate cele de pus pe masă. Bărbații puternici erau la jupu-itul vițelului și se mai încălzeau cu vin alb de tămâioasă, fiert. Femeile pricepute, împreună cu soția boieru-lui erau întotdeauna ba la bucătărie să pregătească mâncărurile, ba în beci să aleagă carnea din postăvi.

După ce se termina de desfăcut tot porcul și tot vițelul, muncitorii se strâneau la masă, lângă soba de cărămidă, pe brăul căreia erau niște crenguțe de brad care împrăstiau mi-rosul de rășină, miros de sărbătoare prin toată casa. Pe masă, în străchini de pământ, era pusă pomana porcu-lui, după cum era tradiția, cu unsoare la fundul ulcele unde fiecare cum apuca înmuia codrul de mălai. Vinul și țuica fiartă nu lipseau niciodată de pe masa boierească din lemn detrandafir. În camera a bună, copiii boierului, împreună cu toți cei din sat împodobeau bradul cel mare până la tavan cu beteală roșie și aurie, puneau globulețe pictate manual și cântau colinde, și râdeau, și totul era frumos. Datorită faptului că nu exista curent pe-atunci, în brad, în loc de instalații se puneau lumânările roșii, prinse de rămurelele pomului cu niște cârlige de aramă.

Camera în care magia sărbători-lor își făcea loc cel mai adesea, era camera bună, era o cameră mare, cu pereți înalți văruiți cu un galben stins, peste care erau pictate niște flo-ri mici, maronii. În mijlocul camerei, agățată de tavan era o lustră mare, aurie cu niște ciucuri verzi, care mergea pe motorină, iar pe pat erau puse macaturi înflorate, deasupra cu niște perne rotunde umplute cu pene sau paie, dar învelite într-un material cu pliuri de mătase. Era un pat mare, cu picioare subțiri, metalice frumos lucrate, capetele erau foarte înalte, cu modele, iar pe exterior erau niște picturi atent lucrate. Salteaua era

din lână, deci era destul de moale, iar când nimeni nu mai era atent, toți copiii, țup, să sară în pat. După trecerea de miezul nopții, prichindeii plini de bucurie și nerăbdare stăteau să-l aștepte pe Moș Crăciun. Nu tre-cea mult timp și adormeau cu spatele spre șemineu și cu fața spre bradul ce-și împrăștia mirosul neconținut.

Acela era momentul în care boier-ul și soția sa intrau ușor și le puneau la fiecare copil cate un pachetel înve-lit în hârtie și legat cu sfoară de cânepă. Dimineața, când vedeau ei că minunea se întâmplase, că Moșul nu i-a uitat, mergeau în camera boieru-lui care stătea pe marginea patului și fuma din pipă, să-i povestească totul, iar acesta le spunea mereu că știe, că l-a văzut noaptea intrând tiptil pe ușă și puneu fiecare cadou atent. Acesta le mai spunea că a încercat să mear-gă după el, când să plece voia să-l mai țină, să-i scoale, să-l vadă și ei, dar nu a fost chip de asta, Moșul se mișca mult prea iute, încât n-a reușit să ajungă la el.

În dimineața de Crăciun, toată familia era îmbrăcată în straie tradi-ționale, copiii aveau paltonaș de lână și cizme înalte de piele, care erau purtate doar la sărbători, mergeau împreună la biserică unde ascultau evlavios slujba și cântau colinde îm-preună cu preotul și țarcovnicul.

Când se întorceau acasă, soția boierului împreună cu femeile din curte puneau masa în camera a bună cu bănci late acoperite cu preșuri lucrate la război, pe pat era o masă de borangic gata să fie așezată și ea. După ce totul era pus pe masă, bo-ierul mergea și îi chema pe toți din sat să chefuiască și să sărbătorească împreună. În capul mesei, cu spatele la șemineu stătea popa, în dreapta căruia se afla bătrânul țarcovnic. În celălalt capăt al mesei era boierul care-i cuprindea cu privirea pe toți, iar lângă el era soția sa, care supra-veghea atent să observe imediat când

trebuia să umple din nou străchinile cu mâncare. Boierul era cel care-și umplea primul paharul și-l ridica și ciocnea cu toți cei prezenți la masă, își urau de bine și râdeau și chiuiau. Copiii aveau măsuta lor separată în camera de alături, ferită de ochii celor mari.

Tot iarna, în jurul sărbătorilor nu lipsea niciodată claca. De obicei, claca se ținea în magazie sau în bucătăria de vară. De cele mai multe ori oamenii veneau la scărmanat de lână sau la curățat de porumb. Seara târziu, oamenii satului își potoleau acasă totul și veneau rânduri, rânduri prin zăpada înghețată în lătratul stins de atâta ger al câinilor. Boierul, bineînțeles că era și el prezent la clacă cu toți oamenii, spunea bancuri cu toții, râdeau, boierul spunea povești ce se întâmplaseră demult, în Primul Război Mondial. Soția boierului aducea întotdeauna boabe fierte și semințe de dovleac coapte în cuptorul din soba de cărămidă.

Într-o seară, pe cumplit ger, la poartă se auzeau strigăte slabe, de oameni, câinii lătrau și nimeni nu știa ce se întâmplă. Boierul a ieșit la poartă unde era Mihai Catană și deputații satului. Au venit pentru a-i cere boierului ajutorul. Având o moară de tovarășie, în vadul vechi al Amărăzii, la sfârșitul lui februarie fiind, zăgazul morii s-a rupt din cauza viiturii apelor. Boierul a sărit cu oamenii și bani de cheltuială pentru repararea zăgazului. A mai căutat să găsească oameni cu tocmeală să facă reparația însă nu au găsit. Pe clăcași nu i-au putut folosi că nici să lucreze nu știau.

Timpul a trecut, boierul a îmbătrânit, iar copiii săi au crescut. Venise vremea când unul dintre cei mai mari dintre feciori, Marius, să se căsătorească. În timp ce mergea cu tatăl său la Craiova să facă tranzacții, acesta a cunoscut o frumoasă fată cu părul blond și cârlionțat, ochii mari, albaștrii, pătrunzători, pielea albă catifelată, cu niște bobite maronii pe nas și obraji. Era zi însoțită de mai, când nunta era deja planificată, mama împreună cu femeile din curte pregătiseră toate cele necesare pentru ospățul ce avea să aibă loc. Boierul adusese cei mai de seamă lăutari din acea vreme. Toată ziua au fost în curte numai chiote și râsete și hore lângă masa lungă de sub salcâmul bătrân și aplecat din fața ușii conacului.

Toți flăcăii și toate fecioarele jucău și chefuiău împreună cu mireasa și mirele tineri și frumoși. Inima boierului și a soției sale erau pline de bucurie, însă simțindu-se bolnav și bătrân, vorbind cu soția sa, hotărâsc împreună că acela ar trebui să fie momentul în care să facă împărțeala averii, pentru că cine știe cât mai

avea până să-l răpună boala. Când toată lumea era așezată la masă, boierul se ridică de pe scaun, oprește lăutarii și face pe toată lumea atentă. Acesta ține un discurs și începe să facă împărțeala așa cum își socotise cu soția lui. Fiul proaspăt căsătorit a primit moșia de pământ ce se răsorea cu a moșnenilor de lângă moară; fiul cel mic primise casa cea nouă înconjurată cu aluni, și doi rămători; fiul cel mijlociu primise conacul familiei cu tot cu moară, doi boi și patru vaci. Fetele boierului primiseră câte una din cele patru lăzi de zestre din pod unde se aflau câte patru perne mari, un macat, două mese de bumbăcel și câte un rămător. Mai rămăsese cureaua de pământ de lângă Amărădie pe care a hotărât împreună cu soția sa să o lase fiului cel mic.

Petrecerea a început din nou, însă de astădată nu toți frații mai erau la fel de veseli. Stătea să înceapă conflictul averii, conflict ce avea să-i îndepărteze din ce în ce mai mult.

Nu trecuse un an de atunci, în curtea boierului nu mai era decât fiul cel mijlociu și cel mic. Toți ceilalți plecaseră care-încotro pentru a practica noi meserii. La un moment dat boierul a căzut la pat, se simțea tot mai rău. Și-a chemat toți copiii la căpătâi și doar când au ajuns a putut să se liniștească, i-a mai privit încă o dată și în brațele lor și-a dat ultima suflare.

A trecut o zi, o zi fără să-mi dau seama că am fost copleșită de emoție citind toate aceste scrisori, analizând toate aceste poze. Am realizat că după moartea străbunicului nu mai există nimic, nicio scrisoare, poză sau vreo însemnare. Am legat din nou teancul de hârtii cu sfoara aproape putredă și le-am pus înapoi în scrin, lângă ceasornicul vechi cu capacele turtite și lângă abecedarul care trebuie să fi luminat multe chipuri ale copiilor din familie, în

atâtea generații. În spate de tot, văd mototolită o hârtie puțin roasă de șoareci; o deschid și văd medalia pe care străbunicul o purta mereu în buzunarul din piept. Din respect pentru străbunicul, am luat-o cu grijă și am agățat-o foarte greu pe tablou, chiar în dreptul buzunarului din piept. Am mai privit înainte să plec încă o dată în ochii străbunicului și mi-am dat seama că el voia să știu istoria, să aflu ce s-a întâmplat în continuare, să aflu unde s-a rupt firul istoriei familiei noastre și într-o zi să îl înnod ca totul să continue, ca oamenii să știe cine erau strămoșii mei și cine sunt eu.

Dicționar:

Mahala - așezare rurală cu un număr mai mic de 25 de case

Capete de puf - perine rotunde, lungi ce se puneau la marginea patului

Ingliță - ac de cusut îndoit pentru coase-reala încălțăminte

Hotar - aici cu sensul de moșie

Crivini - bucați mici, crivinoase de pământ din marginea Amărăzii

Buzdugi - mahalaua învecinată unde locuiau multe familii cu numele de Buzdugă

A împăna - a fixa sapele în cozi

Butii - putini mari de 2 sau 3 tone

Cârstov - sărbătoare pe 14 septembrie

Neumbrate - noi
Cârci - ciorchini
Boască - ceea ce rămâne după zdrobitul strugurilor

Molde - postăvi foarte mari

Hârdău - târne sau uneori putini

Napoleon - moned folosită în 1800

Camera bună - camera de oaspeți

Moșneni - țărani liberi cu bucați proprii de pământ care nu depindeau de boieri

A se răzori - a se învecina

Mese de bumbăcel - fețe de mese de bumbăcel

Rămători - porci

Cârpe de borangic - batice de borangic ce erau purtate doar de femeile înstărite

Terează - soi de struguri

Ruxandra ROȘCA

Exilul și căutarea sensului pierdut

Exilul este plecarea de acasă, înstrăinarea. Din punct de vedere spiritual, toți oamenii se află în ipostaza de exilați, de răătăcitori, de pelerini: viața noastră este doar traversarea unui pod la al cărui capăt se află „Patria”, de aceea pentru cei ce adoptă acest punct de vedere, este absurd să-ți așezi casa pe un pod. Ei rămân adepții lui „homo viator”, ceea ce ar însemna că privirea lor este îndreptată întotdeauna spre un dincolo, sau spre un acasă pierdut. Pentru cei care însă se așază în această lume ca și cum ea e singura în care viața e cu putință, exilul îmbracă forme mult mai dramatice la care puțini recurg de bunăvoie, cei mai mulți fiind împinși să le cunoască. Exilul poate fi asociat uneori cu fuga din calea unei realități brutale, cum s-a întâmplat cu atâția intelectuali români în anii instalării comunismului, alteleori cu o formă de pedeapsă, ca în cazul celor intrați în dizgrația unui regim politic.

Pentru un regim totalitar, intelectualul devine un pericol. Adevărurile pe care le strigă el sunt incomode. Prin urmare, prima problemă cu care se confruntă este cea a supraviețuirii. Intelectualul are câteva alternative: își asumă adevărul sub forma unui strigăt ascuțit de revoltă, riscându-și siguranța și chiar viața; se retrage în jocul nebuniei; se aliază cu regimul, salvându-și trupul dar nu și reputația; tace și se retrage. Oricare dintre aceste alternative implică o renunțare: la siguranță, la rațiune, la moralitate și la posteritate și, respectiv, la misiunea de intelectual. Există însă și posibilitatea fugii. Cel care fuge își salvează, simultan, și viața și conștiința. Fuga însă poate căpăta și ea conotații diferite. Unii fug pentru a-i putea denunța pe cei din cauza cărora nu mai e de trăit acolo, alții fug pentru a uita. În România, flacăra terorii din deceniul cinci i-a surprins pe mulți dintre intelectuali în capitalele europene, la studii ori în misiuni diplomatice. Este cazul Monicăi Lovinescu, al lui Virgil Ierunca, al lui Eugen Ionesco. Lista poate continua cu nume precum Adrian Busuioceanu, Vintilă Horia sau George Uscătescu. Acesta din urmă, profesor la catedra de filosofie a Universității din Madrid și succesor al lui Ortega Y Gasset, a avut un destin greu de evaluat. Monica Lovinescu, de exemplu, îl judecă aspru în cartea sa *La apa Vavilonului* reproșându-i atitudinea lipsită de fermitate în raport cu regimul comunist.

Judecata de valoare cu care Monica Lovinescu desparte apele intelectualității se justifică dacă ne gândim ce destin cumplit are Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu, mama Monicăi. Lăsată fără medicamente, e aruncată de vie la morga închisorii, pentru ca peste câteva zile să-și afle în chinuri sfârșitul acolo. Cele două volume de epistole pe care mama i le trimite fiicei după fuga ei la Paris, publicate la Editura Humanitas, constituie o dovadă vie a dramei despărțirii. Unele scrisori trimise prin valiza diplomatică scapă de ochii vigenței ai Securității. Altele însă nu. Pângăresc intimitatea celor două suflete care însă nu cunosc distanțele, rămânând într-o tragică conexiune și dincolo de moarte. Moartea mamei este o dramă din care Monica nu își mai revine. Gabriel Liiceanu povestește, în Declarație de iubire, că ultimele zile din viața Monicăi au fost tulburate de un delir recurent, în care o vedea pe mama, având vârsta de 120 de ani, cum ieșea în sfârșit din temniță și se întorcea acasă. Această suferință pe care nici timpul nu o vindecă o determină pe Monica Lovinescu să-și consacre viața și opera unei lupte curajoase împotriva regimului comunist și să îndure violențe fizice și verbale de nedescris. Monica Lovinescu alege să spună adevărul cu orice preț. Așa se explică severitatea cu care condamnă atitudinea pasivă, indiferentă ori complice. Alegerea ei de a-și sacrifica opera de dragul corectării istoriei prin discurs scris ori vorbit la radio a adus un dezastru și cu Noica, a cărui strategie de rezistență era retragerea exclusiv în cultură și trecerea moștenirii intelectuale pe „celălalt mal al istoriei.” Lui George Uscătescu îi reproșează că vine în România oficială și, întrebare, nu își recunoaște vizita. Monicăi Lovinescu revenirea în România comunistă i se pare un compromis de neiertat, un târg, o negociere cu răul. Ea, deși este curtată intens de scriitorii trimiși la Paris cu gândul ispitirii ei de a reveni în țară, rezistă cu stoicism. În numele acestei rezistențe de a nu reveni sau de a nu rămâne într-o țară deformată de ideologie, s-au comis judecăți radicale. Acolo unde unii văd un gest de trădare, alții văd doar o mână întinsă unor confrăți închiși.

George Uscătescu este un adept al culturii umaniste. Alege exilul, dar ori de câte ori are ocazia, va deschide ușa spre România, așa cum va fi fost ea. Ține conferințe aici și îi invi-

tă pe profesorii de aici în străinătate. Aceștia îi sunt foarte recunoscători pentru deschiderea oferită. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, de exemplu, scrie laudativ prefața cărții Erasmus, unde portrețizează un George Uscătescu generos, atent, nealterat de gloria Madridului. Destinul cultural al lui Erasmus, umanist al Evului Mediu care trăia într-o Europă plină de tensiuni și contradicții, îi este apropiat lui Uscătescu. Drept răspuns la aceste tensiuni, Erasmus adoptă fuga din calea confruntărilor. Uscătescu regăsește în Erasmus aceeași forma mentis și, de aceea, pledează pentru o atitudine reconciliantă și pașnică în fața provocărilor. Alegându-l ca protagonist pe Erasmus, își justifică propria reacție în fața regimului comunist. Întoarcerea lui în România este expresia dorului de casă. Până și în această carte, Erasmus, atașamentul puternic față de valorile românești se manifestă prin analiza unor figuri emblematice ale Țărilor Române. Astfel, câteva pagini sunt dedicate relației de prietenie și de colaborare dintre Erasmus și Nicolaus Olahus. Durerea exilului este, de fapt, durerea celui dezrădăcinat, a celui captiv între două lumi. Simone Weil, o apreciată scriitoare din Franța, scrie în 1943, ultimul său an, un volum numit *Înrădăcinarea*. Acest volum este o radiografie critică a societății aflate în criză, urmată de schițarea unor soluții. Simone Weil, aflată ea însăși în exil, este convinsă că suferința dezrădăcinării nu poate fi vindecată decât prin reîntoarcerea la rădăcini. Chiar dacă ea înțelege prin aceasta revenirea la gândirea lucidă, primordială a Europei, putem înțelege reîntoarcerea la rădăcini ca fiind și o ritmică revenire la țara care te-a dat lumii. Dar dacă această țară a luat-o pe un drum crud, mai merită revenirea la ea? Aceasta este întrebarea recurentă a acestui eseu.

Erasmus, protagonistul lui George Uscătescu, scrie *Elogiul nebuniei*, în care viciile sunt personificate astfel încât, prin umor și satiră, printr-o nebunie jucăușă, să fie criticate moravurile societății. Chiar George Uscătescu susține că nebunia este, în multe situații, o mască din spatele căreia se poate lansa adevărul. *Elogiul nebuniei* îl trimite pe Uscătescu spre cel care a scris o *Istorie a nebuniei* în epoca clasică, spre Michel Foucault. Exercițiul de arheologie a culturii pe care îl propune postmodernul îi deschide profesorului din Madrid o perspectivă nouă asupra lui

Erasmus. Nebunul este un rătăcitor în căutarea sensului pierdut. Stultifera navis, corabia nebunilor, nu este decât expresia limpede a acestei căutări bezmetice a sensului. În picturile lui Bosch, iraționalul capătă forme monstruoase. Însă uneori tocmai lipsa rațiunii justifică demascarea adevărului. Critica făcută unei societăți decadente prin gura celui ce simulează nebunia, mai rămâne ea valabilă? Bufonul are el dreptul să strige adevăruri infamante? Oare nu cumva ambivalența poziției sale, de om neserios care strigă lucruri serioase, îl condamnă la o lipsă de coerență care îl discreditează?

Deși Ioana Mustață îi consacră lui George Uscătescu o monografie în care aplecarea sa spre cultura și problemele Europei sunt mult apreciate, totuși, citind aceste isprăvi culturale în cheia misiunii intelectualului de a spune adevărul, apare o previzibilă zbatere interogativă. Nicolae Steinhardt, în *Jurnalul fericirii*, își pune problema acestor adevăruri fundamentale și ajunge la concluzia că intelectualul are datoria de a spune lucrurilor pe nume, de a striga nu orice adevăr, ci pe cel scandalos, stringent: „Când alături de tine oamenii sunt tăiați cu ferăstrăul, dacă vrei să enunți că doi și cu doi fac patru înseamnă că trebuie să urli cât te ține coșul pieptului: este o nedreptate strigătoare la cer ca oamenii să fie tăiați în două cu ferăstrăul.” Cei care strigă devin victime, indiferent că trăiesc înăuntru sau afară. Regele Mihai, el însuși un exilat, spunea că suferința celui care nu poate să intre în casă este la fel de mare ca suferința aceluia care nu poate să iasă din casă. Condamnabili sunt, din perspectiva multora, intelectualii care au ajutat statul opresor. Steinhardt, întocmai ca Monica Lovinescu, îi privește acuzator pe cei care ar fi avut datoria să dezvăluie crimele regimului. Însă trebuie să admitem că eroii și sfinții sunt niște excepții. Cei mai mulți dintre noi rămân vulnerabili în fața marilor provocări. Fuga, retragerea în cultură sau în știință, a fost ca și în cazul lui Erasmus, alegerea unei opțiuni din cele două: omul sau opera. A alege salvarea operei și nu a oamenilor a fost o opțiune care poate să fi fost dureroasă și pentru cel ce a făcut-o. De exemplu, Ion Vianu, fiul lui Tudor Vianu, profesor acuzat și el de a nu fi avut o atitudine eroică în fața provocărilor istoriei, scrie *Amor intellectualis. Romanul unei educații*, carte în care fiul îi

aduce circumstanțe atenuante tatălui. Tudor Vianu, deși se bucura de o carieră fulminantă și de posibilitatea de a călători la Paris unde se întâlnea inclusiv cu exilații, era apăsător, fuma mult și căzuse chiar în patima alcoolului. Avea dreptate Oscar Steinhardt când îi spusese fiului său că, prin acceptarea detenției și prin refuzul de a colabora cu Securitatea, va avea zile crunte, dar nopți liniștite. În caz contrar, zilele ar fi fost destul de bune, dar nopțile îngrozitoare. Asta înseamnă că eroismul, deși excepțional, aduce izbăvire, în timp ce compromisiul aduce doar o aparență liniște.

Dacă uneori nebunia este o mască a înțelepciunii, alteori este doar o formă de supraviețuire. Guzel Iahina, tătăroaică din Rusia, conturează, în *Zuleiha deschide ochii*, profilul unui mare medic pentru care pierderea vremelnică a minții a fost o formă de rezistență, un fel de a face față unui regim dezumanizant. Când treptele universității au început să fie mângijite cu sânge, când amfitreatele se umpluseră de falși studenți, fără aplecare spre medicină, mîntea creează ceea ce autoarea numește „găoace”. Profesorul își construise o realitate paralelă în care evada, un altfel de exil. Acest exemplu ilustrează că nebunia poate fi o formă a exilului, a fugii din fața unei realități la care interioritatea nu aderă.

Orice formă ar îmbrăca, exilul rămâne expresia încercării de a remodela rădăcini aeriene când rădăcinile puternice, adevărate, au fost retezate. A face cultură poate însemna pentru unii a prinde noi rădăcini.

Bibliografie :

1. Monica Lovinescu, „*La apa Vavilonului*”, Editura Humanitas, București, 2010
2. Gabriel Liiceanu, „*Declarație de iubire*”, Editura Humanitas, București, 2016
3. George Uscătescu, „*Erasmus*”, Editura Univers, București, 1982
4. Simone Weil, „*Înrădăcinarea*”, Editura Polirom, Iași, 2018
5. Nicolae Steinhardt, „*Jurnalul fericirii*”, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991
6. Ion Vianu, „*Amor intellectualis. Romanul unei educații*”, Editura Polirom, Iași, 2010
7. Guzel Iahina, „*Zuleiha deschide ochii*”, Editura Humanitas, București, 2018

Valeria ROȘCA

Modernitatea occidentală a comis simbolic un deicid pe care Nietzsche l-a anunțat triumfalist: Dumnezeu a murit. Chiar dacă au fost voci ca a lui Jean Delumeau care linișteau omenirea (Dumnezeu n-a murit, ci s-a mutat în Africa), occidentalii moderni au început să se poarte ca niște copii rebeli, ca și cum le-ar fi murit tatăl și ar fi scăpat în sfârșit de o autoritate coercitivă care să le impună ordinea când ei tânjau bolnăvicios după altceva. Nesocotind cele pe care le moșteniseră pe linie culturală (tradiția), refuzând cele pe care tatăl le promisese (transcendența), dar mizând și pe o autonomie intensiv savurată în locul ascultării, ei au început să construiască, parecă după distopia lui Aldous Huxley, o „minunată lume nouă”.

Cu mult înainte de a se fi dezvoltat exploziv științele și tehnologiile așa cum sunt ele azi, Huxley are intuiția să imagineze o lume care nu se lasă tulburată de emoție și implicit, de suferință. Care să fie sursele celei mai intense suferințe? Familia, i-a venit magistral răspunsul. Relațiile de familie sunt cele care leagă cel mai strâns omul de alți oameni. Când sexualitatea e reglementată printr-o funcție biunivocă între un el și o ea care vor deveni părinți ai unor noi oameni, ei se vor fi strâns puternic laolaltă, individualizați, persoane libere dar responsabile, capabile să înfrunte o omenire în derivă. Dereglământând familia, dezlegând oamenii de legăturile de sânge, liberalizând sexualitatea și eliberând femeia de natalitatea care revine în... sarcina mașinilor, povara responsabilității se resoarbe, omul redevenind liber. Ce fel de libertate e aceasta? O libertate în care plăcerea devine țel al vieții. Pentru oamenii alfa, căci această omenire capabilă de cele mai sofisticate mijloace de eugenie, a închipuit prin Huxley, o omenire împărțită în clase. Oamenii alfa sunt cei superiori, ei sunt surse de material genetic pentru următoarele generații, epsilonii inferiori, sunt cretinii buni doar de muncă, iar intermediarii sunt și ei programați să fie ce are nevoie această societate smulsă din natural care se aruncă de bunăvoie pe o traiectorie imaginată de mintea ei năstrușnică. Deci ce avem noi aici? O societate eliberată de povara responsabilității pe care ar presupune-o creșterea unor copii de către doi soți în care toți aparțin tuturor, avem o societate în care cei

ce muncesc sunt programați să robo-tească îndelung fără a resimți suferința înstrăinării printr-o muncă epuizantă, și o societate alfa încurajată să smulgă plăcere din sexualitate, având posibilitatea să li se anestezieze orice urmă a suferinței printr-un drog prin care evadezi în scenarii compensatorii. La marginea acestei societăți civilizate se regăsesc și niște sălbatici, niște oameni naturali, nemodificați genetic, ce vor constitui pentru civilizați o sursă de uimire dar și de inspirație. E o istorie izvorâtă din preaplinul unei imaginații scriitoricești, ne-am putea liniști. Omenirea n-are cum s-o apuce pe acest culoar al neființei. Citind însă Serotonina lui Houellebecq, găsim reminiscențe ale acestei distopii în viața omului modern civilizată. În loc de oameni fericiți, dezlegați de povara creșterii copiilor lor, și recompensați de doze tot mai mari de serotonină, regăsim oameni profund nefericiți, care, pentru a se salva, părăsesc pământul făgăduinței pe care civilizația li-l flutura frenetic prin fața ochilor lor hulpavi să cuprindă cât mai multă fericire. Personajul lui Houellebecq se rupe din acest lanț al determinismului social, își părăsește poziția sa de mare funcționar într-un minister, sursă a bunăstării sale incontestabile, își părăsește iubita de plastic și pornește pe urmele omului autentic, omului natural pentru a recupera ceea ce aruncase la coșul de gunoi al istoriei sale personale, pornește pe urmele iubirii și ale legăturilor de prietenie care, oricât de slabe, dau vieții sens. Regăsim în Serotonina lui Houellebecq un om al celui de-al doilea deceniu al secolului douăzeci și unu, trăind în confort și siguranță, dezlegat de responsabilitățile unei familii, însă atât de măcinat de depresie, încât nici confortul nici siguranța nu-i mai servesc la nimic. Pentru el transcendența e irecuperabilă, însă ochii minții i se deschid lăsând la vedere o societate care valorizează sexualitatea disprețuind fidelitatea și familia, valorizează confortul disprețuind tradiția cu toate achizițiile omenirii, valorizează aparența în detrimentul esenței. A deschide ochii critici asupra lumii care te condamnă la un prizonierat e primul pas în a înțelege ce trebuie făcut pentru a te smulge din lanțuri.

Cele două romane au ceva în comun. Unul arată drumul pe care l-ar fi putut urma o omenire însetată să-și deseneze autonom traiectoria, celăl-

lalt arată drumul foarte apropiat de acesta pe care l-a și urmat omenirea cea inteligentă căutându-și fericirea departe de dumnezeul ucis. În loc de fericire, a dat peste o imensă nefericire numită concentrat, depresie.

Ce este depresia? Într-o epocă a neuroștiințelor, când creierul devine fascinantul obiect de studiu, depresia nu putea fi definită decât în termeni medicali. Este o afecțiune a creierului care nu mai produce destulă serotonină. Atunci să-i dăm serotonină, s-au repezit specialiștii. Dar creierul semnalizează că are nevoie de tot mai multă serotonină, iar dozele suplimentate continuu primejdiesc viața. Cartea lui Solomon Andrew, bestsellerul acestuia despre depresie, *Demonul amiezii*, arată că ceea ce modernii numesc depresie constituie un cumul de stări dintotdeauna reperat în sufletul omului sub alte denumiri, cea mai cunoscută fiind cea de melancolie. Este o stare sufletească pe care omul de pretutindeni și dintotdeauna o are. Ar putea fi admisă ca fiind, dacă nu ne-am fi ucis dumnezeul, nostalgia paradisiului, durerea de a ne fi simțit izgoniți din rai, sau cum magistral spune Cioran, neajunsul de a fi. Este rătăcirea minții lui Cain care și-a ucis fratele și i-a întors mânia spatele tatălui. Este durerea rătăcirii într-o țară străină a fiului risipitor.

Civilizația aduce un plus de confort fizic și un plus de disconfort psihic. Depresia este, așa cum arăta Karl Popper în *Societatea deschisă și dușmanii ei*, un preț pe care omenirea îl plătește pentru civilizație, căci acum fiecare individ e autonom într-o societate în care legăturile securizante sunt tot mai slabe. Ce-i de făcut? Specialiștii, uniți într-o horă a inter și transdisciplinarității, s-au mutat atunci dinspre medicamente spre stil de viață. Au scris cărți fascinante despre creier și supercreier. Chopra și Tanzi au scris o lucrare, *Supercreierul*, în care vorbesc despre neuroplasticitatea acestuia. Ei și alți specialiști au conceput programe neurolingvistice, au conceput cartografiile ale creierului care puteau formula propoziții de tip cauză efect: dacă faci X stimulezi în creierul tău Y. Neurospecialiștii au observat cum meditația are efecte terapeutice asupra creării noilor sinapse. Meditezi la ce, te poți întreba de vreme ce ai renunțat la transcendență și ți-ai ucis dumnezeul. La momentul prezent, au răspuns prompt specialiștii care

au creat o nouă religie, mindfulness. Conștientizez momentul prezent. Nu mă las furat de cel trecut, nu fug în cel viitor. Stau aici în prezent. Conștientizez momentul prezent și sunt recunoscător pentru el. Recunoscător cui, de vreme ce eu, modernul, am golit cerul de prezențe. Recunoscător vieții, evoluției, se ghicește răspunsul. Parcurgând astfel de lucrări, observi că evoluția este tratată ca un dumnezeu. Evoluția a ales, evoluția a gândit, evoluției îi datorăm una și alta. Evoluționiștii se raportează la evoluție aproape ca la o persoană atotputernică și atotștiutoare, evoluția fiind ceea care alege ce e mai bun pentru noi, oamenii. Matei Călinescu povestește în jurnalul său, ultima sa carte, *Ieșirea din timp*, practic o carte scrisă pe patul de moarte, cum singur recunoaște, că încercând cu ultimile puteri să înțeleagă moartea lentă care urma unui cancer, a cercetat și neuroștiințele. Dar le-a abandonat rapid, căci n-a găsit în ele izbăvirea, mângâierea sau măcar speranța. Pe toate acestea le-a găsit însă în textul *Evangeliei*, tot mai bogat în înțelesuri pe măsură ce scriitorul se apropia tot mai mult de ieșirea din timp.

Sfinții Părinți sunt primii care au vorbit despre demonul amiezii, acedia, starea aceea de disoluție în care nimic nu mai are sens, o lenie a ființei se instalează devastator anunțând nimicnicia. Au găsit și ei remediul: meditația pe care ei au numit-o rugăciune. A te ruga înseamnă a implora o prezență recunoscută ca absolută și transcendentă, să se manifeste ca relație ce secretă sens. Ei au fost atrași de conceptul de minte, nu de creier. Rugăciunea minții este chemarea numelui lui Dumnezeu în minte, căci pentru ei, mintea este „scaunul lui Dumnezeu”. Religia înseamnă reluarea, refacerea legăturii cu transcendența, după ce aceasta se va fi desfășurat sub incidența căderii lui Adam. Omul civilizat s-a instalat autosuficient în lumea creată de el, lumea civilizată, instalându-se comod pe orizontala lui unde a descoperit o altă credință, cea în știință și tehnologie. În loc de nostalgia și nădejdea unei lumi transcendente, el și-a pus nădejdea într-o știință care să aducă o tehnologie care să-l facă nemuritor cu trupul.

Harari scrie cărți seducătoare despre cum va arăta o omenire nemuritoare în trup prin știință. Utopii sau

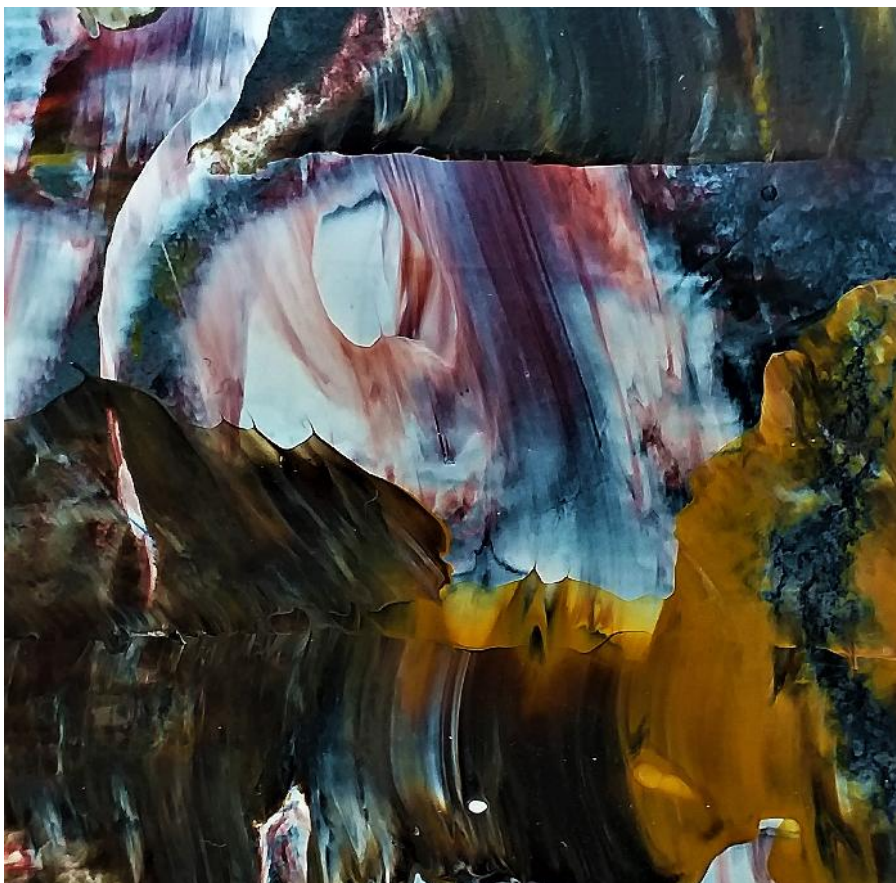
distopii? Cartea lui Harari, *Homo Deus*, se înscrie în seria previziunilor despre cum va arăta viitorul omenirii, subtitlul ei fiind chiar Scurtă istorie a viitorului. Autorul, profesor de istorie la Universitatea din Ierusalim, imaginează o omenire care atinge nemurirea prin științe, înlocuind treptat fiecare organ bolnav astfel încât omul nu va mai îmbătrâni și nu va mai muri. În distopia lui Huxley, oamenii alfa urmau întocmai acest traseu, necunoscând bătrânețea și boala, însă, surpriză, murind brusc, conservați ca la tinerețe și fără durere sau regrete. Să fi ignorat Harari acest detaliu? Harari scrie seducător, cucerește cititorul prin stil și inovație, însă amestecă într-un mod halucinant teorii științifice actuale cu credințe și supoziții personale încât își deusolează bietul cititor. De pildă, propune această schemă paradoxală prin care anulează conceptul de minte ca fiind inutil, totul reducându-se la creier: Ce se întâmplă în minte și nu se întâmplă în creier? Ceva. Unde are loc acest ceva? În creier. Atunci ce nevoie mai avem de minte? După această succesiune de întrebări care să anuleze mintea, aspectul imaterial al gândirii, nu e

de mirare că urmează și negarea sufletului. Sufletul nu există, ne anunță Harari. Nu s-a demonstrat existența lui. Pentru Harari, negările radicale continuă: Sfânta Scriptură nu e nimic decât o carte plină de ficțiuni, mituri și erori. Ce recomandă el în locul religiei? Religia datelor.

Fiecare autor talentat are dreptul de a construi o istorie a viitorului după chipul și asemănarea sa, dar cu noi, cititorii, cum rămâne? Câți autori talentați și străluciți, atâtea istorii ale viitorului mai șocante. A amesteca epistemologia cu religia, a amesteca futurologia cu istoria științei este riscant, căci cocktailul e otrăvitor de derutant. Harari însuși imaginează o soluție: „Toate scenariile schițate în această carte sunt mai degrabă posibilități decât profeții. Dacă nu vă plac unele dintre aceste posibilități, sunteți liberi să gândiți și să vă comportați în mod diferit încât să le împiedicați să se materializeze.” (op. cit, p.344) Ce ne-ar rămâne nouă, cititorilor? O minte trează, reflexivă, o atenție la ceea ce se întâmplă cu noi pentru a păzi focul sacru al sensului vieții noastre. Odată pierdut sensul vieții, devenim frunză în vânt care-și cumpără doza de serotonină pentru

a se putea târî de la o zi la alta. Cum ne pierdem sensul vieții? Renunțând la transcendența care e sursa deplină a puterii de a iubi, de a înțelege, de a spera. Mulți din cei aflați în spațiul creștin au renunțat la valorile hristofore, rușinându-se de Hristos care s-a definit pe sine Calea, Adevărul și Viața. De unde vine hristofobia? E o întrebare la care a încercat să răspundă și Horia Roman Patapievicu într-una din cărțile sale monumentale al cărui titlu sună ca o teoremă: Partea nevăzută decide totul. Hristofobia poate fi și un mod de a îndepărta privirea interioară de la devianțele proprii. Cu cât ești mai departe de model, cu atât îl urăști mai mult, căci el îți amintește de direcția periculoasă spre care alegi suidar să virezi. Avem disponibilități infinite de a crede în mituri, însă ceea ce ne livrează creștinismul pare unora dintre noi un mit de neînghițit. Alergăm după teorii științifice (despre care se știe că ele nu sunt realități date ci constructe ale minții făcute să explice realitatea, ele sunt supuse verificării și eliminate în cazul că nu îndeplinesc vreun criteriu epistemologic de validitate), însă unii dintre noi respingem dezgustați teoria religioasă a creștinismului căci și revelația li se pare acestora de respins.

Libertatea are avantajul de a nu impune sau restricționa mituri, credințe, teorii, modele. Fiecare dintre noi avem libertatea de a alege ce considerăm noi a fi valoare, deși tocmai relativismul valorilor e o problemă, dar e una care nu mai poate fi eludată, e congeneră modernității noastre. Cum va arăta viața noastră depinde și de cum o gândim. Acest lucru pare a fi ignorat. Modelele pe care ni le alegem sunt decisive pentru felul cum alegem să acționăm. A gândi cu propria minte vine, așa cum arată Gabriel Liiceanu în superba lui carte, după ce vor fi fost frecventate asiduu alte minți, dar unele alese. Liberalizarea informației prin internet poate face din noi victime ale manipulării care nu e nimic altceva decât a gândi cu mintea altora. Să-ți asumi o eroare proprie pare a fi mai suportabil decât să înduri consecințele gândirii altora. De aceea poate fiecare dintre noi avem datoria să cultivăm atenția interioară sau trezvia, felul neprecipitat de a cântări lucrurile. Și poate să aplicăm principiul paulin „Toate-mi sunt îngăduite, dar nu toate îmi sunt de folos”.

Antonia Mălina LATU

Rădăcinile nu au timp

Încă de la primele expresii ale înțelepciunii universale, conservate în esența miturilor ancestrale și a încercărilor de comprehensiune a lumii prin apelul la revelația sacră și la explicația senzațională, de sorginte magică cel mai adesea, rețelele tematice dezvoltate în filosofie, în literatură, sau, parafrazându-l pe Aristotel, în „poetică”, au nuanțat conceptul de exil în diverse tonuri cromatice, păstrându-i-se, totuși, o caracteristică: lipsa de gratuitate. Orice despărțire forțată de orizontul natal, fie prin intervenția divină explicită, fie prin una implicită sau mijlocită de intermediari, cunoaște un sistem semiotic complex, prilejuiește sondări interioare, autocunoaștere, tatonări afective, testarea barierei și evidențierea raportului dintre om și zeitate, a cărei influență aparent decisivă poate fi anulată sau, măcar, diminuată.

Referitor la mitologiile și la paradigmele legendar-eroice posibile prin cunoaștere aposterioară, prin traectorii inițiatice complexe, exilul a cunoscut interpretări în strânsă relație cu orânduirea divină și cu dificultățile aplicate oamenilor, cu jocul agonal dintre cele două niveluri ontice, omul concurând cu voința superioară lui. În acest sens, înfățișarea emblematică a exilatului, a eroului sancționat de zeiță, este constituită de Ulise (Odiseu), protagonistul operei grecești *Odiseea* a poetului Homer, creație ce a reușit să construiască în jurul său o veritabilă simbolistică a conceptului de exil, de căutare, de tatonare a universului în scopul unei regăsiri, prin confruntare cu imprevizibilul, cu trăirea fatidică, cu testări caracteriale care potențează ipostaza exilatului. În drumul spre Itaca se disipează gradual însoțitorii lui Ulise, în urma diverselor impedimente contextuale, generate în principal de intervenții supranaturale, inițierea dovedindu-se, prin urmare, selectivă: îi vizează pe cei care nu își uită destinația, originea și rădăcinile, și care, deși supuși variatelor tentații, rămân verticali și consecvenți cu planurile lor. Ipostazele odiseice presupun fixarea unei conduite conforme cu sensul călătoriei, pentru ca aceasta să nu devieze într-o rătăcire dezorientată. Lipsa de gratuitate compune la rândul său portretul compozițional al exilatului, întrucât demersul inițiativ se evidențiază ca act causal în raport cu supraviețuirea propriu-zisă, dar și cu structura spirituală a individui-

Motto: „E în noi ceva mai adânc decât noi înșine.” – Constantin Noica

lui (formare, clădire caracterială); destinația care coincide cu locul de plecare nuanțează totodată o estetică a receptării care așază în prim-plan impactul exilului asupra *Weltanschauung*-ului exilatului, asupra capacităților sale de a concura cu soarta potrivnică, maniera în care omul își percepe destinul. Ulise se evidențiază prin faptul că verticalitatea sa străpunge predestinarea întocmită de zei, voința sa concurând cu voința unor entități infinite mai potente și, deși întâlnește o multitudine de alternative de existență, deși și-ar putea anula voluntar sensul de a se reinrădăcina, deși s-ar putea desfăta încontrolabil din plăcerile peripețiilor sale, riscând atingerea unei finalități, demonstrează primatul alegerii și al libertății, al demnității umane în fața unor aspecte fatidice, aparent iremediabile. El supraviețuiește, obținând finalitate, reimpământenindu-se, diferențiindu-se de restul însoțitorilor prin puterea intrinsecă, venită aproape ca o pulsione, de a alerga, în sens camusian, până la capătul vieții sale, de a se revolta în contextul unei lumi dezlănate, guvernate de principii imuabile al destinului. Fiecare obstacol existențial devine, așadar, prilej de revoltă, în ideea unui țel nobil: redobândirea Arcădiei – Itaca. Deși om fără patrie, rătăcitor în aflarea patriei, Ulise rămâne consecvent, ghidat de legi lăuntrice, de speranța regășirii, de speranța că, dacă a existat o dimensiune anterioară exilului, una posterioară nu este imposibilă, în pofida totalității barierei, decalajelor și frontierelor ontice care pot surveni.

Ulise întruchipează, astfel, prototipul omului care se revoltă în fața unei dimensiuni orânduite ambiguu, a unor acțiuni predestinate, în aparență iremediabile, dar pe care prin forța propriilor alegeri le anulează. Exilul testează, în fapt, veritabila dorință de reinrădăcinare și meritul de a o duce la îndeplinire – doar cel animat de dorul pentru origini supraviețuiește, atât din perspectivă strict materială, cât și în manieră nietzscheeană: „a supraviețui înseamnă a da un sens suferinței”. Dacă pentru ceilalți sensul este vag, instabil, chiar anulat prin decizii necugetate, instinctuale, Ulise își încununează

existența prin a da un sens, o semnificație exilului – drumul către regăsirea patriei, cu riscul ca aceasta să fie, în mod ireparabil, pierdută.

Este și motivul pentru care marii exilați ai lumii proiectează odiseea personală pe țesătura epico-simbolică a călătoriei labirintice printre himerele mărilor lumii: „Timpul nostru este timpul lui Ulise, timpul exilului, al căutării neîncetate a căminului pierdut; timpul profundelor dorințe omenești de singurătate. Timpul oamenilor fără patrie, cari, fără încetare, caută orizonturile mărilor legendare, malurile unei insule iubite, care este Patria” (George Uscătescu – Timpul lui Ulise). Este timpul lui Ulise, așa cum îl înțelege George Uscătescu, o categorie izvorâtă din fabulația homerică? Este „timpul nostru”, al omenirii trăind perpetua criză a inadecvării? Este acesta timpul modernității strivitoare de valori morale și estetice din rațiuni ideologice?

Din paradigma odiseică au derivat, de-a lungul trecerii timpului, o gamă felurită de orientări explicative ce au ipostaziat exilul în trei contexte principale: în primul rând, este de semnalat antropogeneza ca efect al izgonirii adamice, înțelegând exilul ca o consecință a orgoliului nemăsurat, în al doilea rând, exilul poate fi înțeles ca timp lăuntric al înstrăinării

generate de o structură schizoidă, generând separația eu-lume, și, pe de altă parte, exilul este văzut ca rău social, provocat de conglomeratul istoric devenit destin implacabil.

În primă instanță, exilul ca parcurs inițiat cunoaște o amplă istorie, ramificată în domenii gnoseologice diverse, debutând în planul religiei creștine prin izgonirea cuplului adamice din paradis. Creionarea condiției umane, plonjarea ei din sfera perfecțiunii în sfera perfectibilității, conturarea dualismului său s-au concentrat în înfăptuirea exilului, precedat de o alegere, de o exercitare nefericită a liberului arbitru. Rădăcina exilului a constat, totuși, în curiozitatea întâlnirii cu necunoscutul, în „văzul fenomenologic”, în capacitatea prealabilă a mirării de care amintea Heidegger, în dorința de experiment, deci, în sine, într-un act ludic. Un joc care evidențiază simultan două trăsături prin excelență omenești și o simbioză a lor: instinctul – de a diseca existența, de a-i analiza fațetele, de a observa mecanismul, de a ști cum și de ce se desfășoară existența, pe cale aposteriorică - și rațiunea, care tinde să problematizeze, să pună la îndoială canoanele, să despice, să se ancoreze în căutare, cu riscul de a încălca normalitatea. Ființa umană, cu toată varietatea fațetelor ei, s-a născut în

și din exil, prin izgonirea primordiale, care ar putea configura călătoria inițiată obștească a omenirii, cizelarea perpetuă a spiritualității sale în raport cu realitatea duală în care se găsește antrenată. Însă amintirea, fluxul memoriei care nu se disipează, conștiința Arcadiei trăite rămân implantate în structura afectivă umană, arhetipizându-se prin caracterul lor iterativ, aplicabil fiecărui individ; în grosso modo, omul rămâne un cumul de perspective paseiste, în relație cu cronosul colectiv istoric, cel personal istoric (concretizat, de obicei, în figura copilăriei paradisiace) sau cu un trecut-arhetip, proiectat în sfera beatitudinii necondiționate. Și, paradoxal, acest dor indescriptibil, această sete pentru puritatea pierdută, alimentează și impulsionează ființa umană, care năzuiește înspre o recuperare. În fond, un motiv pentru care Sisif găsește resursele morale pentru a-și duce sentința până la capăt ar putea consta în credința că, dacă a existat o dimensiune anterioară exilului, ciclul va fi închis și de o finalitate, posteroară lui, că reversibilitatea temporală capătă o posibilitate de îndeplinire. Acest context ideatic nu presupune însă inutilitatea sau gratuitatea traseului inițiat, a izgonirilor, perversiilor și înstrăinărilor, deci a exilului, coagulând în schimb un fundament de experiență,

de pătrundere a sensului căutărilor, de înălțare spirituală.

Remarcăm, așadar, că prima formulă reprezentativă regăsită în cadrul religiei creștine pentru imaginea simbolică a exilului propune, odată cu întocmirea izgonirii, materializarea unei specii, a unui modus vivendi, nuanțarea și cristalizarea formei de existență umană. În jurul fondului primar s-au cristalizat aditii ale mediului, ale traiului impregnat cu neputințe, dihotomii și dualitate, păstrându-se însă, într-un nucleu, amintirea începutului.

În al doilea rând, pornind de la premisa exilului ca urmare a unui conflict schizoid în relația eu-lume și raportându-ne la istoria literară recentă, autori ai secolului al XX-lea au conferit diverse învelișuri ideatice exilului, fie concepând scenarii odiseice proiectate în mitologia prezentului în care erau antrenați, fie interpretând existența în unitatea sa semantică drept o experiență odiseică, fie propunând viața dusă predominant în interioritate, negându-se convențiile sociale, drept o autocondamnare la exil. Un exemplu elocvent pentru susținerea primei variante de abordare a prototipului exilatului este romanul-pilon al literaturii moderne – „Ulise”, de James Joyce. Rețeaua tematică vizează,

prin prisma unei viziuni caleidoscopice, alternând solilocviul reprodus ca flux continuu al gândurilor, în virtutea reconstituirii cât mai verosimile a conținutului lăuntric, a gândirii fragmentare, cu modul în care fiecare individ duce în fiecare zi o Odisee personală. Aspectele în aparență insignifiante capătă proporții mitice, exilul fiecărei zile simbolizând exilul umanității, arhetipizat, existența alcătuind în sine succesiuni de scenarii odiseice, o înlănțuire de acte cu atribute care transgresează sfera pragmatismului. Avem de-a face cu o adevărată incursiune în psihicul protagoniștilor; exilul, prin tonurile sale iterative și universal valabile, invadează realitatea, devenind o constantă a condiției umane, pretextul unor perpetue alienări și reînfrădăcinări, întrucât fiecare individ devine un Ulise demitizat, căutându-și originea, călăuzit de forța unui ideal încă în construcție. În aceeași direcție, Mircea Eliade, teoretician al hierofaniilor și al irecognoscibilității miracolului, se apropie considerabil de Weltanschauung-ul joycian prin proiectarea omului în dimensiunea geografiilor sacre, în direcția vieții ca acumulare de semne, de simbolizări, urmărindu-se, chiar prin intervenția unor forțe autonome, independente de norma profană de funcționare a lumii, inițierea, recăpătarea poziției

privilegiată în Cosmos, deoarece „fiecare exilat e un Ulise în drum spre Itaca. Orice existență reală reproduce Odiseea. Drumul spre Itaca, spre Centru... iar exilatul trebuie să fie capabil să pătrundă sensul ascuns al rătăcirilor sale și să le conceapă ca pe o lungă serie de încercări inițiatice (voite de zei) și ca pe tot atâtea obstacole în drumul care-l readuce acasă.” (Mircea Eliade, „Codrul Cosminului”). Exilul înseamnă o deplasare sine qua non pentru desăvârșirea ontică, pentru reînfrădăcinarea omului, configurând o experiență care orientează către recăpătarea armoniei prin sacrificiu și prin cunoașterea adevărului. Finalitatea exilului propune repunerea în acord a omului cu natura sa autentică, una de ordin pur imaterial: „acasă”. Nostalgia originilor, dorul de rădăcini, îndrumă și, în acest cadru, include și o estetică a receptării, a citirii semnelor angrenate în realitate, lipsite de gratuitate. Sentimentul exilului e rezolvat de Eliade prin mitul eternei reîntoarceri.

A doua variantă de abordare a condiției exilatului modern a fost inițiată de Albert Camus în romanul „Străinul”, rezumat chiar de autor prin secvența „În societatea noastră, orice om care nu plânge la înmormântarea mamei lui riscă să fie condamnat la moarte”, portretizând omul izolat de comunitatea în care

trăiește, cu un simț moral relativ autonom și dizarmonic în relație cu cel colectiv, trăind prin foburgurile vieții private, refuzând să-și hiperbolizeze stările afective de dragul integrării sociale, neprinzându-se în jocul nesfârșit al măștilor, decizându-se de persona, în termeni jungieni. Exilul compune și consecința unui dezacord profund între ordinea obștească și configurația individuală, între omul particular și generalitatea care îl asediază, trezind reacții din partea ambelor capete. Întrucât societatea, dincolo de impactul său perturbator, reglează într-o anumită măsură moralitatea omului, deci are funcție pedagogică în relație cu el, individul care se debarasează de intervenția acesteia rămâne etic deabusolat, iar comunitatea absoarbe excepțiile, exilându-le. Exilatul devine, la Camus, victima unei lumi absurde, care își conștientizează statutul de victimă în planul dezacordului eu-univers.

În ultimul rând, în ceea ce privește formatul exilului ca alterare din partea contextului istoric neprielnic, cu valoare de soartă implacabilă, aspectele biografice din sfera politico-socială concentrând un material important pentru adaosurile creatoare, generația intelectualității interbelice românești, răsfirată în Europa după instaurarea oficială a comunismului, și-a transfigurat vi-

ziunea profund umanistă în opere literare cu o geneză adânc înfiptă în impactul exilului personal. O personalitate emblematică este filosoful George Uscătescu, care, radiografii fiind în „Timpul lui Ulise” întreaga configurație spirituală a omului „fără patrie”, constrâns de circumstanțele nefavorabile să se dezrădăcească, își portretizează generația, surprinde spiritul unui veac incert și își receptează propria alienare. Afirmând că „timpul nostru este timpul lui Ulise”, George Uscătescu reușește să sintetizeze o stare de lucruri sumbră, zbuciumată, conferind reprezentării, totuși, o imagine puternic prospectivă. Deși prezentul său presupune despărțirea de locul natal, de „geografia sacră” (Mircea Eliade), impregnată cu dezechilibre și confuzii, cu nesiguranțele specifice oricărei călătorii cu un sens încă nebănuț, Ulise al secolului al XX-lea, privat de comuniunea directă cu patria sa, caută „fără încetare” amintirea Patriei, chintesența ei, de care se agață, pe care o țintuiește în memoria afectivă ca pe singura noblețe rămasă. Exilat, ancorat între coordonate constrângătoare, supus istoriei, tânjind după solitudinea salutară care îl împiedică să se abandoneze, după singurătate ca unic mijloc de rezistență în fața unui timp prea zgomotos, Ulise rămâne însă devotat căutărilor, posibilității de reînfrăținare. Probabil singurul act de împotrivire în fața unei ordini tumultuoase, turbulente, ininteligibile, singura manieră de a concura cu o voință superioară, incontrollabilă, este persistența în căutare, deci puterea voinței personale de a nu uita, care inevitabil animă omul către îndeplinirea odiseei sale. Deși drumul spre Itaca, spre Patrie, stă într-o zonă de penumbră, dacă idealul, „legea morală” kantiană, luminează îndeajuns, o reîmpământenire nu este exclusă.

În aceeași pleiadă literară se situează și Eliade datorită traseului său biografic, influențat îndeosebi de contextul socio-politic al vremii, care i-a călăuzit concepțiile filosofice către o busolă ideatică aparte. Înscriindu-se, ca și George Uscătescu, în prima generație de exilați ai României comuniste, a criticat miopia ideologică a marxismului și situațiile absurde derulate prin mijlocirea regimurilor politice totalitare, experimentând, așadar, în afara condiției odiseice ca formulă existențială

generală, starea unui Ulise privat de Itaca sa, înstrăinat, și, totuși, în comuniune cu ea, fie ca oaspete al Franței, fie ca profesor de istorie a religiilor în Statele Unite ale Americii. Îndepărtarea de patrie poate consolida un exil identitar sfâșietor, generat de suveranitatea unor principii maladive, distructive, amplificat de sentimentul neputinței în fața unei istorii necruțătoare pe care o parte din figurile culturale românești au înfruntat-o prin literatură, prin puterea artei de a ameliora și de a construi punți de legătură între exilat și obiectul nostalgiei sale. Dacă pentru Eliade comunismul a însemnat în primul rând o alterare, o atrofiere a culturii, pentru Eugen Ionescu întreaga ideologie totalitaristă a putut fi metaforizată prin „rinocerizare”, adică printr-o dezumanizare propriu-zisă, care devine gradual legitimă, ba chiar capătă rang de normalitate. Din cauza neputinței de a sesiza în mod lucid imoralitatea și de a-i stopa răspândirea, oamenii, involuntar sau nu, se transformă în rinoceri, se autocondamnă la ieșire din firescul omenesc. Singurul care supraviețuiește acestei alienări colective, cel care declară răspicat „Nu capitulez!” în fața unei majorități dereglate, iluzionate de o mistică revoluționară, prin excelență abrutizată, este omul cel mai simplu și nesofisticat, mirosind incongruența

etică, un Ulise dezeroizat care, însă, prin intermediul amintirii Patriei naturale, omenești, pure, reușește să își păstreze direcția morală în revolta împotriva rinoceritei. Cultul naturii nu coincide cu premisele tendinței egalitariste, inițial percepute cu suspiciune, apoi ridicate la nivelul absolutei legalități. În aceeași direcție, Albert Camus, prin eseu „Omul revoltat” și nu numai, rămâne unul dintre cei mai categorici demistificatori într-o lume a obnubilării în solemnizare, articulând un „nu” asumat cu fermitate în fața rinoceritei totalitariste, a „secolului fricii”, al cărei principiu universal este teroarea, legitimă prin celebrul sofism machiavelic „scopul scuză mijloacele”, care pervertește ideea de bine.

Din generația exilaților anticomuniști care, pornind de la istoria propriului zăbucium, au născocit cugetări filosofice și ficțiuni substanțiale cu un pronunțat substrat reflexiv, se evidențiază Vintilă Horia prin romanul „Dumnezeu s-a născut în exil”, o amplă simbioză a fricii de a nu însemna nimic și a vanității afirmării, criza emoțională a exilatului fiind surmontată de puterea cathartică a credinței. Reproducând ultimii ani de viață ai poetului Publius Ovidius Naso, izgonit în Pontul Euxin, la marginea răsăriteană a Imperiului roman, romanul explorează

semnificațiile exilului ca experiență inițiativă, integratoare spiritual, conturată printr-o succesiune de întâlniri cu învățăturile ancestrale ale creștinismului, precedate de interacțiunea cu resorturile de înțelepciune daco-tracice, formând o pledoarie pentru chemarea către spiritualizare, către reincluderea în Cosmos. Acest Ulise reinventat descoperă că adevărata Itaca la a cărei obținere tânjea nu era nicidecum o realitate materială, ci o reapropiere de armonia absolută a credinței, un dor de Dumnezeu. Exilul nu compune, așadar, nici un traseu lipsit de gratuitate, nici rătăcire zadarnică: în contextul dat, metamorfoza artistului înseamnă revolta în fața unei dimensiuni potrivnice prin slujirea nobleței care a rămas și care se poate autogenera, dar și revanșa autorului în fața „destinului de blestem”, acceptându-și condiția ca pe o încercare a credinței, totalitatea nesigurărilor și a incertitudinilor găsimu-și remediul prin speranța că și Dumnezeu, la rândul său, pentru mântuire și iubire, s-a născut în exil.

În esență, putem trage concluzia că, întocmind o realitate cu deosebite determinări antropologice, cu geneza în cele mai vechi credințe magico-religioase, exilul se caracterizează, la nivel simbolic, prin profunzimea sa de a așeza în prim-plan Weltanschauung-ul novicelui în transformare, puterea lui de a nu ancora în uitare rădăcinile, originile, de a nu-și abandona conștiința arhetipică, istoria sa natală. De la exilul primordial al cuplului adamitic, de la Odiseea homerică, impregnată cu profunde înțelepciuni ancestrale, unde voința umană concurează, prin verticalitatea sa morală, cu o lume care, ontic, o depășește, până la romanele și scrierile moderne, mijlocite de situațiile politice tensionate, care fie au înfățișat orice existență ca pe o experiență odiseică, fie au pornit de la condiția de exilat a autorului pentru întocmirea unui suport al dramei interioare în artă, exilul și-a păstrat natura de intermediar între om și adevărata sa natură, repunându-l în acord cu ea, reintegrându-l într-o „acasă”, într-un Centru armonios, în pofida tuturor rinocerizărilor exterioare din istoria „de lacrimi și sânge” (Albert Camus). Deși orizontul poate părea incert și ambiguu, suprema revoltă a omului exilat, singur și neștiutor în fața unei dimensiuni „supuse puterii

sortii”, în fața absurdității existențiale, înseamnă căutarea fără încetare a Patriei, transfigurarea suferinței în drum către redobândirea ei, setea de reînfrăținare și păstrarea perpetuă a „geografiei sacre” în interior, în conștiință, chiar și cu riscul de a fi în mod ireparabil pierdută. În fapt, exilatul, fie un Ulise legendar, mitic, fie omul care spune convins „Nu capitulez!”, este un Iona care străpunge ca un cuțit fiecare pește, fiecare exil care îi compune existența, năzuind să acceadă la întinderea mării libere, chiar și cu posibilitatea ca aceasta să fi dispărut iremediabil, amintirea sa călăuzindu-l, totuși, către speranța unei frumuseți indestructibile. Iona, exilat, singur, vrând să se nască mereu, clădește, din exilul său, din osânda de a tăia fără încetare burțile peștilor, sensul vieții sale, încununându-și-o prin căutarea necondiționată a Centrului, prin voința de a nu mai fi singur, închis în propriul cerc, ci singur cu Patria sa, singur împreună cu sine însuși, cu un sine care transcende eul. Chiar dacă timpul nostru este „timp fără patrie: dragoste-amară / roiuri tânjind după raiuri și ceară” (Lucian Blaga, „Timp fără patrie”), chiar dacă suntem pedepsiți să rătăcim la nesfârșit, dând călătoriei direcția spiralată a căutării centrului, îl facem pe Ulise fericit cu amintirea rădăcinii sale.

Oana MARIN

Ethos anthropos daimon

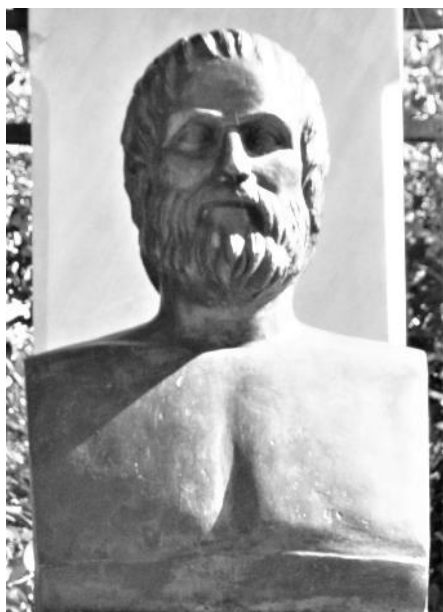
Toți oamenii sunt conștienți de prezența tragediei în viață”, spune George Steiner în binecunoscutul studiu despre moartea tragediei. Catastrofe reale sau plătuite de imaginarul colectiv, predicate, prorocite sau actualizate pilduitor ca reflexe mitologice, au pus mereu în evidență fragilitatea și vulnerabilitatea ființei umane în fața imprevizibilului, a dezordinii și a virulenței răului, accentuându-i omului sentimentul efemerității. Demonstrația lui Steiner merge totuși în direcția dispariției, în ciuda persistenței tragicului, a tragediei ca specie literară. Din moment ce omul nu-și mai conservă literar atitudinea față de imixtiunea răului sau o face în formule dramatice hibride, mult depărtate de specia consacrată de vechii greci, și nu mai gustă, ca receptor, spectacolul ascezei prin cădere, fiind mai puțin sensibil la povești care altădată umpleau amfiteatrele și trezeau fiorul colectiv ce cumula „mila și spaima”, oare nu vorbim de un cu totul alt tip de om, cu un mult mai puțin glorios statut, acela de refugiat – din fața războaielor, a sărăciei, a pandemiilor, a realității, a propriei nimicnicii? Ce îl determina pe omul antic să-și înfrunte demonii, să practice educația profundă, cunoașterea superioară și să-și cultive ceea ce numește Horia-Roman Patapievici în „Omul recent”, în sensul definirii „ființei” platoniciene, atributele „tari”: eternitate, stabilitate, autenticitate, superioritate, autoritate, unicitate, substanțialitate, esențialitate, raționalitate?

Caracteristică mai cu seamă spiritualității greco-latine și iudeo-creștine (în cazul creștinismului, mitul fondator fiind o poveste de un tragism sfâșietor), categoria estetică a tragicului se găsește în viață, în istorie și existență, pe scenă, explicabilă prin categorii filosofice precum necesitatea (fatalitatea) și libertatea. La nivel ontologic, vechii greci au surprins, prin intermediul concepției lor asupra destinului, note esențiale în definirea situației tragice: ceea ce s-a petrecut cu un om - în anumite situații limită sau excepționale de viață, ce implică suferință nemeritată, durere sau nenorociri de tot felul, chiar moarte - are un caracter implacabil și ireversibil. Esența tragediei, reflectând o concepție despre lume și viață, este de asemenea în strânsă legătură cu starea de religiozitate și

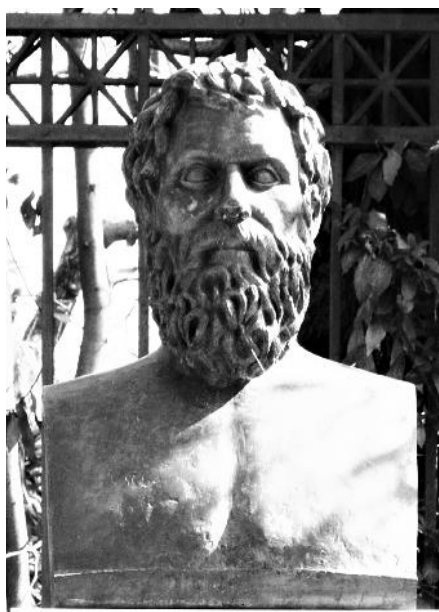
cu reprezentarea sacrului, deoarece se întâlnesc în aceasta specie toate elementele credințelor religioase: prezența zeilor, sensul purității și al impurității, importanța sacrificiului, a virtuții și a păcatului etc.

Teoreticianul Guy Rachtet reliefează dificultatea de a cuprinde în termenii unei definiții rigide sentimentul tragicului: „A pretinde să reduci esența tragicului la o formulă pare ceva dogmatic și duce la o viziune parțială și eronată”. Tentativele de a defini tragedia, cu varii nuanțări și accente, admit însă câteva locuri comune, care derivă mai ales din definiția aristotelică. În centrul acțiunii tragice este greșala sau hamartia, o greșală care aparține protagonistului sau o nefastă experiență ancestrală pe care eroul o ispășește. Hamartia poate avea ca alternativă até, greșala din neatenție, sancționabilă de asemenea. Greșala este în strânsă legătură cu hybris-ul, orgoliul nemăsurat, sentimentul tragic al lipsei de măsură, ce-l face pe om să-și dorească altitudine zeiască sau să se ridice împotriva zeilor, orgoliu devenit fatalitate, destin. Destinul include predicție, traseu prestabilit, inflexibilitate și limitarea voinței. Ceea ce se impulsionează prin limitare este tocmai voința nelimitată, forța eroului, angajarea sa pe panta căderii pentru izbânda ideilor pe care le apără. Hamartia înseamnă opoziția, de cele mai multe ori involuntară, față de întunecata Fatalitate (Ananke) și neîndurata Soartă (Moiră). Înfruntarea presupune acțiune (praxis), atitudine de om activ, atitudine eroică, și disponibilitate pentru suferință (pathea),

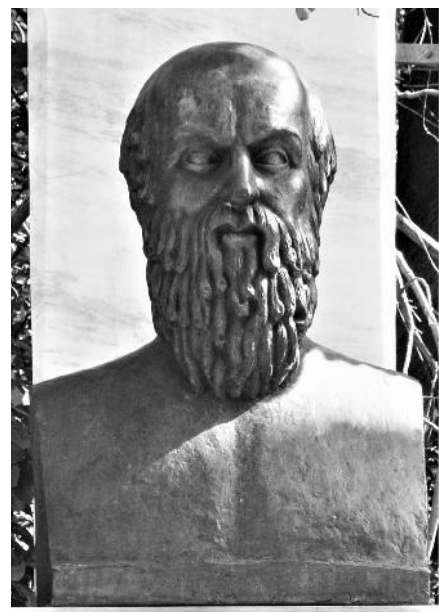

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ
(480 π.Χ. - 406 π.Χ.)

ΣΟΦΟΚΛΗΣ
(496 π.Χ. - 406 π.Χ.)

ΑΙΣΧΥΛΟΣ
(525 π.Χ. - 456 π.Χ.)

forța de a suporta pedepse. Atașarea de suferință, ne spune Mihai Gramatopol, ca o condiție indispensabilă a cunoașterii, nu este o opțiune pentru suferința în sine, căci cuvântul *páthos* evocă, mai degrabă decât ideea durerii, ideea de a suporta, de a se subordona unei voințe exterioare și, prin această disciplină, de a se încadra în limitele prescrise condiției umane, realizând astfel cunoașterea superioară. Tragedia este astfel definită, în primul rând, prin raportarea la problematica destinului – este de părere Gramatopol - fie că este vorba de concretizările particulare ale acestuia, îmbrăcând forma de

daimon, după înțelesul maximei lui Heraclit – *éthos antrópu daimon* (caracterul este destinul omului), fie că se au în vedere accepțiunile sale generale, definite negativ: destinul nu implică și fatalitatea, el nu este obsesiv, pentru că altminteri ar distruge tragicul; dimpotrivă, el lasă loc liber desfășurării acestuia. Vina tragică, *hybris*-ul, atrage după sine sancțiunea, căci au fost dezechilibrate mecanismele universale, excesul în cunoaștere cere o scădere în existență, dar rămâne măreția omului angajat într-o luptă acceptată ca inegală. În cartea sa despre moartea tragediei, George Steiner accentuează faptul că măreția omului vine din îndârjirea cu care caută să-și schimbe destinul, deși știe foarte bine că nu va putea. E măreția celui care se prăbușește, știind că se va prăbuși și care totuși nu se resemnează. El îndură nenorocirea fără să-i consimtă. Așadar, dacă grecii au liber arbitru, el constă doar în puțința de a se revolta, cu toate că intuiesc că o fac degeaba. Tragedia nu poate avea drept protagoniști decât aristocrați. E nevoie de naturi puternice ca o tragedie să poată avea loc. „În tragedie nu există remedii laice. E un lucru pe care nu-l putem sublinia îndeajuns. Tragedia nu ne vorbește despre dilemele lumești, care pot fi rezolvate prin inovații raționale, ci despre înclinația constantă spre cruzime și distrugere care există în mersul lumii.” Tragedia este expresia

unui spirit aristocratic. Dispariția polisului grecesc și dezvoltarea așezărilor urbane și rurale, arată Steiner, a dat naștere unui tip uman care nu se potrivește cu exigențele tragediei: spiritul plebeu nu are virtuți tragice. Angajarea, punerea în joc a forțelor lăuntrice, lupta cu instanțe cosmice sau cu demonii interiori au drept efect purificarea ființei, curățarea, terapia prin mijloace care transcend pământescul, atingând starea de religiozitate. Coborârea în infernul imprevizibilului vieții este urmată de înălțare spirituală, de *catharsis*. Tragedia antică nu este așadar artă fără scop, joc gratuit, căci include efecte terapeutice, înălțare și eliberare de pasiuni, prin experimentarea și eliminarea energiilor joase, provocate de milă și spaimă.

Prin urmare, înțelegem că omului antic i se cer înțelepciune, calm și echilibru, flexibilitate și revenirea asupra erorii, armonizarea cunoașterii cu existența, a intelectului cu afectul, a determinării materiale cu altitudinea spirituală, deziderate spre care tinde prin penitență, sacrificiu, libertate, închiderea cercului păcatului și ieșirea la lumină prin moarte. Care sunt dezideratele omului modern? Jocul vieții și al morții lui e aspru, adânc și fecund în înțelesuri, căci *ethos anthropos daimon*.

o altă stare

E atât de frumos că s-a pus deja ceața
 Nimeni nu mai duce mâna la gură, pentru că vorbele pot fi prețioase,
 Deși nici unul nu respiră, pentru că respirația poate părea indecentă.
 Se mai ridică o mână, se mai răsfoiește o carte,
 Uneori mai fac și eu câțiva pași prin cameră,
 Uneori poate că a fost doar o părere.

Firea lucrurilor țese fire, atât mi-e dat să-ți spun,
 Eventual ne vedem la o bere, îți explic, poate pricep și eu.
 Se mai întâmplă să-ți cadă carnea de pe tine
 Se mai întâmplă că nu poți să bei nici un pahar de apă, așteptînd să se usuce tot
 Uneori cobor în gări să mîngîi un cîine
 Sau doar să uit că există o destinație,
 Dar azi văd numai ochii tăi aproape umezi, nevînați,
 Neatinși, doar neștiind să privească,

Uneori nu ai nimic decît un poem, un psalm, sau vezi un pantof,
 răsare luna ori doar a picat un zîmbet dintr-o altă vreme,
 Nimic nu e sigur, doar un picior îți spune că ai reumatism
 nu se moare din asta, dar se șchiopăie, mereu se șchiopăie ,
 și nimeni nu va termina poemul asta

poem despre fluviu

Spune-mi că tu ești o streășină
 Pentru că nu lași ploaia să cadă peste oameni
 Așa cum mătasea de porumb nu se usucă pînă cînd tu nu zici
 Copii, a venit toamna.
 Vîntul nu cade niciodată, el doar se oprește.
 Spune-mi că nu ești vînt
 Spune-mi acum, cît ești între așternuturi cît eu te pot ține cu dragoste.
 Sau nu mai zice nimic, stai aici pînă cînd o să fii un rîu
 Fii ca mine
 Oamenii își hrănesc holdele din rîu, din paie își fac streșini
 Eu nu mă opresc niciodată, nu-s vîntul
 Și nu sec pînă cînd nu e căldura prea mare.
 Spune-mi că nu ești soare

tranșee 1

Doamne care ai făcut zăpada
 care ai făcut baionetele și bocancii ăștia găuriți
 te rog să te oprești din făcut
 măcar cît îi scriu iubitei scrisoarea asta
 frumoasa mea, sper că la tine e cald și bine
 tu ești singură și acum te iubesc așa cum îmi doresc lăsarea la vatră,
 la vatra aia unde coacem noi pîine și nu e război, e doar acasă
 așa vrea să mă pălească un glonț dușman și să mă trimită ăștia în spatele fron-
 tului
 să-mi dea medicamente și o medalie de la patria mîndră de mine
 și apoi tu să mă primești la poartă cu o fericire ciungă
 dar acum dorul de tine e o rană mare și pieptul meu e mic.
 Doamne, am scris iubitei, acum lasă-i să dea cu tunul

noapte

am aprins toate luminile în casă și am deschis ușile să se audă ploaia
când nu ești tu aici trebuie să fac ceva, să aprind țigara
cumva să umplu odaia

oamenii cred că e greu să iubești, de fapt e așa de simplu, parcă ți-am zis
când picăturile cad pe geam
și eu ies pe balcon să le prind cu brațul întins

uite cum fulgeră, cum se bucură noaptea și iarba că sunt
păsările dorm sub streșini și viața e moale și nu mă mai doare
ca în pământ

departe mai uruie tunetul
ca un vagon cu pietre deraiat pe-o câmpie
s-a luat lumina și scriu la lumânare
când se stinge mukul, termin poezia, nimeni să știe

ceața 3

Aș vrea să se lase ceața acum
Așa cum pe munte abia se mai văd vârfulurile azi
Să merg pe stradă și să mă întâlnesc întâi cu mîinile
Să pipăi și să întreb ce mai fac
Aici, unde sunt, norii plouă puțin
Tăcerea și tristețea sunt verzi
Pentru că e vară.
Spre seară, nimic important :
vom bea bere pentru păsările nebune rotindu-se, planînd,
ne vom cunoaște printre particule fine...

umed e cerul, umezi sunt muntele și pasărea stînd.
umed e sufletul meu greu și plătînd.

poem pentru un alt zbor

Ea zboară dar zborul nu e al ei
pentru că ea se întoarce mereu și trist la pământ.
Trece zîmbînd prin fața noastră,
o salutăm și-o iubim deopotrivă. În gînd.

Ea zboară, ea cade planînd.
e greu să te-ntorci printre glasuri ce nu zic nimic.
Aș vrea să-i ofer o tăcere
un camion cu lumină, orice i-aș da
e doar un clipit.

Oricine-aș fi eu, ea zboară, ea zboară.
Putea-voi prin nori s-o prind, norocos ?
aterizez neștiut într-un lan, într-o țară
și o aștept să vină de sus. Ori pe jos.

Parc. La terasă

o frunză pe masa mea
suport pentru pahar
să fumăm printre copiii cu role
bătrîn sunt iar

să bem pentru o cauză dreaptă
suport pentru pahar
O să fiu nedrept cu tine azi
ia-mi creierul. E dar

și ce-o să faci cu el, te-ntreb
suport pentru pahar?
Ori stinge-l într-o groapă mare
Comună și cu var

Copacii se înfig în pământ acum
suport pentru pahar
cît de frumoasă e toamna fără mine
și aerul ce clar

1.

Taverna murmură
fum
scoți amuleta din sân
- va fi martor drumului tău
îmi va șopti prin tunete
fiecare vorbă
gest
nu da apă la șoareci
nu-i vreau aici
să îmi scurtez unghiile însângerate
visurile
umbra ta va aștepta
tăcută pe scaun
întoarcerea amuletei.

2.

Trag caleașca la scară
întind o mână
condurul alunecă
în palma-mi
rătăcit
se-ascunde-ntre degete
vizitiu pierdut în pleoapele tale
șoptesc viselor
bidiviului
să te poarte la balul
unde doar noi doi suntem invitați
și condurul inel
suspinând de dorul piciorului fier-
binte
cu lacrimi nesățioase
de zăpadă.

3.

Niciun taxi în parcare
pun gps-ul
mașina miliției
mă ajunge din urmă
hai cu noi
mă invită zâmbind
pe bancheta din spate
la stație
se aude
muzica anilor 80
ora zero și un minut
aterizez pe asfalt
în mână țin un bilet
la concert
pe stadionul 1 mai
lepa brena
urcată deasupra tribunelor
îmi face semne obscene
mi-e scârbă doamnă

4.

Sirenele mă caută prin megafon
pun piciorul pe scara trenului
Daniel pleacă în cinci minute
au timp să își smulgă inimile
să le adune într-o cutie de pantofi
un băiat zboară cu aripi de ceară
ținând-o strâns între picioare.

5.

Mă-ncearcă
o răceală
tușesc
scuip cuie
șuruburi
șaibe
piulițe
trebuie să merg la wc
sala de așteptare e plină ochi
ambulanță după ambulanță
palele elicopterului
aruncă suferinzii în tomberon
trebuie să fac pipi
nimeni nu mă bagă în seamă
pe o ușă scrie
grup sanitar
ce o mai fi și aia
poate în spatele ușii e un mecanic
și mă va interna pentru piese de
schimb
vine paznicul
are patru picioare
și o șurubelniță.

6.

Azi am prima lecție
de zbor
porcul din afghanistan
mi-a dăruit aripile
rugându-mă să nu-l las singur
la greu
ascute cuțitele
le potrivește cu tăișul în sus
pentru orice eventualitate.

decembrie

despre femeia care hrănește porumbeii de la universitate
 despre cum te aștept câte 20 de minute în fiecare zi
 despre copilul care nu-și primește tratamentul
 despre lipsa speranței
 despre cum oamenii se îndepărtează de tine
 despre treptele urcate
 despre fata care coboară la basarab plângând
 despre tine care nu mai vii
 despre mâncare nesănătoasă și promisiuni idioate
 despre telefoane trântite
 despre chei pierdute uși închise ajutor guri închise
 despre orgasmul lui ștefan
 despre zâmbetele ascunse pe la colțurile străzii
 despre necunoscutul care mi-a cumpărat ceai la târgul de crăciun
 despre pahare sticle rezerve de stilou golite
 despre oamenii pe care îi iubesc
 despre cum îmi pierd concentrarea prea ușor
 despre cum încerc să găsesc lucruri care să mă salveze
 despre biletele pe care răzvan mi le lasă pe ușă
 despre mine și despre tine dar niciodată despre noi

dimineți

îmi plac diminețile spontane în care întâlnesc oameni noi
 în care o ușă blocată duce la discuții despre literatură
 și la pierderea metroului
 //mai mult timp petrecut lângă boschetarul cu chitară//
 îmi plac diminețile în care primesc cărți drept cadou
 în care îmbrățișarea unui necunoscut mă face să plâng

sunt dimineți pierdute la cozi imense unde ascuți nemulțumirile celorlalți
 la fel cum sunt dimineți în care singura problemă e faptul că te-ai îmbrăcat prea gros

îmi plac diminețile în care stau cu raluca și numărăm porumbeii din parc
 îmi plac diminețile pe malul dâmboviței când andreea face poze rațelor

sunt dimineți care nu se termină niciodată

Ne aflăm la marginea galaxiei noastre

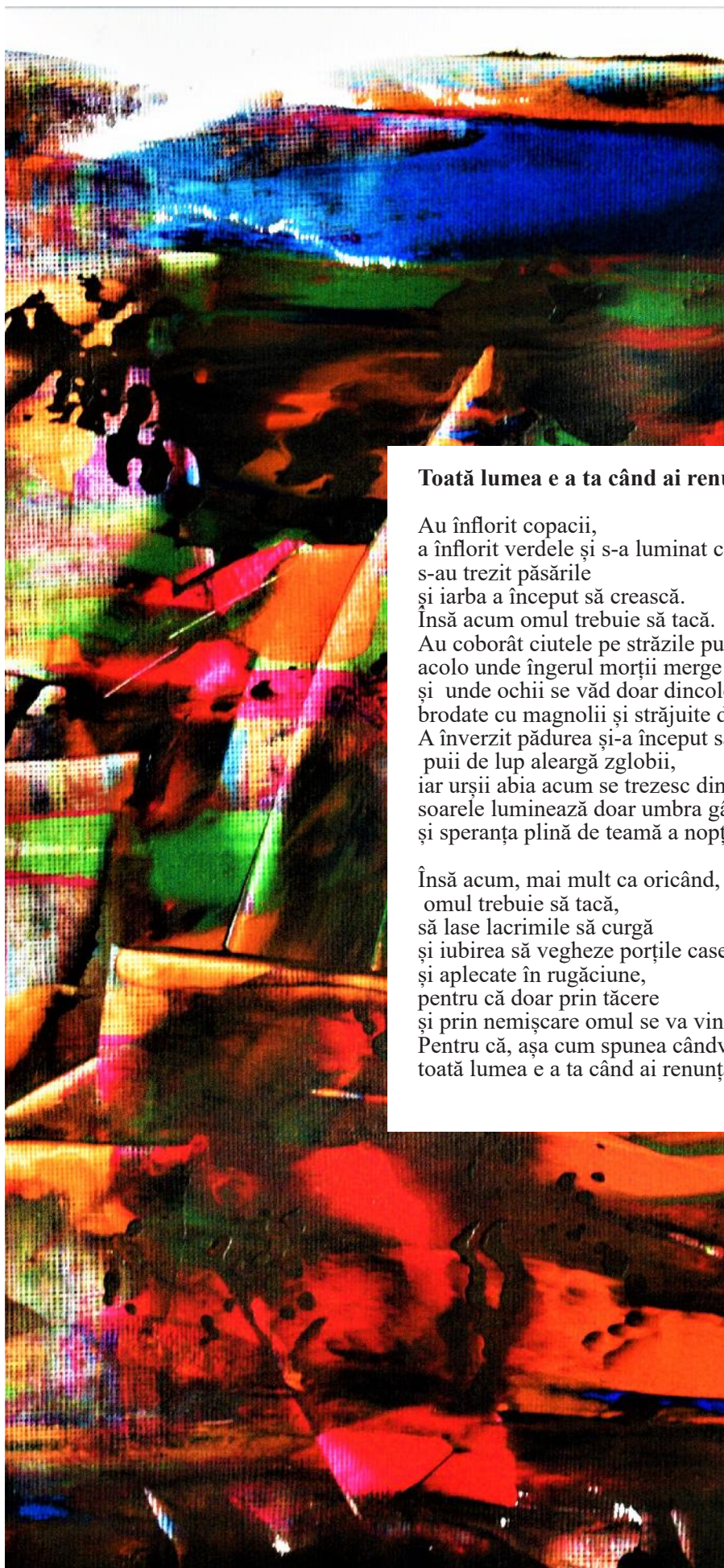
Ne aflăm la marginea galaxiei noastre,
 acolo unde stelele cad numai în sus
 și peștii sărută malul de cer,
 unde ne odihnim oasele și inimile
 după o iarnă de vânturi

Ne aflăm la marginea galaxiei noastre,
 acolo unde sălciile bătrâne iau chip de mume
 și-și spală pletele arse de sare și lumină
 în apele ce curg spre noi de departe,
 iar din noi, și mai departe, spre marea însingu-
 rată
 de atâția oameni ce au uitat să-i mai asculte gla-
 sul

Ne aflăm la marginea galaxiei noastre,
 acolo unde visele noastre nu mai sunt de lut,
 ci din val tremurat,
 acolo unde păsările vorbesc pentru noi toți,
 pentru cei care au plecat și pentru cei care vor
 veni,
 pentru toate șoaptele uitate și cântecele plânse,
 pentru toate bucuriile ascunse
 și dorințele rostite doar în gând.

Ne aflăm la marginea galaxiei noastre
 și respirăm noaptea înstelată
 cât pentru toată viața,
 în timp ce apa și pământul
 își dau mâna peste noi și lume,
 pentru toți cei pe care îi avem în noi
 într-o rugăciune tăcută,
 dar care unește și țărături,
 și suspine,
 și adună laolaltă morți și vii,
 într-un dans al mumelor
 cu chip de sălcii bătrâne.

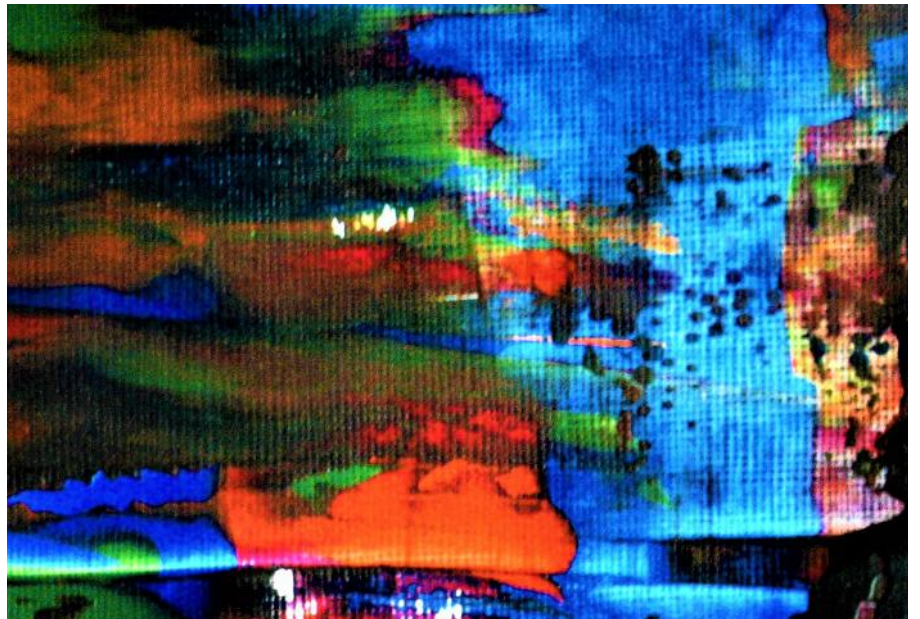
Uzlina, 20 august 2019

Toată lumea e a ta când ai renunțat la ea

Au înflorit copacii,
 a înflorit verdele și s-a luminat cerul,
 s-au trezit păsările
 și iarba a început să crească.
 Însă acum omul trebuie să tacă.
 Au coborât ciutele pe străzile pustii,
 acolo unde îngerul morții merge din casă-n casă,
 și unde ochii se văd doar dincolo de ferestrele
 brodate cu magnolii și străjuite de veverițe jucăușe.
 A înverzit pădurea și-a început să cânte,
 puii de lup aleargă zglobii,
 iar urșii abia acum se trezesc din somnul lor de gheață,
 soarele luminează doar umbra gândurilor trecute
 și speranța plină de teamă a nopților viitoare.

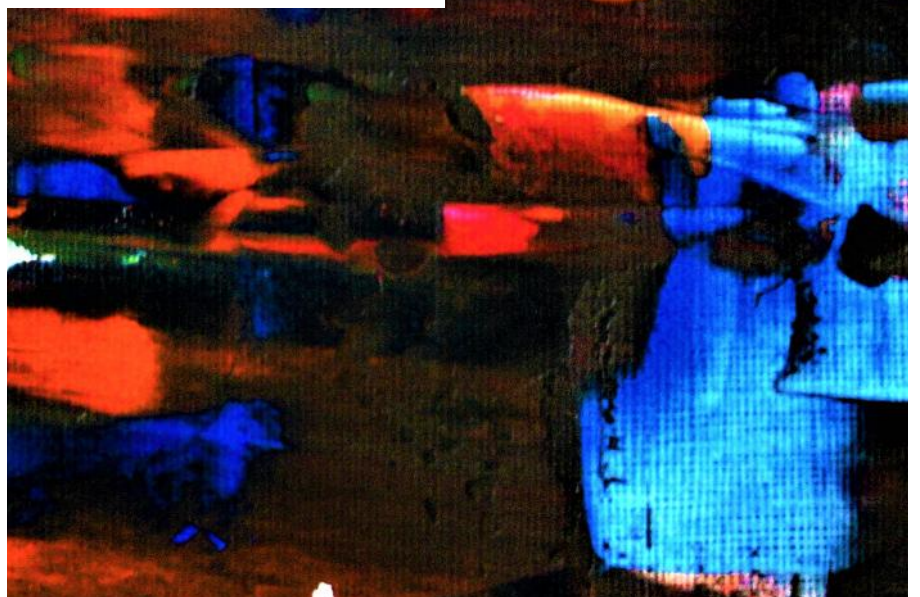
Însă acum, mai mult ca oricând,
 omul trebuie să tacă,
 să lase lacrimile să curgă
 și iubirea să vegheze porțile caselor întristate
 și aplecate în rugăciune,
 pentru că doar prin tăcere
 și prin nemișcare omul se va vindeca.
 Pentru că, așa cum spunea cândva bătrânul călugăr,
 toată lumea e a ta când ai renunțat la ea.

Cu amândouă mâinile

Cu amândouă mâinile primesc viața,
 cu palmele deschise spre cer
 și spre soare,
 cu grijă, ca darul fragil al vieții să fie păstrat și ocrotit,
 ca într-o deschidere a ființei spre lume,
 așa cum floarea își deschide petalele larg spre lumină,
 așa cum copacul își desface coroana
 să se poată așeza păsările obosite în miez de zi sau de noapte.

Cu amândouă mâinile dăruiesc floare, carte, măr sau zâmbete,
 palmele mele se deschid spre lume așa cum îmi zâmbesc ochii,
 rotindu-mă în dansul luminii
 ca într-o poveste de început,
 în care darurile vieții se ofereau cu bucurie și se primeau cu sfială,
 și cu credința că noi nu suntem,
 la rândul nostru, decât mâini-daruri către ceilalți,
 iar ei - bucurii fără de seamăn, petale deschise spre noi,
 daruri fragile, precum viața,
 mărtișoare pe care să le purtăm lângă inimă,
 nu doar primăvara, ci în toate anotimpurile ființei.

cântec de reîntoarcere

au trecut peste mine ierni,
 am dansat cu ploile pe întuneric,
 am plâns răsăriturile pe care nu le puteam vedea
 pentru că marea era prea departe,
 apoi am colindat pădurile alături de cerbii falnici,
 ascunzându-mă în pașii lor pierduți,
 pierzându-mă printre șoaptele copacilor
 și adulmecând toamna ce avea să-mi coloreze părul agățat de stele,
 m-am rugat în biserici unde oamenii au uitat să se roage
 și unde sfinții plâneau însingurați pe pereții înnegriți de fum,
 am așteptat umbra să-mi coboare din viețile-mi trecute,
 unde sălășuia ca un om fără adăpost,
 am așteptat atât de mult încât florile mi-au devenit fructe coapte,
 cu miros de vatră și gust de gutuie,
 am așteptat precum somonii ultima călătorie spre izvoare tot mai re-
 pezi,
 am urcat spre muntele de cleștar,
 acolo mi-am lepădat trupul
 și umbra a zburat spre mările mele albastre,
 spre țărături cu înfățișare de ceață caldă
 și valuri de lapte
 și s-a prefăcut într-o rândunică ce se întoarce acasă mereu,
 aceeași rândunică din copilărie,
 pe care o vedem de fiecare dată
 când îi vedem cuibul în căușul amintirii.

Muguri în noiembrie

Ai venit cu adierea vântului de august
 în primele zile ale lui noiembrie,
 o briză de pe un mal de râu,
 în îmbrățișarea dintre cer și pământ,
 acolo unde noaptea cade pe furiș
 și iubirea tresaltă precum peștele sub clarul de lună.

Ai venit ca un val de căldură
 când totul în jur se ascundea de promoroacă,
 ai venit ca un cântec șoptit
 ce aduce în somn vise în culori,
 ai venit așa cum înfloresc ghiociei,
 ca o respirație a vieții prin lumea de gheață,
 ca un trandafir ce înfloresc târziu în toamnă.

Ai venit,
 știai că te aștept,
 și ai făcut ca în mine să se rupă toate zăgazarile ființei
 și viața să zvâcnească în părul meu,
 în obraji, în ochi, în trupul meu ce s-a trezit din amorțea-
 lă.

Nu am știut însă că mugurii din noiembrie
 vor pleca mereu cu prima zăpadă,
 nu am știut că ai venit doar să aduci semnul bun
 și apoi să pleci.

Semnul bun îl voi păstra,
 așa cum se păstrează rugăciunile cele de taină,
 ascunse de lume, în tăcere,
 dar cu speranța că, din cuvântul nerostit, se va naște trup,
 atunci când mugurii vor veni din nou, cu primăvara.

5-6 decembrie 2018, Poznan, Polonia

devenire

un mănunchi de umbre
 ce se detestă una pe cealaltă
 mă consumă din interior.
 o famelică prăbușire mă deșrădăcinează,
 mă transferă cu sângele cald
 într-o realitate alterată, răsfrântă peste infinitul noduros.
 alunec în neființă.
 e doar un exercițiu de întoarcere
 la osemintele unei memorii ancestrale
 prin aripi exaltate.
 această alunecare e o căutare
 a picturilor în lumină.
 pe ele regăsesc un chip suspendat
 despre care știu că-mi aparține,
 dar care-mi roade cu indignare
 prezentul.

existență

existența mea e o simplă rană absurdă
 gemând tainic
 în imensitatea cosmică.
 mă zbat printre sincope și imperfecțiuni ancestrale,
 pentru ca singurătatea mea coagulată
 să nu se disocieze
 în mii de fragmente insolite.
 îmi leg aripi de vertebre cu frânghii de iederă
 și mă lupt să înving
 amalgamul de sensuri și de nonsensuri
 din mine.
 m-am născut cu o credință a începuturilor,
 așa că apusurile nu mă mai înspăimântă.
 pentru mine, clepsidrele s-au spart,
 iar nisipul lor s-a contopit cu abisul îndepărtat, deșertic.
 uite, acum îmi rod trupul cu așa bestialitate
 doi stropi de ploaie
 prelinși peste paginile ruginite,
 claustrofobe,
 ale sufletului meu.

visare planturoasă

prelungire emfatică peste spațiul de reclusiune
 al camerei mele.
 revenire la vegetal.
 adorm cu soarele lipit de membrana viselor mele viitoare
 aștept un stimul care să-mi declanșeze
 autosuspendarea în pustiu.
 tăcerea persistă.
 pupilele se dilată.
 sângele pompează.
 negociez cu propria-mi piele:
 vreau să o abandonez, ca să nu îmi mai strângă răzbunător
 substanța profundă a devenirilor mele.
 vreau să mă dispersez,
 iar amalgamul meu de trăiri absconse,
 nevătămate
 să respire aerul cosmic.
 o, astrule sublim
 cer oare prea mult pentru existența mea patetică,
 ruptă de nemărginire?

Pentru că am stat mai mult pe acasă, s-a hotărât să ne fure câte un minut pe zi trimițându-ne câte un SONETOFORISM.

Și a creat dependență.
O dependență pozitivă

Adrian MUNTEANU

Să sap adânc!

Tăiat în două, fructul neputinței
Revarsă iz perfid și nepăsare;
O aripă nu crede în visare,
Un mugure nu seamănă ființei.

Se născocesc idile trecătoare,
Perversul pune stavilă dorinței,
Sfiala nu se dăruie credinței,
Iubirea se preface în uitare.

Nici zâmbetul nu mai arată bine.
Îmbăloșat cu scârbă în iatac,
În rânjet a sfârșit, uitând de sine.

Mirii cei puri de mâine nu se plac.
Să sap adânc, până când dau de mine,
E tot ce-n viața asta pot să fac.

(2004 - revizuit)

Încă gândesc

Mă zbat să scap de trupul ce mă-nșeală,
Să-nduplec urma focului, stăpână.
Un sunet stins amiezile îngână,
Primejdii reci își țes în trup urzeală.

Pășesc pe drum de fum în taină până
O dără picotind de oboseală,
Se dăruie în lanțuri și beteală,
Aripilor desprinse din țărână.

Privește-mă! Asa rămân prin vreme,
Zâmbind fragil și nesfârșit de trist
Cu-n ochi inert ce-mpresurat se teme.

Reîntrupat într-un contur cubist
Al unui veac ce din străfunduri geme,
Încă gândesc și, poate, mai exist.

(2004 - sonet nepublicat)

Țin sfat cu mine

Țin sfat cu mine-n colț ferit de lume.
Cuvântul mă mai crede o epavă.
Reînnoit la mijloc de octavă
Nu și-a găsit sub tâmpla mea un nume.

E frig destul pe-a sufletului navă.
Prin carotidă se preling cutume.
Consoanele nu-s tată și nici mume
Atâtor clipe subțiate-n lavă.

De unde-atâta verticalitate
Când glasuri te-nconjoară și te ard?
Dar eu rămân și cred că se mai poate,

Iar gândul meu, murind tăcut pe gard,
S-a scurs în ochiu-n care se mai zbate
Un timp ascuns sub strat aprins de fard.
(2004 - sonet nepublicat)

Ființa mea de vis risipitoare

Ființa mea, de vis risipitoare,
Înfrânge tihna gândurilor albe,
Destramă zborul ce compune salbe
Mireselor desprinse din strânsoare.

Justiției din frunze îi scriu jalbe,
Căci mă apasă fuga de mișcare
A verbelor uitând de conjugare,
Mânjind polenul gingașelor nalbe.

Sonete scriu când lumea e scârbită
De craniile celor ce dețin
Un sceptru efemer, dar stă smerită,

Tot răscolind hârdăul cu venin
Sau ațipind în iarba nenunțată.
Trăiesc pentru-a trăi. E prea puțin!

Mă biciuiesc secundele

Mă biciuiesc secundele cu ură,
Rupând din carnea mea ne-mpărțită.
Le simt suflarea rece și grăbită
În trupul meu, pe cuget, pe figură.

Arunc cu scârbă vorba nedorită,
Încerc să scap de-a spaimelor arsură,
Să-nlătur palma ce îmi stă pe gură,
Ca să-mi rămână umbra primenită.

Izbit de haita timpului, setoasă,
În gândul meu firav mă răzvrătesc
Și lupt să prind a clipelor grimasă.

Dar e doar praf pe care-n veci pășesc.
Cu pofta mea, mereu nesățioasă,
Abia acum învăț ca să trăiesc.
(2004 - *Tăcerea clipei, Sonete 1, Arania*,
2005 - *revizuit*)

Unde sunt?

În răzvrătirea frunții se perindă
Crâmpeie de-ndoieli și de-ntrebare.
Trec defilând cu falduri temătoare
Sau se agață furtunos de grindă.

O scenă e cu patosul ce doare,
Într-alta viciul vrea să mă cuprindă.
Apare și dorința să întindă
Urzeli, porniri și spaime trecătoare.

Grețoasa ură prinde să îndemne,
Iar năzuința are dinți de fier.
Sunt toate când smerite, când solemne,

Distrug, compun, frământă, dau și cer.
Ce colcăială de trăiri și semne!
Dar unde sunt, în toate câte pier?
(2004 - *nepublicat*)

Spune-mi, iubito!

Spune-mi, iubito, unde-ti e popasul?
În cuib zănatec, în amurg de ceară?
Unde-ți așezi piciorul să nu piară
Urma fierbinte ce-mi ucide ceasul?

Cum ai învins râvnirile de fiară
Ce-au despicat pădurile cu pasul,
Ca să-mi aplec genunchiul, să-mi fac masul

La umbra coapsei tale de fecioară?
Lasă-ți coroana-n iarba sângerie,
Bea din potirul brumelor nectar

Și din căuș de patimi apă vie,
Arde-ți veșmântul pe năvalnic jar,
Să te zidesc curată-n temelie,

Acceași Ană, pe un nou altar.
(„*Tăcerea clipei, Sonete 1*”, *Arania, Brașov*,
2005)

Va fi un mâine?

Din urmă iau doar ziua ce se duce,
Cu dinți blajini, spre un deșert de seară
În care-mi uit târzia mea povară,
Calvarul meu, cel așezat pe cruce.

Ziua de azi, și dulce și amară,
Se chinuie prin garduri să apuce
Frânturi de clipe avansând năuce,
Spre scutul oastei cu armuri de ceară.

Un mâine e? Cum ar putea răzbate
Prin bezna ce miroase a pustiu,
Când n-am sfârșit de-orânduit bucate

Și nu mă vreau mai însetat să fiu?
Doar curg și eu, cu râurile toate,
Încălecând același bidiviu.
(2004 - *nepublicat*)

Mereu

Mereu, febril, o taină-n trup revine
Și ce-i mai bun în noi se-ntoarce iară,
Ca să urcăm un drum incert, de seară,
Ce într-un colț de șoaptă se mai ține.

Sunt doar un punct ce pentru-a câta oară
Stă matematic în adânc de sine
Și nu mai știe dacă-i rău sau bine
Să fii vehicul spațiului de-afară.

Sfârșitul e o fracție-n scădere.
Va dăinui știutul din potir,
Trup renăscut și îmbiat la miere

Din care-am tot desprins câte un fir,
Să-mi țes veșmântul care nu mai pier

Și stă la rând, să fie uns cu mir.

Poemul de hârtie

Poemul de hârtie – o casă zidită

La temelie – cuvinte încărcate
temeinic
cu mortar de cerneală
ferestrele – deschise spre lume
ușile – cu încuietori subtile
împrumutate de la bătrâni înțelepți
și ei datori vânduți
altora și mai cu minte
mai cu fală
mai cu albă și impunătoare barbă

Clădirea prinde contur

Câte încăperi?
Câte înțelesuri la această lume
de neînțeles
și încă una în plus –
depozit de îndoieli/ de spaime/
loc de pelerinaj către înlăuntrul
de cuvânt

Liniștea intră și iese prin pereți imaculați

Câte o ușă se deschide
invită păsări de aer
păsări de foc
de pământ/ de cer
păsări speriate
ființe de carne și gând

căzuseră de mult gratiile

tăcerea pietrelor din casa pustie

Curând au venit în vecinătate bogații
alte și alte poeme au ridicat

Ziduri rezistente
din hârtie mult mai groasă
impermeabilă
la toate ploile bogate în neîncredere

Joc liber

M-am jucat cu un cuvânt!
L-am luat la întâmplare
I-am atribuit o viață
un destin –
L-am repetat mereu
până l-am pierdut.

Unde s-a dus? La cine?

Încep să-mi imaginez noul stăpân:

Un jucător sever/ obtuz/
insensibil la începutul lui.

ori unul jucăuș/ neînțelept/
sănătos
atent la culori

la forme
la întâmplare
prieten cu soare/ cu lună
cu orice fantomă nebună.

Către el vin în cohorte
Toate:
cuvinte bune/ cuvinte rele/
cuvinte plate/ cuvinte șoapte
intră și pleacă
pline și goale

Cristalul sună
sticla se sparge
râsul cu plânsul amestecate

Ce le pot face?
Doar să mă joc mai departe...

O zi

Cade înserarea!
Lumina subțiată își încheie ciclul
Nedumerire/ Tristețe/ Înfrângere

O zi ca oricare alta

Un om ca oricare
își întoarce în gând dimineața
primele raze, primele întrebări
prima așteptare

Cerul curat n-a întâlnit norul
E cald
E clocot
Viață!

Aude cum crește iarba

Traversează strada
pași îndrăzneți
Caldul gălbenuș de lumină hrănește
încrederea
Își stăpânește nerăbdarea
Cutează
Ia în stăpânire câmpia roditoare
frunzele încă verzi
nu crede în galben
în desprindere
în cădere

Nu crede ...

Amurgul își continuă drumul
comprimă ora
norul – stăpânul
înghite și ultima nădejde

„Doamne!”, se roagă,
„nu-mi lua încrederea
nu-mi lua amintirea lui ce-a fost!
Atât mi-a mai rămas

În rest...
O zi ca oricare alta...”

Lăsați speranța!

Lasciate ogni speranza, voi ch'entrate...
nu în lumea de dincolo
ci în lumea aceasta!

Voi, care intrați fără să-i bănuiți culorile
fără să-i știți lumina
fără să-i înțelegeți întunericul

Începutul vine cu inocență de alb
cu nerăbdare
cu soare de mai

Priviți în jur
Nu vedeți decât cântec
Nu auziți decât lumină
învăluitoare
protectoare
glasul zilei ce naște încredere

Vă petreceți cu fiecare ceas
cu fiecare răsărit ori apus
mezzo del cammin
vine cu pași grăbiți

pe negândite vă spuneți
„ne era cândva prieten bun
tovarăș de îndrăzneli, de așteptări”

Priviți spre capăt!
Călcați cu pași mai rari
Gustați cu sete ora/ ziua/
răsăritul!

Firescul Apusului –
închide în el lumina din zori...

Poemul resemnării

Nu credeam să învăț vreodată
să aștept apusul
cu încrederea unui prieten de sprijin
Nu credeam să învăț
să-i întrezăresc marginea

lumina din zori mă încălzește încă
mi-e prietenă
mi-e tovarăș pe drumul cu pietre
îi simt uneori mângâierea tandră
farmecul îndrăzneli primelor raze

Seara se face tot mai pustiu.
În spate – un șir de umbre
În față – un clar-obscur fără contur...

Voi învăța vreodată să cunosc
în miezul ei
lumina?

Și mă întreb:
De câtă răbdare ai nevoie
să înțelegi timpul/ orele/ calea/ șerpuirea?
să însoțești mugurele
în drumul spre frunza îngălbenită?

Să privești cu îngăduință așteptarea?

În pustiu gândului încolțește mirarea:
Unde-i începutul?
Pe ce creangă aninarea?
Îngăduie răgazul înfloririi?

Noaptea îndoiiții tiptil se strecoară
Firul subțire își prinde brațele de clipă
o îmbracă în culorile toamnei
o invită la dans.

O, valsul acela îmbrățișând
cu gândul
nesfârșirea!

Facerea

Dintru început
Poetul îmbrăcase metafora
o slobozise spre Lume
dezmărginise taina
de necuprinsul ...
ore și zile strângea într-o rostire
lumina cea adevărată ...

Între Cer și Pământ
între cârmuitorii zilei și ai nopții
peste ape și peste uscat
Logos

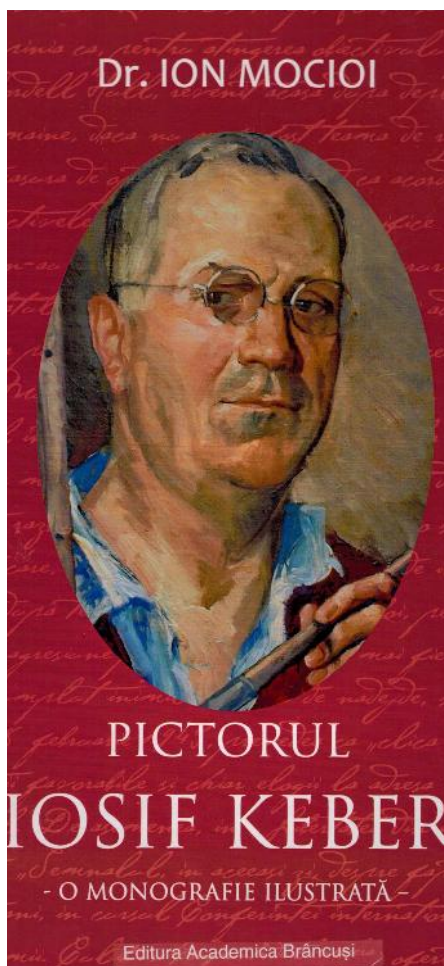
În ziua a șaptea
Poetul
s-a odihnit
în iubire.

Lumină înlumită, poezia

Lumină înlumită,
Poezia
înzeită
cu aripi de înger albastru
cu trup de Cuvânt

Lumină de stele,
Poezia
dimineată cu rouă
noapte cu văluri de smoală

Un Poet vrea ca și mine
acum
să-ngemăneze tina cu lumina
să caute necunoscutul drum
să înlumească verbul
ca și cum
Pana-i aprinsă cu Scânteia Divină.

"Pictorul Iosif Keber – O monografie ilustrată" de Prof. dr. Ion Mocioi

Cu ceva timp în urmă am primit din partea Prof. dr. Ion Mocioi ultima sa carte la care a lucrat foarte muți ani cu acribie, pasiune și foarte mult suflet.

Este vorba de volumul „Pictorul Iosif Keber – O monografie ilustrată”, apărut la Editura „Academica Brâncuși” a Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu. Apreciez lucrarea ca fiind una impresionantă și de mare valoare atât documentară cât și sentimentală din parte autorului.

În primul rând avem în față o carte documentară sub forma unei monografii a vieții și operei renumitului pictor târgujian prin adopție, dar nu numai. Este o monografie nu numai a pictorului Iosif Keber ci o monografie a familiei sale, a unei perioade din viața municipiului Târgu Jiu și a vieții sale culturale și de ce nu o monografie a picturii vremii din România.

Documentarea acestei ediții a lucrării la care ne referim, i-a luat Prof. dr. Ion Mocioi aproape patru decenii de muncă. Și când afirm acest lucru am în vedere faptul că actualul volum este unul complet și în același timp cea de-a treia ediție, care completează edițiile din 1981 și 2002.

Volumul este totodată și unul sentimental, deoarece prof. dr. Ion Mocioi este testamentarul legal al pictorului, care a donat acest patrimoniu de o valoare deosebită municipiului Târgu Jiu.

Am rămas impresionat de această nouă apariție. În fapt, după apariția monumentală anterioară „Brâncuși. Catalogul operelor” Prof. dr. Ion Mocioi revine și ne aduce în atenție o carte la fel de interesantă, dar de această dată despre pictorul Iosif Keber.

Apreciez faptul că Prof. dr. Ion Mocioi ne oferă un volum impresionant. Și acest lucru rezultă din munca titanică a autorului, tratarea la modul exhaustiv a vieții, activității și operei pictorului Iosif Keber, volumul fiind tipărit pe o hârtie de o calitate deosebită, conține 1251 de pagini și este efectiv un volum greu, atât la propriu cât și la figurat.

Câteva cuvinte despre autor. Prof. dr. Ion Mocioi este un important scriitor și om de cultură gorjean care și-a dedicat întreaga viață acestui domeniu. S-a născut la 3 octombrie 1940, iar în anul 1959 finalizează studiile liceale la Liceul Spiru Haret din Tg-Jiu. Urmează Facultatea de Filologie din cadrul Universității Babeș-Bolyai

din Cluj, iar în anul 1981 obține titlul de doctor în filozofie al Facultății de Istorie-Filozofie din cadrul Universității din București. A condus, aproape 15 ani destinele culturii gorjene, a inițiat înființarea unor instituții de cultură în localitățile gorjene – muzee, case de cultură, cămine culturale, biblioteci etc. După 1990 a înființat prima tipografie privată din Târgu Jiu și a acreditat o editură locală care a publicat pe mai toți autorii gorjeni. Cadru didactic în învățământul școlar gorjean și apoi universitar în București și la Târgu Jiu. A scris un număr impresionant de cărți, unele reeditate în mai multe ediții. Cunoscut ca fiind și un brâncușolog de talie internațională, Prof. de. Ion Mocioi a scris nu mai puțin de 11 cărți despre opera brâncușiană.

Și evident că Prof. dr. Ion Mocioi nu putea să nu ofere publicului și celor interesați o lucrare completă despre cel căruia i-a fost legatar testamentar, respectiv pictorul Iosif Keber. Iar volumul de față oferă cititorului, credem că, tot ce s-ar putea ști despre personajul principal.

În prima parte a lucrării, autorul prezintă o biografie a familiei pictorului. Astfel aflăm că strămoșii pictorului, „din vechi generații erau flandrezii (din Flandra) originari din Trier – un orașel lângă Luxemburg, care s-au refugiat, mai întâi, în 1575, la Salzburg (Goisern), apoi în 1735, au emigrat în Transilvania, cu oprire pentru scurt timp la Daia, apoi stabilindu-se la Turnișor (n.a. lângă Sibiu)”.

Bunicul pictorului, bătrânul Josef Köber, amănatează casa din Turnișor pentru a procura banii necesari spre a-l da la școală și deveni profesor pe unul dintre copii - Kais. Neputând răscumpăra casa, bătrânul Köber, împreună cu familia se strămută la Târgu-Jiu, unde începe o viață nouă.

Tatăl pictorului, Iosif, satisfacere stagiul militar la austrieci, se căsătorrește cu o româncă, Ana Stoica Simion din Sibiu, care după se stabilește și el la Târgu-Jiu unde obține cetățenia română. „Un an mai târziu după căsătoria părinților, la 30 iulie 1897, s-a născut, la Târgu Jiu, în familia Köber, cel ce va deveni pictor și va semna Iosif Keber”.

Autorul prezintă în lucrarea sa, cu foarte multe detalii, bogata biografie a pictorului, formarea sa ca pictor, precocupările artistului și opera sa.

Foarte interesant este faptul că autorul prezintă o bogată suită de

documente din arhiva pictorului, care, studiate cu atenție, ne oferă o imagine asupra a ceea ce se întâmpla în acele vremuri în urbea de pe Jiul de Sus. Foarte multe detalii interesante despre viața pictorului aflăm din chiar consemnările sale, pe care autorul le integrează și le redă în cartea sa.

Astfel aflăm că Iosif Keber a urmat cursurile Școlii primare din Târgu Jiu, pe cele ale Gimnaziului real „Tudor Vladimirescu” din Târgu Jiu, iar apoi pe cele ale Școlii Naționale de Belle-Arte din București (1912-1924). În august 1916 este internat de război, ca cetățean străin, la Slobozia Veche iar apoi în Moldova. La 22 de ani Iosif Keber a fost recrutat ca tânăr român pentru satisfacerea serviciului militar, ca student la Școala Militară de Infanterie. După finalizarea studiilor își dedică întreaga viață talentului și menirii sale artistice.

Prin munca și talentul său artistic, așa cum subliniază și autorul „Keber, alături de Brâncuși și de urmașii lor, face din Târgu-Jiu un centru artistic al plasticii secolului XX dovedind că în locurile natale sunt rezervele afirmării artistice pentru fiecare”.

În anii de început al activității sale artistice, Keber a creat „peisaje, dar mai ales și desene în cărbune și creion, care au stat la baza portrețelor în ulei de mai târziu...”, ceea ce în accepțiunea autorului îl apropie pe Iosif Keber de nume remarcabile ale picturii precum Lautrec, Kandinsky, Klee, Matisse, Țuculescu, Picasso, și enumerarea ar putea continua, sau de curentele abstracționiste, dadaiste sau suprarealiste manifestate în pictura vremii.

De asemenea Keber a avut o preocupare statornică pentru pictura monumentală, sens în care marele Brâncuși, care l-a cunoscut pe când acesta lucra la opera sa inegalabilă de la Târgu-Jiu în anii 1937-1938, l-a considerat un „înnoitor al picturii monumentale românești”.

În acest context este de subliniat faptul că Iosif Keber a descoperit secretul longevității zugrăvelilor pe tencuiala crudă și a făcut din arta frescei o „preocupare inegalabilă la noi, pictând, din 1923 și până la adânci bătrânețe, câteva zeci de biserici și monumente, în stilurile obișnuite ale picturii monumentale”.

Partea cea mai importantă a lucrării Prof. Ion Mocioi dedicată

pictorului Iosif Keber, este alocată prezentării, în imagini de o calitate remarcabilă, a operei pictorului. Astfel regăsim, redată în imagini, lucrările de șevalet ale pictorului, grupate de autorul lucrării în: Autoportret, Ecaterina Teodoroiu, Din lumea artei, Lucrări dedicate unor evenimente, Portrete de copii, Portrete de fete și femei, Lucrări – documente de arhitectură, Peisaje, Natură statică, Flori, Lucrări pentru reviste, ziare și cărți, Afișe, Decoruri de teatru, Motive decorative și proiecte de vitralii.

Urmează prezentarea gravurilor realizate de Iosif Keber și desenele în cărbune, creion, acuarelă și tuș. Apoi, autorul dedică un capitol special picturii monumentale a pictorului, cu prezentarea picturii sale monumentale cu detalii despre Keber ca pictor bisericesc autorizat, proiectele de pictură bisericească, icoanele lui Iosif Keber și biserici în desenele pictorului.

Interesantă este prezentarea cronologiei lucrărilor monumentale realizate de Keber ca și grupajul ilustrațiilor din Evanghelie.

Prof. dr. Ion Mocioi ne relevă și alte abilități și preocupări ale pictorului și anume cele legate de aplecarea sa spre poezie și chiar spre sculptură. Reținem pentru acest material poezia lui Iosif Keber publicată într-un grupaj din revista Flacăra, la vârsta senectuții și intitulată „La 90 de ani: În preambularea mea/ pe drumul vieții ritmic/ cu soarele și luna/ în casa mea de schimnic/ conviețuit-am. Soarta/ m-a tot ținut de braț/ iar eu de cot cu arta/ treceam din șant în șant./ Ziua o lua-nainte,/ noaptea venea din spate,/ Bastonul meu cuminț/ face și el ce poate.”

Pictorul a trăit 92 de ani stingându-se din viață la 18 aprilie 1989, în casa sa din Târgu-Jiu (str. 11 iunie nr. 67), fiind înhumat în cavoul familiei din cimitirul cartierului Șișești din Târgu-Jiu. După decesul artistului, legatarul său testamentar, respectiv Prof. dr. Ion Mocioi a donat statului român casa, biblioteca și circa 500 de lucrări de artă ale pictorului. Iar la 30 de ani de la decesul pictorului, legatarul său testamentar elaborează și editează această lucrare valoroasă dedicată artistului. Toată considerația pentru prof. dr. Ion Mocioi.

Trebuie să mai menționez faptul că această ediție a cărții a fost îngrijită de Prof. Daniel Mocioi, coperta și culegerea digitală a fost asigurată de muzeograful Ion Catană, iar în

asigurarea fotografiilor autorul a primit sprijinul unei echipe formată din Ion Catană, Vasile Pleșa, Ahmed Scheik Idrees, Ion Predoșanu, Vasile Blendea, Flavius Lăzăroiu și Adina Corina Troacă.

Este de subliniat faptul că apariția acestui volum impresionant a fost posibilă datorită sprijinului acordat de Starețul Mănăstirii Lainici Arhimandrit Ioachim Părvulescu.

În final menționez cu mândrie faptul că D-I Prof. dr. Ion Mocioi este membru al Asociației Cercetătorilor și Autorilor de Carte Gorjeni „Al. D. Șerban” Târgu Jiu, căruia dorim să-i adresăm și pe această cale felicitări deosebite și în același timp aprecierile noastre atât pentru această apariție inedită cât și pentru întreaga sa munca întreprinsă de-a lungul anilor în domeniul culturii gorjene și naționale. Aceleași aprecieri și celor care într-un fel sau altul au contribuit la apariția acestei lucrări valoroase.

Victor TROACĂ

(Președinte al Asociației Cercetătorilor și Autorilor de Carte Gorjeni "Al. D. Șerban" Tg-Jiu.)

**Alexandru
TRIFU-URZICĂ**

La intersecția insomniilor. Murakami

SPICON 4/2020

În momentul în care am descoperit romanul “Pădurea norvegiană”, scris de Haruki Murakami, cu siguranță nu aș fi putut intui nașterea viitoarei mele pasiuni pentru stilul fermecător al autorului japonez. Astăzi, însă, în urma finalizării celei de-a patra opere a acestuia, simt certitudinea conform căreia călătoria mea literară nu a ajuns nici pe departe la sfârșit.

Romanul “În noapte”, publicat în anul 2004, nu reprezintă altceva decât o pastilă cu efect imediat de reîmprospătare a memoriei. Astfel, talentul lui Murakami de a construi universuri compensative și substraturi ale realității de zi cu zi nu întârzie din a se face remarcat pe parcursul întregii scrieri. Specifică operelor sale, analiza riguroasă a nivelurilor spiritului uman este transpusă, de această dată, în spatele unei cortine a incertitudinii, ferită de privirile trecătorilor neinițiați. Cele două lumi sunt despărțite printr-o dâră de cretă – sau, mai degrabă, printr-o rază rătăcită, ce se refractă aproape haotic în oglinzi presărate pretutindeni. Dualitatea devine filtrul tăios prin care cuvintele rostite în toiul zilei își schimbă înțelesurile odată cu apusul soarelui. Nu întâmplător, întunericul este valorizat și adus la potențialul său absolut, cauzând adevărate fracturi ale universului textual. Mai mult decât atât, noaptea dezgolește sufletele personajelor prezentate în cadrul romanului, lăsându-le lipsite de apărare, vulnerabile în fața unui ciclon al adevărurilor și amintirilor ce se doresc uitate. Lifturi și camere de hotel, birouri și dormitoare, toate cad pradă beznei, forțând, mai devreme sau mai târziu, exercițiul introspecției și realizarea conexiunilor inter-umane. În acest context, numele sunt abandonate; identitățile indivizilor se prăbușesc sub presiunea unei înstrăinări nemiloase față de sine, dar și față de cei din jur. Neiertător, trecutul nu încetează din a reveni în prim-plan, într-un ciclu nesfârșit al frământărilor interioare.

Acesta este fundalul în care lupta pentru întrezărirea luminii ia amploare.

Subtil și ingenios, Murakami nu ezită din a contura o altă valență a întunericului, diferită de cea dominantă de insecurități. Astfel, acesta capătă un rol cathartic, provocând spiritul la descifrarea propriilor mistere. Tranziția mult dorită de la întuneric la lumină devine, însă, condiționată de parcurgerea unui crepuscul al

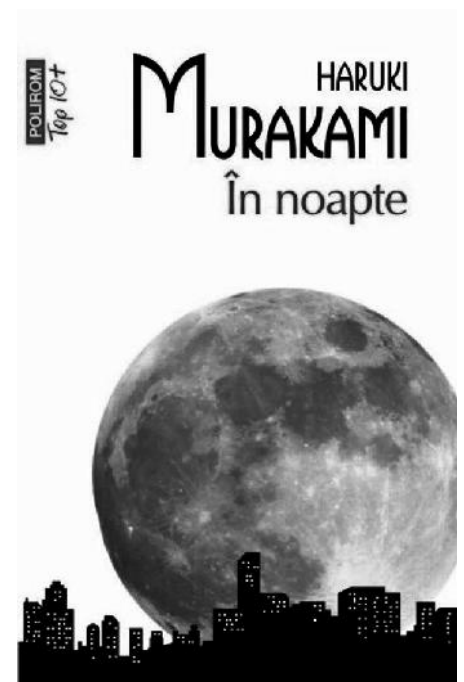
nuațelor succesive de gri – un labirint lăuntric, metaforizat prin jocul străduțelor înguste și al cotiturilor primejdioase. Întreg spectacolul, pe alocuri sinistru, este observat în taină prin ochiul atotvăzător (simbol al cunoașterii) al unei entități omniprezente, din perspectiva căreia cititorul „supraveghează” desfășurarea acțiunii. Limitările unui asemenea observator sunt clar enunțate. Ce se întâmplă, totuși, atunci când vrem să schimbăm regulile jocului?

Odată pătruns în starea de veghe, materialitatea devine pierdută pentru o perioadă nedeterminată, un număr necunoscut de rotații ale secundarului unui ceas ce indică iluzii dorite și nedorite.

Expresiv, intrigant și misterios, romanul “În noapte” constituie reprezentarea perfectă a potențialului creator al lui Murakami, punând în balanță principii existențialiste și nenumărate încercări de regăsire a sensului propriu. Nu oricine poate accesa „sâmburele” unei conștiințe colective.

Cercul este perfect închis.

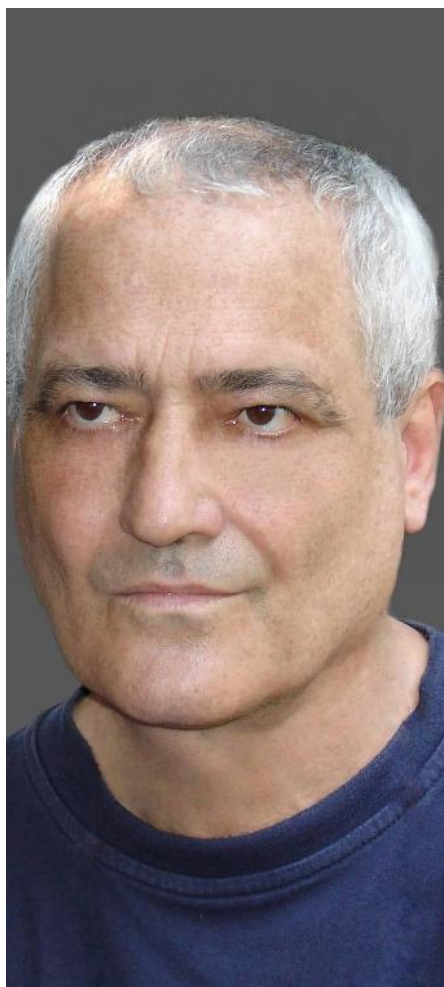
“<<N-o să scapi>>. Poate că tu o să uiți, dar noi n-o să uităm, a spus bărbatul de la telefon. Tot gândindu-se la sensul cuvintelor, Takahashi are senzația că mesajul nu era destinat altuia, ci direct lui însuși. Poate că n-a fost o pură întâmplare. Poate că mobilul a stat ascuns pe raftul din non-stop, așteptându-l pe el să treacă prin față.”

Cele șapte morți ale lui Jorge Luis Borges

Motto: pe dumneata, Borges, înainte de toate te văd cape un Mare Poet, iar după aceea astfel: arbitrar, genial, duios, meticulos, debil, uriaș, magnific, nefericit, mărginit, copilăros și nemuritor.

(Ernesto Sabato)

Aurel ANTONIE

Proze din volumul „Mozaicul”,
Editura „Scrisul Românesc”,
Craiova, 1983

În anul 163 de la Emigrație l-am urmărit pe Borges până în cetatea Sanam, unde armatele califului Mahomed Al Mahdi îl încercuiseră împreună cu credincioșii săi apărători. Am fost cruțat de ciurma care izbucnise între ziduri și n-am fost lovit nici de suliițele vajnicilor apărători ai cetății. Cum de palatul lui era imposibil să te apropie datorită gârzii care-l păzea zi și noapte, l-am lovit acolo unde era cel mai vulnerabil. Luându-mi straie de cerșetor, am început să predic prin piețele curățate de cadavre neîncrederea în Profetul Mascat care ne conducea. Am reușit să mă fac ascultat de oamenii din cetate, cărora foamea le ascuțise chipul și simțul de revoltă. Le-am spus că omul cu mască ce ne conduce spre pieire este un lepros. Că vâlul cvadruplu de mătase bătut în pietre prețioase îl poartă, nu pentru a ne feri pe noi de privirea lui, care orbește, ci pentru a-i ascunde hidoșenia chipului descompus de boală. Le-am spus că dacă nu vom pieri uciși pe ziduri, dacă vom scăpa de ciumă și de foamete, cu siguranță că nu vom scăpa de lepra care se întinde implacabil dinspre palatul Profetului în toată cetatea. Oamenii mă ascultau îngroziți. Una din cele 114 femei orbe din haremul lui mi-a întărit spusele. În timp ce Profetul se ruga pe o terasă înaltă, doi căpitani i-au smuls vâlul. Avusesem dreptate. Era un lepros pe care l-au ucis cu lăncile, dar nu era Borges. Aceasta a fost prima mea crimă.

După acest prim eșec am devenit mai circumspect cu zvonurile care umblau despre Borges. Totuși unul dintre ele mi-a atras atenția. Se vorbea despre un om care, în liniștea unor ruinuri circulare, slujea un zeu păgân. Un om care se închina zeului focului și care în tainice vise și ritualuri stranii încerca să creeze un alt om. Am știut atunci că numai unuia ca Borges îi putea trece prin minte așa ceva. Am umblat mulți ani prin junglă în căutarea lui. Am stat nopți lungi la focurile pescarilor și le-am ascultat poveștile. Am mers alături

de vânătorii de șerpi, spunând că vreau să învăț periculoasa lor meserie și am încercat să-i fac să vorbească de omul care slujește focul. Abia foarte târziu am reușit să aflu unde se găsește templul. Am furat o luntre și am luat-o pe fluviu în jos până am zărit ruinurile. Am scufundat luntrea în mâl și am așteptat căderea întunericului. Modul de a-l ucide mi-a fost sugerat de culoarea cenușie a zeului de piatră, care simboliza un leu sau un cal. Îi voi da foc să moară ucis de dogoarea zeului căruia i se dedicase. După o lungă perioadă de secetă, în care m-am rugat în vechea limbă zendă să nu plouă, am dat foc ierburilor din jurul templului circular și l-am așteptat pe malul fluviului. Dacă nu voia să ardă, trebuia să se refugieze în apă, și aici va da ochii cu mine. Flăcările au gonit animalele și păsările apoi au devastat – pentru a câta oară?

– Templul focului. L-am zărit printre limbile de flăcări cum se îndreaptă spre mijlocul vâlvătăii. Focul l-a învăluit din toate părțile dar nu l-a mistuit. După atâția ani de căutări, nu dădusem decât peste o aparență, peste o proiecție de vis a imaginației aprinse a lui Borges.

O singură dată am avut certitudinea că am dat cu adevărat de Borges. Și anume, atunci când Carlos Argentino Daneri l-a închis în subsolul casei sale din strada Garay pentru a-i arăta Alephul. Totul era parcă făcut pentru o crimă perfectă. Un subsol obscur dintr-o casă obscură și acolo, lungit pe jos, Borges privind pierdut în adâncimile universului din interiorul Alephului. Sunt sigur că nici nu m-ar fi simțit apropiindu-mă. Apoi mai aveam și un țap ispășitor în persoana lui Carlos, care putea fi învinuit ușor de moartea lui Borges. Ajunsesem deja în strada Garay, imaginându-mi modul în care îl voi lovi, când mi-am dat seama că momentul este cât se poate de prost ales și m-am întors. De neiertat cum de putusem scăpa din vedere că Borges privește în Aleph și că acolo cu siguranță mă vede și pe mine îndreptân-

du-mă spre el să-lucid.

Prima și ultima dată când am apelat la un profesionist al crimei a fost pe când mă găseam în Argentina. Borges își luase numele de Juan Dahlmann și lucra ca secretar al bibliotecii municipale din strada Cordoba. Pe când zăcea în sanatoriul din strada Ecuador, după ce se lovise cu fruntea de fereastra aceea, gata să moară de septicemie, am crezut că soarta vrea să mă scutească de a-l omorî cu mâna mea. Dar nu. S-a însănoșit și a plecat la ferma lui din sud. Cum o serie de treburi ce nu sufereau amânare mă rețineau în Buenos Aires, nepermițându-mi să plec după el în pampă, am recurs la serviciile unui coleg de breaslă, un indian, pe care-l întâlnisem mai demult într-una din tavernele de la periferia capitalei și care acum se afla în sud. După ce i-am spus la telefon cum arată omul meu, ce nume poartă și cu ce tren va sosi, indianul mi-a spus să las totul în seama lui. Așa am și făcut. Se părea că soarta mă scutea din nou să ridic chiar eu mâna asupra lui. Din păcate indianul era mai mult bețiv decât cuțitar. Am aflat mai târziu că Borges trăiește și că indianul, nu. Cu atât mai bine. Ce ucigaș este acela care se lasă ucis de propria lui victimă?

S-a întâmplat, așa au vrut zeii – sau zeul – ce guvernează lumea de pe muntele circular ce o înconjoară, să-l am pe Borges în mâna mea, care se putea prăbuși asupra-i întrupată în cea a destinului. Nu, nu sunt eu destinul, dar în Babilonia aș fi putut fi. În joaca aceea imensă a loteriei m-am aruncat și eu sperând să-l pot ajuta să tragă un loz funest. Evident, la începuturi, când loteria nu oferea decât bani, nu m-am amestecat. Am așteptat până când, lucru previzibil, ea a început să împartă poziții sociale importante, închisoare, mutilări și chiar moarte. M-am inițiat în misterele Bel și mi-am pierdut sute de nopți în labirinturile zeului încercând să descifrez soarta lui Borges. Am fost tatuat pe abdomen cu litera sfântă Aleph, care în nopțile cu lună îmi dădea puteri nemărginite asupra lui Borges, care fusese tatuat cu Beth. Dar și el, ca oricare locuitor al Babiloniei, își cunoștea puterile și nu ieșea decât în nopțile fără lună, când eu aș fi fost subordonat celor cu Ghimel. I-am urmărit jocul vieții în labirinturile de unde Societatea ordona sentințe. Borges a ajuns proconsul, sclav – și nu l-am putut cumpăra –

pușcăriaș și i s-a tăiat arătătorul de la mâna dreaptă. Încercând să forțez mâna destinului, am depus un denunț împotriva lui în latrina sacră Qaphqa. În urma acestui denunț, Borges a fost condamnat la moarte prin strangulare în camera de bronz. Părea foarte liniștit și împăcat cu soarta pe care i-o furnizase loteria. Am obținut cu greu, uzând de viclenie și minciună dreptul de a executa eu sentința cu batista strangulatorului. Din păcate, până la executarea sentinței, un alt loz îl declară invizibil și timp de un an de zile a trebuit să trăiesc în Babilonia știindu-l tot timpul împrejur, dacă nu chiar pretutindeni, întrucât, neputând fi văzut, putea fi oriunde, pe când eu nu puteam să fiu decât într-un singur loc. Între timp am părăsit Babilonia, întrucât mi-am dat seama că Societatea era inefficientă și că totul nu era decât un joc infinit al întâmplării.

Știindu-l pe Borges un cititor pasionat, am făcut odată greșeala de a-l căuta prin sălile hexagonale ale bibliotecii Babel. M-am alăturat avarilor răzbunători care-i ucideau pe cei întâlniți și azvârleau cărțile în puțuri fără fund. Am făcut parte din inchizitori și am urcat împreună cu ei obositoarele scări fără trepte. Am intrat în secta blestemată de Dumnezeu a celor ce încercau prin toalete să recreeze dezordinea divină. Alături de Purificatori am azvârlit mii de rafturi cu cărți. Am văzut sinucigași cuprinși de disperare în fața imensei vastități a bibliotecii, tineri evlavioși ce sărutau paginile cărților neștiind să citească și bătrâni ce nu reușiseră în întreaga lor viață să parcurgă decât câteva zeci de mii de tomuri ce nu cuprindeau decât trei litere așezate într-o infinitate de feluri, apoi m-am oprit. Mi-am dat seama că biblioteca este infinită și, deși eu sunt nemuritor, exista riscul să nu-l mai găsesc în viață pe Borges care era muritor. În cel mai fericit caz i-aș fi găsit amintirea în vreo carte sau în memoria cuiva; dacă nu cumva imensul timp ce se scurge nu-l va șterge definitiv, lăsându-mă să rătăcesc într-un spațiu infinit.

În Irlanda am ajuns abia după ce Borges îi recitase Regelui neîntrecutul său poem dedicat victoriei împotriva dușmanului norvegian. L-am zărit pe geamul încăperii sale în timp ce-și privea chipul în oglinda de argint pe care i-o dăruise Regele. De fapt nu am certitudinea că l-am văzut chiar pe el. Poate că era doar una din imaginile din oglinda care-l

înconjura parcă din toate părțile. Prezența oglinzii îmi îngreuna sarcina. Pumnalul pe care-l adusesem cu mine risca să zgărie argintul oglinzii în loc să-i elibereze apa sângelui.

Am lingușit și am ajuns curtean, astfel că în anul următor am fost de față când Borges și-a citit cel de al doilea poem. Șocul produs de poemul lui nu m-a atins. N-am împărtășit din entuziasmul celorlalți, lucru pe care n-am uitat să-l comunic și Regelui ceva mai târziu, când împrejurarea a făcut să rămânem singuri:

– Nemulțumirea mea, Sire, e generată de faptul că acest Poet tinde să atingă esența tuturor lucrurilor. Masca de aur pe care i-ai dăruit-o sper să-i orbească ochii minții care sfredelesc înțelepciunea. Să mă ierte Regele pentru teama care mă cuprinde. Poetul tău, dacă va continua să scrie, va găsi ultimul nume al lui Dumnezeu, care este Poemul Poemurilor, și urechea care-l aude, de prea multă înțelepciune va înnebuni, iar gura care-l va rosti va tăcea și va muri.

– Nu cred ca Poetul meu să cunoască acest nume, de vreme ce eu însumi nu-l cunosc! Răspunse Regele.

– Sire, nu subestima armele Poetului! El va ajunge înaintea noastră la acel nume pe care nici inițiații nu și-l transmit decât pe patul morții. Rege al meu, ține acest pumnal care-mi răcește pântecul și dacă va îndrăzni să-ți spună acel nume, dăruiește-i-l. Dumnezeu îi va îndrepta brațul!

Așa cum bănuiam, după un an de zile, în care a stat închis în odaia lui, cu masca pe figură, a venit la palat fără nici un manuscris. N-am fost de față la recitarea poemului întrucât Regele a poruncit să-i lășăm singuri. L-am așteptat pe Borges pe treptele palatului. Mergea împleticindu-se, purtând în mâna dreaptă pumnalul meu. Poate orbise purtând atâta timp masca de aur, sau înnebunise aflând ultimul nume al lui Dumnezeu, întrucât cobora treptele părând a nu vedea pe nimeni. Ajuns pe ultima treaptă, își împlântă pumnalul în pântec și se prăbuși. Ajunsei dintr-un salt lângă el și-l privii în ochii care începuseră să vadă. Mă recunosc. Ochii aceia care începuseră să vadă nu erau ai lui. Murise un om care nu era Borges. În clipa aceea, când Poetul încerca să articuleze în agonia morții numele fatal, am înțeles un ultim adevăr: Dacă voiam să-lucid pe Borges trebuia să mă sinucid.

Mozaicul

Ideea mozaicului îi venise Imperatorului într-una din crizele sale artistice. Cochetase pe rând cu toate artele și acum era în căutarea unei noi forme de exprimare care să le reunească pe toate. Și găsisse mozaicul. După câteva încercări, necesare pentru a se convinge că munca la mozaic este grea și îndelungată, chemă la el pe toți mozaicarii din Imperiu și, arătându-le lucrarea începută, le ordonă s-o termine. Mozaicarii se apucară de lucru și în câteva luni era gata. Un frumos mozaic îngrădit cu un balcon de marmură albă cu balustradă de abanos. O pânză de apă spăla continuu suprafața mozaicului făcând culorile să se miște într-un joc unduitor. Nimic nu egala în frumusețe acest dar al artei în fața căruia Imperatorul își petrecea ore întregi. Privea fascinat jocul subtil al luminii și al culorii.

Bineînțeles că mozaicul îl reprezenta pe Imperator pe calul de luptă, în armură și cu viziera ridicată. Imaginea degaja forță, grandoare și un nemăsurat orgoliu ce trecea dincolo de marginile înguste ale lucrării.

La câteva zile de la inaugurare, căpitanul gărzii aduse în fața Imperatorului, care-și admira opera, un tânăr țigănos cu privirile aprinse. Căpitanul gărzii își izbi dreapta înmănușată de inimă și i se adresă Imperatorului privindu-l în ochi:

– Omul acesta vrea să-ți vorbească, Stăpân al Lumii. Zice că e mozaicar.

– Du-te, îl expedie Imperatorul. Apoi adresându-se tânărului ce îngeunchease: Zici că ești mozaicar?

– Da, Soare al Lumii!

– Atunci apropie-te și privește această nestemată a artei și spune-mi dacă ochii tăi au mai văzut un alt mozaic care să-l egaleze.

– Lumină a Pământului, ochii mei sunt orbiți de atâta frumusețe și nu cred să existe altul care să-l întrecă, dar...

– Dar ce? Se încruntă Imperatorul.

– Dar este în mintea mea un mozaic a cărui grandoare este pe măsura strălucirii tale, Putere Nemărginită. Un mozaic imens pe care nici un ochi omenesc să nu-l poată cuprinde. Un mozaic pentru ochii unui zeu sau ai unui Imperator. Necuprinsul măreției tale nu poate fi închis în acest mozaic limitat pe care niște bieți meșteșugari l-au făurit într-un nemurire numelui tău. Privește-l, Putere Supremă, cum se zbugiumă, cum privirile-ți mândre se împiedică în acest orizont limitat...

– Taci! Urlă Imperatorul, strângând în mâini balustrada de lemn. Privea încruntat obiectul pe care, până mai adineaori, îl considerase

perfect. „Ce este perfecțiunea? Și, mai ales, unde este perfecțiunea? Cum este posibil ca vorbele unui om să-mi schimbe dispoziția și cum este posibil ca niște simple cuvinte să schimbe calitatea unui obiect care, din cea mai frumoasă operă de artă, să devină o lucrare de duzină? De fapt nu cuvintele în sine ci imaginația mea stârnită și orgoliul. În fond tot eu i-am dat această calitate de operă inegalabilă și tot eu pot să i-o iau. Nimic nu este absolut, ci totul depinde de mine. De mine cât timp am să trăiesc, dar mai târziu un alt Imperator va nega tot ce am creat și va crea alte mozaicuri pe care le va considera perfecte. Dar un mozaic imens, ale cărui margini să nu le poată cuprinde nici un ochi omenesc, nu va putea fi negat de nici un alt muritor. Poate numai de zei, dar ce mândrie să fiu contestat de zei! Nici piramidele n-au fost egalate, nici negate și nici distruse!”

– Ascultă, omule, poți să faci un asemenea mozaic?

– Pot. Ochii tânărului străluciau intens.

Construcția mozaicului începu a doua zi pe o câmpie întinsă de la marginea deșertului. Munții albaștrii dinspre miazănoapte furnizau piatra, iar marmura colorată se aducea din provinciile din sud. În primele zile mozaicarul puse sclavii să-i aducă materialele în mijlocul câmpiei. Apoi, într-o noapte, începu lucrul. Dimineața, căraușii îl găsiră în plină activitate. Stătea aplecat asupra mozaicului și nu vorbea cu nimeni. Mozaicarul munci toată ziua fără să întrerupă lucrul nici pentru a mânca. A doua zi, când sclavii aduseră coșurile cu pietricele colorate, îl găsiră lucrând și mâncarea neatinsă. În ziua următoare, la fel. În fiecare dimineață îl găseau tot mai greu, tot mai departe. Mozaicarul lucra cu o repeziciune uluitoare. Se răspândi zvonul că acesta nu doarme niciodată.

Mozaicul se întindea în câmpie după un plan ciudat, lăsând uneori locuri goale, ca niște ochiuri de iarbă pe suprafața de piatră. Din cauza repeziciunii cu care se lucra, materialele începură să fie aduse în lungi convoaie de căruțe care circulau pe suprafața întinsă a mozaicului. Un număr tot mai mare de sclavi munceau acum pentru mozaic.

Când Imperatorul veni să vadă lucrarea, mozaicul depășise marginile câmpiei și începuse să acopere deșertul. Era peste puterile unui om să construiască o suprafață atât de mare de mozaic oricâte ajutoare ar fi avut. Imperatorul merse cinci ore pe suprafața mozaicului până ce dădu de tânărul lucrător. Linii colorate se fugăreau și se întretăiau pe suprafața imensă ocolind pete grele de culori închise. Fără a coborî de pe cal, Imperatorul întrebă dacă acest mozaic o să-l re-

prezinte pe el, întrucât nu deslușește nimic care să semene cu un chip de om. Mozaicarul, care nu lăsase lucrul, îi spuse că ceea ce putea el cuprinde cu privirea în câmpia aceea nu reprezintă decât unul dintre zimții de la un pinten. Imperatorul părăsi mozaicul copleșit. Într-adevăr, ceea ce făcea mozaicarul depășea orice ar fi putut concepe o minte omenească.

La câteva zile, Imperatorul primi vizita vistiernicului care îl anunță că noul mozaic risca să înghită toate veniturile Imperiului. Se hotărâră noi impozite pentru populație.

După două luni, când toți sclavii Imperiului lucrau sub ordinele tânărului mozaicar, deșertul dispăruse sub platoșa de piatră și mozaicul amenința să atingă granița cu poporul Nuberilor. Mozaicul avea nevoie de spațiu și Imperatorul de aur, așa că războiul izbucni. După Nuberii, căzură pradă mozaicului mănoasele câmpii din Țara lui Burrus. Cam în această perioadă se pierdu legătura cu mozaicarul, care nu mai era de găsit pe suprafața imposibil de cuprins a mozaicului. Totuși se pare că acesta continua să lucreze la vreuna din margini, întrucât mozaicul creștea mereu. Începu să circule zvonul că mozaicarul ar crește singur și că mozaicarul ar fi fost înghițit de piatra dezlântuită.

Vastele câmpii, pe care altădată creștea grâu, dispărură acoperite de piatră. Foamea începu să se facă simțită și în Imperiu izbucniră primele răscoale. Constrâns de situația creată, Imperatorul hotărî încetarea lucrărilor la mozaic. Dar era prea târziu. Tânărul mozaicar nu era de găsit și mozaicul creștea neîntrerupt. Sate și cetăți dispăreau sub înaintarea implacabilă a pietrei. Războaiele, purtate undeva la granițele Imperiului, își pierdură sensul atunci când mozaicul invadă câmpurile de bătaie. Învinși și învingători piereau înghițiți de această imagine de piatră a unui orgoliu nemăsurat.

Începu un exod spre marginile mozaicului, dar acesta creștea mai repede decât puteau merge oamenii care mureau pe suprafața strălucitoare. Cadavrele erau absorbite în piatră, și doar oasele se integrau cu strălucirea lor albă în arabescurile desenului. Munți și ape dispăreau acoperite de piatră. Pământul întreg se sufoca sub platoșa multicoloră a mozaicului.

Când întreaga planetă sucumbă sub platoșa de piatră, Imperatorul rămase singurul supraviețuitor. Atunci avu posibilitatea să vadă mozaicul în imensa lui desfășurare. Giganticul mozaic, care încătușase planeta, îl reprezenta pe Imperator ghemuit, plângând.

Marius IORGA

Coborî treptele metalice în grabă, ținându-se cu mâna de bara rece, metalică, iar ultimul pas îl făcu aproape cu sfilă, cum ar călca pe un teren nesigur, el însuși indecis, șovăielnic, trezit brusc din gânduri și neliniștit de ideea că nu-i aceasta gara în care ar fi trebuit să se oprească. Prin întuneric nu văzuse nimic, nici o lumină nu spârgea noaptea, nici un bec, un felinar sau lampă care să dezvăluie vreo tablă indicatoare, beznă în toate direcțiile, doar călătorul ce-l întrebă unde merge îl făcuse atent că-i momentul să se dea jos din tren. Aici e gara ta, zisese acela, până aici ai de mers, grăbește-te, dacă nu vrei să te duci mai departe! Nimeni nu așteaptă după tine!

A fost nevoie să zică de două ori, să-l strige ca să-l audă, domnule, aici cobori! Era cu mintea aiurea, iar șoaptele din gând îi fuseseră întrerupte, retezate din izvor, chiar un monolog se diminuase, tot ce-ar fi vrut spus scăzuse, iluziile se voalaseră instantaneu într-o explozie de alb, o ardere fără flacăra a unei pelicule imaginate, în care se adunaseră amintirile, se chirceau ca un plastic în foc, toate litaniiile lui ardeau acum, pierzându-se. Mai era și durerea surdă – străpunsă uneori de săgeți fierbinți, ce-i străbăteau corpul, făcându-l aproape să geamă – și gustul amar după cele câteva medicamente pe care le înghițise, pentru ultima oară, chiar înainte de a ieși pe ușă. Agitat, sărise de pe scaun – sub pleoapele străne încă mai vedea înfățișarea casei – și fugise la ușa vagonului, trăgând după el rucsacul și uitând să mulțumească.

De altfel, omul îl privise de la început îndelung, cu capul plecat într-o parte, ca atunci când te uiți la cineva cu neîncredere, mirat și ușor jignit de răspunsurile în doi peri pe care le primise la toate întrebările. Nu voia decât să fie politicoș, să umple călătoria cu o discuție agreabilă, folositoare trecerii timpului, și se lovise de proasta dispoziție a străinului. Nici măcar numele nu și-l spusese, ba chiar îl lăsase cu mâna întinsă, dar avusese totuși mărinimia de a pomeni satul în care vrea să ajungă. Este ceva de mers până acolo, încercase să înfiripe un dialog, și trebuie să știți că stației îi zice altfel, nu-i totuna cu satul. Știu, fusese singurul cuvânt primit răspuns, ca o confirmare că este la curent, prin urmare informațiile lui ar fi inutile și nu are rost să continue.

De fapt, chiar știa destule fiindcă hotărârea de a pleca îl determinase să caute date despre locul spre care

se îndrepta, însă nu prea detaliate – doar cum îl putea găsi, în ce gară să coboare și pe ce drum să pornească. Nici nu avea nevoie de mai mult, nu-i trebuiau alte amănunte, unde?, când?, cum?, așa că omul ce insista cu întrebările îl agasase dintru început, prea e plin de o curiozitate incomodă, ce tot vrea să afle de la mine?, de aceea se păstrase într-o zonă a tăcerii ușor ostentative, ca să-i dezarmeze orice pornire de dialog. Nu avea de gând să ofere explicații, detalii din viața personală – cunoștea cât de repede alunecă aceste discuții către intimități murdare, bârfe, observații și analize exagerat de drastice ale societății, convingeri politice și multă, multă vorbărie, doar de dragul de a trece vremea mai ușor. Nu se simțea în stare să le suporte. Nu-i plăcuseră niciodată destăinuirile din compartiment, modificate și înflorate după partenerii de discuție, așa că, oricând călătorea, se închidea în sine, citea sau pur și simplu se prefăcea că doarme. În plus, în ultima perioadă de timp lumea din jur începuse să-l intereseze din ce în ce mai puțin și legăturile cu ea le rupea una câte una, limitându-se la minimumul necesar.

După ce făcuse câțiva pași poticniți, atent să nu se împiedice – prin beznă înaintarea părea de-a dreptul lichidă – auzi fluierul locomotivei și trenul se puse în mișcare, greoi, parcă gemând, urnindu-se ca un munte ce-și schimbă locul, abandonându-l în întuneric. Cu el pleca lumina și toți cei cu care mersese – călătorul curios, călătorul navetist, bagajele multe și alți pasageri, mame cu copii, unii în brațe, alții așezați, curioși, la ferestre, fete îmbujorate, băieți ce-și ascundeau cu îndemănare țigările când se arăta controlorul – purtați de roți pe calea ferată, zgomotoase, pe cele două șine care marcau limitele drumului, calea dintre o gară și alta, de la o stație la alta. Una era plecarea, alta era destinația, fiecare se transforma din destinație în plecare și invers. Un capăt de început și un capăt de final. Aici era finalul lui.

Cotropit de liniște – trenul, cu locomotiva și vagoanele, se pierduse în noapte – se-mpământase pe ceea ce considerase că-i peronul, dalele de beton, simțindu-se nehotărât, căutându-și orientarea, direcția, rotindu-se jur împrejur, ca să se lămurească, apoi observase, la câțiva metri în stânga, cercul luminos al unei lanterne, apropiindu-se, dansând fantomatic peste asfalt și iarbă – ceferistul se întorcea în clădire după ce dăduse

semnalul de plecare.

Când îi atinse vârful pantofilor lumina se opri, apoi se aruncă peste el, îi năvăli în ochi, orbindu-l, și cel ce avea lanterna în mână strigă. Cine ești, dom'le, că m-ai speriat!? Ce dracu' stai aici, nemișcat, fără să spui ceva?! Nici n-am văzut că ai coborât. N-ai greșit cumva? Nu, nu, a bâiguit, protejându-și ochii cu palma dreaptă, am nimerit bine, aici voiam să ajung. Bine, dom'le, a mai spus impiegatul, dacă zici. Că cine mai vine pe la noi? Mai nimeni, iar dumneata ai răsărit din întuneric.

Îmi pare rău, a șoptit, n-am vrut să vă sperii, dar nici eu nu vedeam nimic. De ce nu puneți un bec undeva?! N-am mai trecut printr-o gară atât de lipsită de lumină.

Ce bec, dom'le? Nu mai pun becuri, că le sparg de-ndată. Nici nu trece bine o noapte și le găsesc făcute țăndări. Le place întunericul. Cui, sătenilor? întrebă fără curiozitate, dar celălalt parcă nu-l auzise. Îl urmărea – îi vedea lumina îndepărtându-se, descoperind câteva șine lucioase, traverse, apoi o ușă vopsită maro prin care, deschizând-o, lăsa să iasă un dreptunghi alb. Atunci îl văzu cu-adevărat pe ceferist, îmbrăcat în uniformă albastră cu șapcă și paleta rotundă, colorată în verde, și-l auzi chemându-l, hai, dom'le, nu vii?

Se grăbi să sară peste două linii de cale ferată – celălalt putea să închidă ușa și-atunci n-ar mai fi observat pe unde să meargă – aproape să-și prindă piciorul stâng în gaura de sub o traversă, icnind și înjurând înăbușit. Fir-ar al dracului de treabă! Ce gară mai e și asta, dom'le?! șopti, în timp ce străbătu peronul cu pași repezi, aproape în fugă, și pătrunse în dreptunghiul alb.

Ai zis ceva? îl întrebă ceferistul, întors cu spatele, aplecat peste o masă, când el intră în încăpere. Dintr-o privire remarcă masa și scaunul, dulapul metalic, închis cu un lacăt enorm, și raftul de pe care aproape curgeau hârtii, dosare, frânghii, pungi de plastic. Era acolo prezentă acea dezordine ce-ar putea fi numită ordonată, prin care cunosătorii se puteau descurca, își luau întotdeauna cele căutate, fiindcă nu se amesteca nimeni altcineva, nu intervenea în universul lor. Fiecare lucru își obținuse locul optim pentru a fi găsit în cel mai scurt timp. Orice altă mână ar fi făcut doar rău încercând să aranjeze, să așeze, să ierarhizeze obiectele după o nevoie sau numai după folosință. Până și angajatul, cu uniformă

lui, făcea parte din mediul acela. Se contopeau, se completau. Funcționau împreună.

Răspunse cu jumătate de gură, nu, n-am zis nimic, dar tare aș avea nevoie de câteva indicații. Ce fel de indicații? spuse celălalt, din aceeași poziție, continuând să scrie de-a-n-doaselea. Când ai plecat la drum n-ai știut unde mergi?! Ba da! răspunse automat. Și-atunci?!

Mi-a fost cunoscut locul în care să cobor, începu să explice, agasat de vădita undă de ironie, mă rog, denu-mirea, numele lui, și mi s-a mai spus și direcția pe care s-o apuc, însă... acum, noaptea, totul a devenit destul de imprecis. Pare imposibil să-mi dau seama care sunt reperele despre care mi-au vorbit.

Ai dreptate, zise ceferistul, mai binevoitor de data aceasta, cel mai bine e să aștepti soarele. Ziua te va ajuta și nu vei bâjbâi ca un orb în jurul clădirii, prin buruieni și scaeți. Sunt și câțiva salcâmi, cu spini foarte mari și ascuțiți. N-ai vrea să nime-rești în ei. Dar ce vânt te aduce pe aici?

Întrebare era exact cea pe care o ura cel mai mult. Fugise atâta de ea, o evitase continuu, abținându-se de la orice fel de comentariu de-a lungul călătoriei și iată, ajunsese să dea, din nou, piept cu ea – cu iluzoria cerință a drumului, a spațiului pe care, cică, îl stăpânești. Dacă spui, am pornit într-acolo, e ca și cum ai spune că domini traseul, îl ai deja, întins, la picioare, ascultător, torcând ca o pisică, așteptând doar că-l cucerești, să-l străbați. Nu ai plecat de pe loc, dar pare că ai ajuns la capăt și, pe el, asta nu-l bucura deloc. Dispărea misterul.

Nu-i vânt care să mă poarte pe mine, răspunse ca-ntr-un joc, căci eu sunt cel ce-și decide direcția, mai spuse, ca să-l facă să priceapă că-i om serios, că nu-i bezmetic al căii ferate. Așa e, izbucni ceferistul în râs, tu ai hotărât cum și pe unde să-ți porți pașii, și te-ai nimerit tocmai aici. Pentru ce? Ca să te sperii pe dumneata, continuă tot așa, jocul, iar hohotele se întetiră. Bun răspuns. Numai că alegerea a fost făcută în urma unui calcul...

A venit rândul lui să râdă – scurt, mai degrabă un pufăit, suflarea unui jet de aer pe nas – ca și cum i-ar atrage atenția că greșește. Ei, bine, n-a fost nici un calcul, zise. N-am judecat prea mult. Am luat harta, am pus degetul, cu ochii închiși și tocmai aici s-a așezat! O, da, aici, îl imită ceferistul, învârtindu-și degetul prin

aer și fixându-l pe un punct imaginar. Am rotit degetul, reluă, subliniindu-și vorbele cu o înclinare a capului, prin aer de câteva ori – ca să reducă la maxim orice urmă a voinței – în ambele sensuri, ba chiar am atins harta de două ori și-abia a treia oară am considerat că este decisivă.

Îți place să te joci cu întâmplarea, îi zise ceferistul, serios de data asta, sprijinit de masă și privindu-l fix. Ți se pare că poate fi importantă? N-ai vrea, mai bine, să controlezi totul?!

Crezi că putem controla totul?! întrebă, la rândul-i, cu destulă nesigurantă în glas. De când deschidem ochii, mai spuse, în dimineața nașterii și până în apusul vieții ne amăgim cu încrederea în puterile de-a fi stăpâni. E-un drog, care ne ajută să ieșim din casă, să ne trăim fiecare zi, altfel am înclina mai abitur ferestrele și ușile. Eu nu cred că ni se oferă capacitatea de a fi preaputernici și, orice am face, oricâtă râvnă am pune în încercările noastre, n-am căpăta abilitatea de a determina ceva.

Dar... Și te asigur că este un mare dar, zise ceferistul, ridicând degetul arătător de la mâna dreaptă, tu ai fost cel care a decis unde și când să pleci. Nu ți-a impus nimeni! Tu ai ales gara aceasta, după numele ei!

Folosindu-mă de un deget! strigă, ca să se dezvinovățească, ridicând și el degetul arătător de la mâna dreaptă, dându-și capul pe spate, într-o atitudine sfidătoare, apoi izbucni în

râs. La fel făcu și ceferistul, fiindcă realizase și el poziția în care stăteau.

Față în față, amândoi arătau tavanul, cerul. Amândoi arătau în sus, cu degetul arătător, unul propunând controlul, celălalt, întâmplarea. Unul arăta urmărirea, verificarea, celălalt, hazardul, dar amândoi țineau degetul drept, vertical, țintind plafonul.

Așadar, zise ceferistul, părănd dintr-o dată liniștit, reluând scrisul în caiet, ești un excursionist care vrea să umble prin locurile noastre. Asta nu-i rău, deși, personal, nu prea cred că ai avea ce să vezi. Dar să nu te descu-rajiez! Pot fi peisaje frumoase pe care noi, locuitorii, să nu le remarcăm.

Da, am putea considera că sunt numai un vizitator în satul vostru, răspunse, ca să-i dea dreptate, fiindcă vreau să ajung altundeva. Pe-aici sunt doar în trecere. Nu mă opresc, fiindcă nici nu am așa mult timp la dispoziție. Chiar mă grăbesc, mai zise, pe urmă ceru voie să se așeze. Mai sunt câteva ore până la răsărit, își explică solicitarea, și n-aș vrea să plec la drum obosit deja. Celălalt se grăbi să-i aducă scaunul aproape, scuzându-se. Mi-am pierdut obișnuința de a fi gazdă bună, spuse, căci ai de vin la gară abia de mă salută, d-apoi să mai schimbăm vreo vorbă. Oamenii s-au înstrăinat, dom'le! Trecem unul pe lângă altul ca niște mașini. Altădată te opreai și-l întrebai de una, de alta, aveai cui te plânge de un necaz, acum...

Sau poate că oamenii sunt mai atenți la intimitatea lor, încercă, din nou, să-și expună un punct de vedere, chiar dacă îl întrerupea, și nu le mai este la îndemână să-și afișeze rufele murdare în public. Fiecare își poartă crucea cum poate mai bine. Omenirea evoluează, folosi o expresie uzată pe post de explicație, dar ceferistul izbucni. Ce evoluție, dom'le? Graba cu care aleargă pe drumuri, de dimineața până seara, uitând de propria existență?! Sar din tren încă înainte de a opri și se reped peste șine, de parcă-i urmărește oareșicine. Nu văd în dreapta, nu văd în stânga. Trec pe lângă mine ca vântul, năuci. M-am gândit să pun o taxă – câțiva bănuți acolo! – pe care s-o plătească la trecerea pe peron. Să închid ușile gării și ei să plătească biletul pentru a intra în sat. Cred că în felul acesta i-aș mai încetini, poate chiar să se oprească – câteva secunde, un minut, maxim două, câtă vreme ar scoate banii și mi i-ar da. Ar fi destul timp cât să privească în spate, unii pe lângă ei, să-și vadă însoțitorii, să-și ia bun rămas

sau bun venit, să-și amintească de ce au plecat sau de ce vin.

Adevărul este, spuse cu convingere, ca reacție, deși nu-și dădea seama de unde-i veneau aceste cuvinte care nu avea deloc legătură cu ceea ce spusese ceferistul, adevărul este că n-am văzut niciodată pe cineva care să fie condus până la coborâre. Oamenii sunt însoțiți la urcarea în tren, însă niciodată la coborâre. N-ar fi interesant să se adopte și-un astfel de comportament? Ar sosi trenurile aici, în gară, și cei ce rămân în vagoane să facă cu mâna către cei ce coboară, care răspund la salut și formează coada la barieră, pentru a-și plăti taxa.

Ceferistul îi continuă scenariul, privind fix, imaginându-și, vădit satisfăcut de ceea ce inventase cu câteva clipe înainte. Consider, spuse el, că ar fi modalitatea propice pentru a-mi schimba menirea. Nu aș mai fi doar cel ce fluieră plecarea, m-aș transforma în cel ce primește oaspeții, iar biletul lor de voie să fie bănuțul pe care ei mi-l pun în palmă, mai zise, plin de zâmbet, cu sprâncenele ridicate și privirea pierdută. Vedea deja! Avea în fața ochilor șirul de oameni, cuminți, așezați pe un singur rând, cu moneda între degete, înaintând încet, preocupați de rememorarea trecutului, bucuria prezentului și nesiguranța viitorului, iar el, el!, așteptând demn, cu capul sus, zâmbetul celor ce înțeleseseră rolul barierei și-al banului. Și, poate,

poate, strigă dintr-o dată, deja transpus într-o realitate imediată, poate ar trebui să institui acum, în momentul acesta, obolul!

Agitația și frenezia cu care vorbea ceferistul îl cam speriasse și se uită cu coada ochiului la ceas. Arăta ora 6.06. Ar fi timpul să se lumineze de ziuă, ca să-mi pot continua drumul, se gândi. Realiza că pierduse destulă vreme în camera aceea, cu un necunoscut, în miez de noapte, discutând despre lucruri neobișnuite, dintr-un domeniu cu desăvârșire neștiut, angrenat fără voie într-un soi de interpretare ale cărei reguli nu le identificase. Dar nici nu-i fusese la îndemână să plece prin bezna închegată. N-avusese încotro și, dacă se gândea mai bine, nici nu-l forțase nimeni să rămână, iar angajatul căilor ferate se purtase cum nu se poate mai bine.

Atunci de ce-i părea ciudat? Se schimbase ceva la el. Tăcuse, nu doar el. Dintr-o dată, camera se golise de orice soi de zgomot, devenind nemișcată. De ce se mira de poziția lui împietrită în acea atitudine? De ce arăta ca un paznic? Avea mâna dreaptă întinsă, cu palma întoarsă în sus, ca și cum aștepta să i se dea ceva? Ce? Trebuia să-i pună ceva în palmă?!

Ce dracu faci, dom'le? întrebă în gura mare, crezând că îi va sparge neclintirea și va putea să-l anunțe că va pleca. Ce-ai înțepenit așa? Dar, cum celălalt nu făcu nici un gest, continuă, uite, eu o iau din loc, nu mai e mult și răsare soarele, voi știți de-acum pe unde să merg, mai spuse și, văzând că nu se petrece nimic, își apucă geanta și porni către ușă. Se hotărâse să iasă și să încerce să se orienteze în-tr-un fel sau altul. Cu siguranță va găsi indicii ca să nimerască pe drumul cel bun, doar că nu făcu doi pași că-l auzi cerându-i plata. Nu-și crezu urechilor imediat.

Poftim? zise, întorcându-se. Ce-ai zis? Ai auzit bine, spuse ceferistul, fără să clinească un mușchi, doar buzele, nu vei putea intra în sat. Este instituit ritualul banului, iar tu vei plăti ca toți ceilalți. Nu facem excepții. Intrarea în sat se plătește, în caz contrar nu-ți va fi permisă și vei fi silit să rămâi în gară. Dar pot urca în orice tren, se simți dator să-l facă atent, să plec de aici. Găsesc oriunde un sat, mai spuse, doar ca să-și sugereze libertatea, capacitatea de a alege, de a se sustrage unor obligații care nu-i conveneau, și tresări când râsul celui alt izbucni brusc.

Asta chiar îl scosese din atitudine de stană de piatră în care se

transformase fără prevenire, iar acum râdea nepotolit, lovindu-și burta cu palmele. O, doamne, zicea ceferistul, printre hohote, turistul nostru are puterea de-a-și modifica traseul precum i-e voia, într-adevăr, se ispitește cu liberul arbitru ca să-i fie ușoară trăirea, dar numai când trenul pe care l-a luat e altul. Venind aici, ai ajuns pe drumul cu un singur sens, continuă, devenind serios și ridicând, din nou, degetul arătător de la mâna dreaptă. Nu-i cale de-ntors. Nu-i variantă.

Și-atunci? replică, singurul lucru ce-mi rămâne de făcut este să mă conformez, spuse, aproape consolată, abandonând orice împotrivire, fiind gata să-și bage mâna în buzunar, deși tot nu-i venea să creadă că i se întâmplă tocmai lui și-n plus parcă i se părea că se supune cu prea multă ușurință. O nedumerire se ivise. Nu-l făcuse nimeni atent la o asemenea învoială, nici femeia de la casa de bilete, nici controlorul, nici măcar călătorul ce-l îndrumase. Acum își amintise de el și-i părea rău că nu-l ascultase, că nu-i răspunsese la întrebări, îl repezise, poate ar fi aflat, poate acela știa și i-ar fi atras atenția că a făcut o alegere greșită sau, poate, chiar el îl făcuse să coboare ca să se răzbune, îi spusese că aceasta e gara ca să-i dea o lecție. Cât de fățarnici pot fi unii oameni! spuse cu glas tare, însă ceferistul nu-i mai răspunse. Înaintase către el și se oprise la doi pași, tot cu mâna întinsă.

Gata! strigă, am priceput, nu-i cazul să insistăm! Uite, mă caut prin buzunare, zise, în timp ce chiar își adâncise mâinile în ambele buzunare ale pantalonilor, ca să-și demonstreze bunăvoința, apoi, brusc, rămase înțepenit. În mâna dreaptă, între cele două degete – cel mare și arătător – ținea o monedă și se uita la ea cu nedumerire. Cum a ajuns asta aici? își exprimă mirarea, știind că n-avea cum să o fi pus el acolo. Ce rest primise? Drumurile sale la cumpărături se terminaseră demult, era imposibil să fi uitat o simplă monedă într-unul din buzunare, monedă ce-aproape îi frigea degetele, așa era de caldă. Cum de n-o simțise până atunci? Cum de-o purtase fără să-i ardă piciorul? De la ce se încintase?

Se gândi că-i bine să scape de ea – avea astfel prilejul de a-l părăsi pe ceferist, să-l lase, pustnic, în gară, așteptând alți călători, alți neștiutori pe care să-i întâmpine, dar, abia făcuse un pas când se auzi șuieratul unei locomotive. Întinse mâna să pună banul în palma ceferistului, însă

zgomotul trenului ce se apropia îl scoase din transa în care se adâncise, își retrase mâna și se grăbi să fugă pe peron.

Vezi, strigă, alergând, vezi că mai vin trenuri aici?! Cu oricare pot să plec, strigă în gura mare, cu bucurie chiar, oprindu-se la limita peronului, gata să fie lovit de ușile vagoanelor, deschise larg, prin care oameni îi făceau cu mâna, îl salutau, râzând, capete țite dintre bagaje, de sub pălării sau șepci, copii, femei, bătrâni cu ochelari fumurii. Într-un minut îi defilă prin față luminile unui tren în plină viteză, apărut din noapte și pierdut în noapte, făcând să tremure șinele și țacănind la macazuri – un zgomot venind de departe, adunase călători și-i ducea departe, uitând să oprească să-l ia și pe el. Trenul aproape că zbură pe lângă el, se târa ca un șarpe deloc silențios, către noi sacrificii, ignorându-l. Pur și simplu îl puteai crede ființă conștientă, nu de drum, nu de traseu, ci numai de călători, de pasagerii pe care-i purta – neștiutori – către gări în care-i aștepta câte un impieगत.

Liniștea se instaură la fel de repede cum fusese spartă mai înainte, laolaltă cu aceeași beznă de necuprins. Din nou nu mai știa care-i dreapta și care-i stânga, unde-i sus și unde jos, dacă stă invers, cu capul în jos, sau ce este înainte, care este spatele?

Singurul punct de reper fu iarăși vocea de-acum cunoscută. Hai,

dom'le, nu vii odată?! îl auzi pe ceferist strigându-l. Vin, dom'le, vin! zise, răsucindu-se, fiindcă remarcase dreptunghiul alb ce-l aștepta, apărut de-ndată ce se deschisese ușa.

Intră și se duse direct la masă. De data aceasta nu se mai uită în jur. Trânti cu putere moneda pe caietul deschis, în care celălalt notase conținutul, și spuse că s-a săturat. Uite, dom'le, banul ce ți-l datorez! Dumneata arată-mi pe unde să plec.

Dar când se întoarse nu mai era nimeni. În spatele lui, cu mâna întinsă sau nu, ar fi trebuit să fie un om, îmbrăcat într-o uniformă albastră, fără șapcă, dar – poate – cu o paleată rotundă, colorată verde, în mâna dreaptă. Și nu era nimeni! Numai liniștea. Unde-ai dispărut, dom'le, strigă, sau te-ai ascuns, tocmai acum, când ți-am făcut plata? Vino, să-ți iei banul!

Nu primi nici un răspuns, nici un zgomot, încremeniseră toate, iar el împinse cu putere ușa, ca să-l caute afară – nu era posibil să fi dispărut cu atâta ușurință? cum să se evapore? – dar lumina puternică îl orbi. Era ca și cum mii de lanterne i se fixaseră în ochi, explozie imensă de alb, doar că, de data aceasta, nu mai fu întrebare în ce mod a ajuns pe-aici. Razele nu veneau dintr-un singur loc și strălucirea lor îl duru, o simți străpungându-i pleoapele închise reflex, penetrându-le ca pe niște simple pelicule inutile, incapabile de-a-l proteja. Ridică, instinctiv, mâna dreaptă, acoperind ochii, țipând.

Pădurea nu reuși să stingă ecoul țipăturii. Îl lovi de copaci, îl purtă de la dreapta la stânga și înapoi, de la un trunchi la altul, către cer nu-l lăsă să se ridice – S-ar fi disipat în senin. Verticalitate oferea doar cântecului de păsări – îl diminua încet, fără grabă, fără tragere de inimă, gustând-l, savurându-l. Să nu-l scape din mână, ca un dar neprețuit, casabil.

Doar când se stinse ultima șoaaptă, când aerul mai tresări de trei ori și se liniști, crengile se dădură la o parte și dezvălură corpul murdar al celui care țipase, într-o scorbură, jos, amestecat cu frunze. Tot ele îl primiseră și-acum descopereau ce rămăsese după zilele de suferință, în care se zbatuse, blestemase și plânsese. Îl ascultaseră povestind, suspinând și înjurând, amestecând vorbele cu sânge prelins pe barbă, jos, pe piept și-apoi la rădăcini. Venise, bolnav, să moară, abandonând prezentul, și ținu-se continuu, între degete, o monedă.

Mircea POSPAI

Locul unde se fabrica lumina

Prima mea săptămână în paradis

Ar trebui poate să încep prin a vă spune că m-am născut într-un sat de câmpie și că ajunseseam la o oarecare vârstă fără să fi văzut munții sau marea. Că prin satul meu nu trecea nici un râu, nici măcar un pârâu, doar primăvara și toamna sau la vreo ploaie torențială valea care împărțea localitatea în două se umplea cu apă, chiar inundând, urâtă și răutăcioasă, gospodăriile mai de vale.

Și să vă mai spun că știam din copilărie, de la părinți sau de la părintele preot, vecin cu noi, că sufletele oamenilor buni merg în rai, adică într-o grădină de neasemuită frumusețe.

Ei bine, mie mi s-a întâmplat ca, până a fi să știu dacă sufletul îmi va merge sau nu în rai, să vină, printr-o împrejurare de viață, raiul în sufletul meu de copil.

Primul moment în care am simțit că mă aflu în paradis a fost când, înconjurat de câteva zeci de alți copii, stăteam la umbra unui nuc uriaș, care mi se părea că umple cerul și zăările, către toate părțile. Iar de lângă acel nuc o cișmea lăsa să se scurgă un firisor de apă limpede, care forma un pârâiaș, mărginit de arini, târându-se pe lângă un gard apoi printre gard și clădirea unei școli, care mi se părea și ea imensă, spre a se vărsa nu știu unde.

Și noi, toți copiii, vegheați de profesorii cu care venisem, învățam niște jocuri noi, recitam poezii, îngânam cântecele. Eu chiar eram marcat de întâlnirea cu acei copii, dar, mai ales, eram peste măsură de fericit pentru verdeța fragedă din jurul meu (poate pentru că veneam din arșița câmpiei), de pârâul limpede și de umbra răcoroasă a nukului.

În spatele curții și grădinii acelei școli se întindea un câmp cu pajiști, străjuit din loc în loc de câte un copac, până la câteva sute de metri, unde se afla o cale ferată îngustă, pe care am descoperit-o repede și pe care trecea, din când în când, câte un tren care mi se părea de jucărie.

Venisem în locul acesta într-unul dintre autobuzele care ne preluaseră pe noi, pe copii, din gara Târgu Jiu-lui și observasem, la intrarea în unul dintre sate, că este scris, pe o pancartă, numele acestuia: Peștișani

Zilele următoare raiul meu de copil venit din uscăciunea secetei de câmpie, s-a extins cu alte și alte minuni.

Am mers, pâlcurile de copii, pe pajiștea dinspre calea ferată, apoi de-a lungul acesteia, poate că vreo câțiva kilometri. Era încadrată, pe o parte și pe cealaltă, de cireși nu prea mari, încărcăți, la vremea aceea de început de iulie, cu cireșe mărunte și negre. Nu mai văzusem, pur și simplu, astfel de fructe. În satul de unde veneam cireșele erau mai mari, roșii sau galbene

Într-o zi s-a petrecut și minunea că am urcat în trenul acela de jucărie. Poate că nu era chiar de jucărie, din moment ce într-un vagon urcau vreo 30-40 de persoane, doar că avem proaspăt în memorie trenul „cel mare”, cu care venisem până la Târgu Jiu.

Călătoria aceea cu trenul fusese îndelung pregătită, încă din ziua precedentă, și am plecat, de dimineață, încolonați, pe marginea șoselei pe care venisem cu autobuzele, înapoi către Târgu Jiu, poate că vreo 200 de metri de la liceu. În locul acela calea ferată trecea peste șosea și trenulețul a oprit chiar acolo, de-a curmezișul drumului, niște minute bune, până când am urcat toți. Nu se punea problema că ar încurca circulația, pentru că mașinile treceau foarte rar, mult mai rar decât căruțe sau care trase de boi. Iar acelea, dacă erau, așteptau până când trenul se punea în mișcare și se îndepărta de șosea.

Am mers cu trenulețul către ceea ce ni se spusese că este o minunată mănăstire, numită Tismana, dar, la coborârea din tren, am rămas fascinat de o altă imagine: în jurul nostru erau o mulțime de linii ferate care păreau tot de jucărie și pe fiecare dintre ele erau alte trenuri, cu vagoane pentru cărat marfă sau cu vagoane de pasageri, ca acelea în care călătorisem. Și multe locomotive liliputane. Ni s-a spus că este depoul de locomotive de la Tismana, de unde noi a trebuit să mergem, pe jos, cale de vreo șapte-opt kilometri, până la mănăstire. Nu mai țin minte decât că am perceput-o atunci ca pe o clădire agățată de stâncă și că, odată intrat în curtea ei, sufletul mi s-a umplut de liniște. Mulțimea florilor din trandafirii care înconjurau biserica au adăugat încă un colț la paradisul care se contura în sufletul

meu, iar atât cât puteam înțelege din ceea ce vedeam în biserică și în preajmă, mi se părea că este locul de unde Dumnezeu mă ocrotește. Știu că m-am întors obosit dar bucuros în primul meu colț de rai, la nucul, la pârăul și la arinii din curtea liceului. Să vă mai spun ceva despre acea prima săptămână a mea în paradis. În vecinătate curgea o apă limpede și răcoroasă, pe fundul căreia fuse-se așezată, nu se știe de către cine, o pardoseală din pietre albicioase sau vineții, rotunde ori ovale, cu totul altfel decât nămolul bălților copilăriei mele. Ni s-a spus și i-am ținut minte numele: Bistrița. Și încă am mai fost marcat atunci de „locul unde se fabrica lumina”: peste drum de liceu, în apropiere de apă, era o clădire mică, numită uzina electrică, unde o încăpere avea câteva motoare zgomotoase, iar în cealaltă era atelierul electricianului. În satul meu nu aveam atunci nici curent și nici asemenea uzină. Și pentru că raiul care mi se contura în minte și urma să rămână pentru totdeauna în sufletul meu trebuia să aibă o apărare, către marginea lui se zăreau ca niște ziduri uriașe munții, ceea ce eu nu văzusem până atunci, cu creste care parcă fuseseră desenate de o măiastră mână pe întinderea și înaltul cerului.

Și mai e ceva nu v-am spus explicit și vă spun acum: în vara anului 1964 un copil de la țară, dintr-un sat de câmpie, mergea pentru prima dată într-o tabără școlară. La Peștișani. La Liceul din Peștișani. Iar perioada aceea i-a rămas pentru totdeauna în suflet, ca prima lui săptămână în paradis.

Lumina din ochii bunicii

Casa-muzeu „Brâncuși”, de la Hobița, într-o dimineață de început de septembrie 2019. Câțiva scriitori și artiști plastici îl ascultăm pe ghid și privim la obiectele din camere sau din curte. Unii am mai fost pe aici, chiar de mai multe ori, dar totdeauna am simțit dorința de a reveni.

Privirile mele se opresc insistent pe un război de țesut și încerc să-mi amintesc, cu voce tare, denumirile pe care le auzeam rostite de bunica, la războiul ei, firește: spată, fuștei,

brâgle, ițe, mosoare, sucală. Ghidul mă ajută cu cuvântul ceacâr, iar una dintre cele două studente din grup știe de pedală. Da, de pedală. Cuvântul pare modern, dar mica scândură numită așa făcea parte din război și, legată cu niște ațe, ajuta la schimbarea ițelor.

Ne bucurăm, toți, de redescoperirile făcute, iar eu îmi aduc aminte o întâmplare petrecută cu câteva decenii în urmă.

Casa în care m-am născut eu nu era luminată, atunci, decât de o lampă fumegândă, care lumină tot nu reușea să facă. Atâta doar că alunga negura unei odăi și vârfurile flăcărilor galbene închise în sticlă păreau o permanentă luptă între stropul de lumină și marea de întuneric a nopții, care, ori de câte ori flacăra se micșora, încerca să strivească lampa cu totul, cuprinzând-o din toate părțile cu gheare de păcură. Cândva, într-un colț de pod, pierdut printre vechituri acoperite de praf, am găsit un ciob de pământ din mijlocul căruia se ridicau câteva fire de in înnegrite la capăt. Un opaiț. L-am ridicat cu sfială, prins de teama de a nu se sfărâma, să-mi rămână în pumn câteva firioare de țărână, am coborât scara podului mai mult cu frica de a nu scăpa opaițul decât de a nu cădea eu, l-am așezat pe masa unde am învățat să scriu literele și am așteptat cu înfrigurare seara.

Când am aprins micul fitil de in – pregătit între timp după reguli mai mult sau mai puțin asemănătoare

re acelor după care îl pregătiseră străbunii mei – am avut impresia întoarcerii în timp cu câteva veacuri. Un strop de lumină, cât să-l cuprinzi în pumn, se răspânda sfios peste câteva cărți și ziare aflate pe masa mea de lucru. Am încercat să citesc. Ziarul trebuia apropiat la cel mult o palmă de mica flăcără. După câteva fraze literele mai mărunte se amestecau. L-am lăsat din mână și am privit cu pioșenie micul izvor de lumină.

Mi-am amintit că undeva, pe fundul unei lăzi, bunicii și părinții mei au păstrat o ie cusută de o străbunică, în urmă cu multe decenii. Oare, când a cusut-o? Ziua? N-a avut timp, pentru că trebuia să meargă la câmp. Seara? Mult mai probabil. La o lumină ca aceasta. Poate chiar a opaițului care pâlpaie în fața mea. Cum va fi cusut, oare, „râuri” și „muște” și „în urma acului” de o asemenea frumusețe? Cum va fi pus arniciul în ac, mai ales după ce ochi începuseră să o lase? De câte ori va fi privit flacăra opaițului și se va fi gândit la o lumină mai puternică? Și totuși, câtă lumină se revarsă din acea ie! Să fie, oare, o acumulare de la lumina opaițului sau lumina ochilor străbunicii s-a scurs treptat, pierzându-se, în cusătură? mă întrebam atunci.

Iar războiul de țesut din casa muzeu a lui Brâncuși mi se pare și el o rază de lumină, prin viețile noastre mult prea învolburate.

Petrișor MILITARU

Critificiune cu Constantin Brâncuși

Aceasta este o poveste. O poveste despre un copil și Brâncuși: pe când aveam numai 6 ani am plecat din Craiova, cu părinții mei, în vizită la nașul meu din Târgu-Jiu. Pe nașul meu îl chema Petre, avea părul alb și era foarte bătrân. Cel puțin pentru felul în care un copil vede vârstele. („Petros” în limba greacă înseamnă „piatră”, iar echivalentul său biblic din aramaică este „Cephas” – vezi Matei 16:18; Ioan I, 42. „Pietrele pot deveni dintr-o dată șugubețe”¹, spune Brâncuși într-unul din aforismele sale.) Cu acel prilej am văzut pentru prima dată lucrările lui Brâncuși de la Târgu-Jiu. Desigur că nu am înțeles nimic din ele. Fiindcă în artă, ca și în poezie, nu e nimic de înțeles doar cu mintea. Dar *sentimentul enigmatic* pe care l-am avut atunci s-a impregnat ca un adevărat eveniment în istoria mea personală. Acest sentiment s-a reactivat în clasa a XII-a când, la ora de filozofie, descopeream că pentru Blaga destinul omului este făcut *întru mister și pentru revelare*. Atunci am simțit că vârsta copilăriei este, în plan biografic, piatra de temelie a ceea ce urmează să devenim. Tot în adolescență, am aflat că Blaga scrisese un poem intitulat *Pasărea sfântă* (1926) ce făcea trimitere la *Măiastra* lui Brâncuși, iar Mircea Eliade o piesă de teatru ce purta numele de *Coloana nesfârșită* (1970). Așa am început să îl redescopăr pe Brâncuși prin literatură, prin acea literatură ce cultivă sacrul pe filieră ancestrală românească: „Coloana este opusul Labirintului”, spune Brâncuși într-un interviu. În anul 2000 am folosit *Cocoșul* brâncușian în sigla revistei *Litera*, ce avea ca subtitlu „revista scriitorilor liceeni” și era tipărită cu sprijinul Fundației pentru Tineret Dolj.

Apoi, l-am redescoperit Brâncuși prin prisma lecturilor indianiste din Sergiu Al-George², prin proiectul templului pe care urma să-l facă în India, dar a rămas în fază de proiect,

prin cele două studii ale lui Cristian Robert Velescu: *Brâncuși inițiatul* (1993) și *Brâncuși alchimistul* (1996). „Dumnezeu și diavolul nu se află separați în lucruri, nu sunt nici aici, nici acolo, ci sunt pretutindeni și simultan.”³

Abia în studenție aveam să aflui că Brâncuși era foarte prezent cu lucrări în reviste românești de avangardă precum: „Contimporanul” (numărul 52 din 1925 al revistei va fi în întregime dedicat lui Brâncuși, pe coperta fiind o imagine a atelierului parizian al artistului), „Punct” (revistă de artă constructivistă internațională condusă de S. Callimachi și St. Roll), „75 HP” (revistă apărută într-un singur număr sub conducerea lui V. Brauner și Ilarie Voronca), „Integral” (1925-1928) sau „Unu” (1928-1932, apărută din inițiativa lui Sașa Pană, Ilarie Voronca și Geo Bogza). De asemenea, în aprilie 1924, Brâncuși a participat alături de Fritz Storck și Cornel Medrea în pavilionul României la cea de-a XIV-a bienala de la Veneția, iar în numărul 45 revista „Contimporanul” va reproduce pe prima pagină lucrarea „Cap de femeie”. În numărul 47 al aceleiași reviste se va anunța inaugurarea Expoziției Internaționale a „Contimporanului”, enumerarea principalilor expozanți începând cu Brâncuși. Prima expoziție internațională a acestei grupări artistice se va deschide pe 30 noiembrie 1924 în sala Sindicatului Artelor Frumoase, din inițiativa celor doi redactori ai revistei: Ion Vinea și Marcel Iancu. Printre participanții străini se numărau Hans Arp, Paul Klee, Hans Richter etc. Alături de aceștia figurau operele artiștilor români Milita Pătrașcu, M. Iancu, V. Brauner, M. H. Maxy, M. Teutsch, Arthur Segal. Brâncuși este prezent la această expoziție cu patru lucrări din colecția soților Storck: „Sărutul”, „Domnișoara Pogany”, „Pasarea măiastră” și „Cap”. Expoziția a luat prin surprindere gustul public bucureștean și ea va fi comentată în presa vremii

de nume ca Tudor Vianu, Oscar Ci-sek, Lucian Blaga ori Scarlat Callimachi. „A vedea în depărtare este o problemă, dar a ajunge acolo este o altă chestiune”⁴

Acum, în toamna lui 2019, l-am revăzut pe Brâncuși cu altă minte, cu alți ochi. O minte mai clară, simțuri mai treze cum ar fi: a călca pe pământul de la Hobița sau a respira aerul din comuna Peștișani. „Am plecat de la 10 ani pe jos din Hobița-Peștișani. Tata era gospodar cu slugi în curte. La Craiova am intrat ca băiat de prăvălie pentru procopseală. Ai observat că, la noi, în Oltenia, cuvântul «procopseală» are altă semnificație. Că-nseamnă muncă din greu? Că la București procopseala e aproape sinonimă cu învârteala? La noi, procopseala este o onoare, fiindcă provine din munca de 16 ore pe zi. În Capitală este termen peiorativ. Diferență de climat moral, nu numai de terminologie. Te-ai gândit la morala oltenească? (Lungă discuție contradictorie.) La Craiova am fost băiat de prăvălie la restaurantul «Spirtaru» din fața gării. Am stat șase ani și munceam câte 18 ore zilnic. La ceasurile trei de dimineață, mă sculau birjarii cu ciocănitul codiriștii de la biciușcă în ușa odăiții unde dormeam. Veneau pentru mușterii de la trenurile matinale și cereau, înainte de a pleca încărcați de pasageri, să-i servesc cu crenvurști calzi, pelin rece și hrean iute. Am făcut școala de meserii din Craiova și școala de belle-arte din București. Pentru a învăța în Capitală, mi-am vândut partea de moștenire de la părinți. Radu Brâncuși cred că s-a zvîrcolit în mormânt de rușine și indignare. Dacă s-ar fi putut preface în strigoi, m-ar fi strâns de gât, că le-am făcut neamul de răs prin vânzarea părții mele. Am plecat la München unde am ajuns cu un pol.”⁵

A vedea casele bătrânești din comuna Seuca sau a auzi susurul apei de la moara din Brădiceni înseamnă a simți spiritul operei lui Brâncuși. „[Brâncuși] Porni spre Miinchen, nu prin Linz de-a dreptul, ci pe calea ocolită – mai frumoasă și mai pitorească – pe aceea a Tirolului prin Gmunden și prin Ischl, prin Salzburgul lui Mozart, unde știa din cartea de istorie a lui Tocilescu, care-i

fuse profesor la Școala de Belle Arte, că e îngropat Petre Șchiopu, fiul Chiajnei, ocolul făcând daraua văzului și aceea a plăcerilor.

Mintea lui fierbea încă de tot ce văzuse la Viena și forfota ei dura și nu pieria până când, într-o bună dimineață, trecut de Gmunden, între două sate atârinate pe un colnic, dete într-un ceas bun de un cioporaș de oi mânat de un cioban, încălțat și îmbrăcat nemțește, care însă îi zicea de dor dintr-un fluier. Brâncuși, ciulind, nu-i venea să creadă urechilor, auzului; recunoștea o doină bătrânească gorjenească. Încremenit o ascultă, își dete seama și privind ciobanul îndelung, care se simțea ori se credea admirat, nu făcu nici una, nici alta decât să scoată din chimirul de la brâu fluierașul lui nedespărțit și ducându-l între buze să îngâne pe neamț mai cu foc, și mai și.

După cunoștința repede făcută, mirată, și a unuia și a celuilalt, care începu:

– Și eu m’is român...

– De dincolo, bănățean ? completă Brâncuși, întrebându-l nuanțat afirmativ.

Și așa era... Și-l chema Brediceanu! Ceea ce-i aduse aminte lui Brâncuși de satul cu neamuri și cu ultimul an de școală, că de alți Brediceni mai de renume nu auzise. De noua cunoștință Brâncuși se despărți cu melancolie, împărțind merinda unul și altul, dar fără mămăliga de care la amândoi le era dor și luă drumul Salzburgului, de a cărei minunăție auzise precum și de numele lui Mozart.”⁶

Cu adevărat Brâncuși și-a iubit destinul: „Viața mea a fost o succesiune de evenimente minunate”⁷

Note:

¹ Petre Pandrea, Brâncuși. Amintiri și exegeze, Editura Meridian, București, 1967. p. 245.

² Sergiu Al-George, Arhaic și universal. India în conștiința românească, Editura Herald, București, 2002.

³ Petre Pandrea, op.cit., p. 237.

⁴ Petre Pandrea, op.cit., p. 238.

⁵ V.G. Paleolog, Tinerețea lui Brâncuși, Editura Tineretului, București, 1967, p. 24.

⁶ V.G. Paleolog, op.cit., p. 117.

⁷ Petre Pandrea, op.cit., p. 237.

Florian VĂIDEIANU

Odată cu lăsarea întinericului, carul încărcat cu oale din lut aștepta în mijlocul bătăturii, pregătit să parcurgă drumul – destul de anevoios, din satul Găleșoaia, trecând Hodoreasca, Ciupercenii, Câlceștii, Godineștii, până la Tisma. Aici se ținea bălciul Blagoveșteniei, unde se adunau olarii și cei care vindeau „sămânțaiurile”, în vederea plantării de primăvară a legumelor.

În grajd doi juncani, rumegând liniștiți fânul de peste zi, presimțeau și ei plecarea. Cu toate că mergeau agale, drumul fiind destul de lung și anevoios. Aveau noroc cu potcoavele din fier, care le mai protejau bielele copite. Calea le era cunoscută, o parcurgeau în fiecare an de Buna Vestire.

Nea Mitru, tatăl se apropie încet de băiat, puse mâna sa mare pe umărul lui și îl mișcă ușor:

— Hai Ionele, scoală că trebuie să plecăm, avem cale lungă și drumul e plin de hârtoape și mergem încet să nu se spargă vasele.

Satul răsuna de cântatul cocoșilor, un adevărat concert. În toate curțile câte un pintenat anunța că trecuse miezul nopții.

Trezit din somn, băiatul de 13 ani, încă mai avea în față visul care îi provocase mari broboane de sudoare pe frunte. Se făcea că prepararea lutului cerea un mare efort din partea omului: alegerea pământului din coasta dealului, curățirea, dospirea, frământarea, uscarea, pentru care se foloseau unelte precum: troaca, mezdrea, cuțitoaia, plotogul, cornul și gaița. Argila se aducea în curte și se lăsa la „dospit” câteva săptămâni, după care era mărunțită și udată cu apă. Se tăia în „felii” subțiri cu cuțitoaia, pentru a se purifica și se bătea cu maiul până se formau „turtele”. Acestea erau aduse în atelier, se udau cu apă și se frământau cu tălpile goale și cu mâinile. După ce se obținea o pastă omogenă și puțin unsuroasă, olarul (bietul om) o porționa, după capacitatea vasului dorit, într-un „cap”, pentru oala mare, „îndoiala”, „întreiala”, „împătrea”, ulcele „de cincii” și „de șase”. Lucrul viu al mâinilor sale, rostuiau materia, înobilând-o prin efort și suferință.

Ionel se ridică din patul de lemn, acoperit cu salteaua umplută cu paie, se frecă ușor la ochi și se bucură de plecarea la bălci pe care o așteptase cu nerăbdare tot anul.

Dorea să vândă vasele din lut pe care singur le meșterise. Erau primii lui bani și spera să îi obțină. Își va cumpăra încălțări noi de Paști și poate niște cărți... „Tata mai dă oale și pe produse: grâu, porumb, fasole; treaba lui, eu numai pe bani.”

Mama Paraschiva le deschise porțile cele mari, iar cei doi – tată și fiu, se porniră cu marfa la bălci.

— Aveți grijă, când ajungeți la Godinești, la râu să adăpați boii, să nu moară de sete! Cu felinarul în mână, mergând înaintea dobitoacelor, nea Mitru spera ca fiul său să îl moștenească în meseria de olar. Doar așa gospodăria țărănească poate prospera.

— Nu te las să te duci mai departe la nici o școală, nici la liceu, până nu înveți meseria mea, în viață nu se știe când ai avea nevoie de ea...

— Bine tată, cu școala mai vedem...

Au trecut anii ca fulgerul. Astăzi profesorul dr. Ion Mocioi își amintește cu nostalgie acele timpuri. „Mă simt ca un om fără țară, satul meu Găleșoaia nu mai este, l-a strămutat mina, sunt un deșărat. Numai de cimitir și biserică nu s-au atins.”

(fragment din volumul „Omul fără țară”)

Oale în Bălciul Blagoveșteniei de la Tisma

Auzind că în comună se află doi americani, primarul trimise pe Lesenciuc, un basarabean, angajat de curând, să îi anunțe că ar dori să-i vadă. Acesta veni cu șaretă primăriei și opri la poarta casei Olimpiei.

– Alo... vino, rogu-te mai aproape! Trebuie să comunic ordinu' lu' domnu' primar.

Olimpia, care trebăluia prin ogradă, se apropie de poartă, o deschise și îl întrebă pe omul primăriei.

– No, care-i baiu?

– Domnu' primar îi pofteste, cu rugămintă, pe domni americani, să stea de vorbă cu ei. M-a trimis cu șaretă să-i car până la el. Zice că-i roagă.

– Bine, mă, stai puțin, să le spun.

După o jumătate de oră, John și Romina, îmbrăcați îngrijit, în costume de culoare bej, urcară în șaretă, ajutați de Lesenciuc. Acesta întoarse, îndreptându-se spre primărie, unde erau așteptați.

John și Romina au fost conduși de Lesenciuc și prezentați primarului.

– Bună ziua și bine ați venit! Pofțiți, luați loc pe canapea. Niciodată, până acum, n-am avut ocazia și onoarea să stau de vorbă cu americani.

– Bună ziua! Ea este soția mea, Romina, argentiniancă, eu sunt băiatul lui Corcolici, cel plecat, acum 40 de ani, în America. Vorbesc românește, așa că nu este nici un fel de problemă în comunicare. Am venit în România într-o vizită de suflet, dacă sunt înțeles bine, împinși și de un fel de curiozitate. Dorința mea ar fi să cunosc mai multe lucruri despre această țară.

– Domnule inginer, scopul pentru care v-am invitat la această discuție este de a afla cât mai multe amănunte, eu de la dumneavoastră și dumneavoastră de la mine.

– Atunci e bine.

– Poporul român trăiește aici de foarte mult timp, țara este nouă. Acum avem o Românie Mare, unită. Dorința neamului nostru s-a împlinit. Dacă îmi dați voie, aș dori să vă relatez o perioadă din istoria noastră, a românilor, care trăiesc aici.

– Sunt numai ochi și urechi, cum spun românii. Vă ascult, cu mult respect, domnule primar.

– Încă din anul 1877, românii din Regat au participat la Războiul de Independență, de sub imperiul otoman. Ardelenii, care erau sub talpă habsburgică, au trecut munții, pe ascuns, și s-au alăturat trupelor, pe front. Mulți și-au dat viața la Plevna și Smârdan.

– În America, am aflat de la părințele Samuil Jianu, că și un frate de-al dumnealui, Nicolae, a căzut în luptele

de la Plevna.

– Am primit o scrisoare de la părinte, dorește să se întoarcă în sat.

– Nu am știut, nu mi-a spus nici odată.

– În 1907, țărani moldoveni, din localitatea Flămânzi, s-au răsculat împotriva moșierilor. Aceștia stăpâneau majoritatea pământurilor agricole.

Au incendiat conacele boierești, au pârjolit culturile, determinați de neînțelegerile lor cu arendașii. Speriați că răscoala se va întinde și în Transilvania, proprietarii de pământuri au făcut demersuri către oamenii politici ai acelor timpuri pentru reprimarea țăranilor răsculați. A intervenit armata care a tras și cu tunurile. Unele sate au fost distruse partial. Mii de țărani au murit, ei neavând în mâini decât furci și topoare.

– Asemenea fenomen a avut loc și în sudul Americii. Slavii s-au răsculat, au dat foc culturilor de bumbac, cerându-și libertatea. În istoria Americii s-a consemnat ca „Războiul de Secesiune”, în urma căruia Nordul s-a unit cu Sudul, formând o Americă mai mare și mai puternică.

– Domnule inginer, cu lipsă de modestie, trebuie să vă spun că eu sunt profesor de istorie și pot afirma că, aproape toate statele lumii s-au format prin revoluții sau războaie. Un act premergător izbucnirii Primului Război Mondial au fost Războaiele Balcanice.

– Am auzit ceva, dar, mare lucru, nu știu.

– Problema fiind mai complicată, vă spun numai câteva aspecte. România a participat la acest război numai pentru a recăpăta teritoriile din sudul Dobrogei, smulse din trupul țării de către bulgari. Era al doilea război balcanic, 1913. Românii au intrat în nordul Bulgariei, apropiindu-se de Sofia, i-au obligat pe bulgari să ceară armistițiu. Prin pacea încheiată la București, România a obținut sudul Dobrogei. Luptele au reînceput zece luni mai târziu, odată cu Primul Război Mondial.

– La care a luat parte și România.

– Da, în a doua parte, nici nu se putea altfel. Marile Puteri erau interesate ca țara noastră să participe. Deși, considerată marele grănar al Europei, România avea o agricultură arhaică, de subzistență, tradițională. Majoritatea populației era analfabetă. Marii proprietari de terenuri agricole foloseau munca țăranilor, după bunul lor plac. Suntem foarte departe de sincronizarea cu Occidentul european. Nici armata nu o ducea prea bine. În 1917,

am fost nevoiți să cerem ajutorul francezilor, pentru a instrui trupele. Generalul Henri Berthelot a organizat armata României pe baze moderne, dotând-o cu armament performant. În bătăliile de la Mărăști, Mărășești și Oituz, din vara anului 1917, împotriva Puterilor Centrale, am obținut victorii răsunătoare. Atunci am avut prima ocazie de a merge mai departe, ca să eliberăm teritoriile românești, luate cu forța, dar izbucnirea revoluției din Imperiul Rus a dus la stoparea acestui ideal. După ce Rusia a încheiat pacea cu Puterile Centrale, România a cerut armistițiu, fiind nevoită să iasă din război și să semneze o pace în condiții umilitoare, în primăvara anului 1918. Refuzul regelui Ferdinand I de a semna acest tratat a permis României participarea ca stat beligerant la Conferința de pace de la Paris. Pe data de 9 aprilie 1918, Sfatul Țării din Basarabia a proclamat unirea cu România, cu o majoritate de voturi importantă. Pe 28 noiembrie, populația din Bucovina a votat unirea cu țara, iar pe data de 1 decembrie 1918, reprezentanții românilor și sașilor din Transilvania au aprobat o proclamație de unire cu Regatul Român, la Alba Iulia. Tratatul de la Versailles a recunoscut proclamațiile de unire în conformitate cu dreptul de autodeterminare stabilit de Declarația celor 14 puncte ale președintelui american Thomas Woodrow Wilson.

Entuziasmat în relatarea evenimentelor istorice, destul de recente, primarul descrie o imagine de ansamblu, pe care John o urmărește cu plăcere. Înțelese pentru ce românii au intrat în război. Dorința de a face o Românie Mare se împlinise.

După ultima sărbătoare creștină, a Sf. Ioan, petrecută în țară, John și Romina și-au luat rămas bun de la Olimpia și au urcat în șaretă pe care primarul a pus-o la dispoziție, pentru a merge la gară. Toată suflarea satului, în frunte cu primarul, a fost prezentă la plecarea americanilor.

– Rămâneți cu bine! Vă iubesc pe toți, românii mei!

– Mergeți sănătoși! Să ne dați de știre, din când în când.

– Ioane, sper să ne mai vedem...

Cu colțurile basmalei la gură, Olimpia încerca să-și oprească plânsul. Urmări cu privirea șaretă, până când, în urma ei, nu mai rămase decât un nor de praf.

(Fragment din romanul „Mirajul Americii”)

Ion ELENA

Soarele privește tot mai insistent printre gene și și sloboade lumina peste umerii crângurilor, învăluind cu căldură și binețe satul așezat în cumințenie la margini de păduri. În preajmă se simte miros de primăvară cu nădejdi întărite de zorul tăcut al tainicei înfrunziri. De pe vale coboară un val de aer rece, răcător, și mi trece peste frunte ca un zbor săgetat de rândunică. E limpede și-albastru cerul întrezărit peste vârfuri de arini. Pârâul satului clipește-n praguri de cascade. Și-i zarvă prin tufișuri și trișuri urcă-n coastă, tot mai sus. În ruguri intră mierle și și pregătesc concertul. E ciripit în codru, mult cântec și multă veselie în scena dimineții. La gura smârcurilor dintre bălți s-au aliniat una și una, ca niște statuete uitate în decorul străveziu al zăvoiuului, vreo treizeci de berze. Cu ziua lui april, o nouă primăvară revine-n casa noastră.

În vatra bătăturii, bunicul se agață de bolta halângii, să dreagă rostul acoperișului verde din vară, apoi cununa ciorchinilor din toamnă. Numără căpușele și taie coarda de vie cu priceperea și liniștea lui pilduitoare. Din ochiul tăieturii curg lacrimi în țărâna umedă a grădinii. Plânge fără suspin seva din viță, obladuită cu mângâieri de raze blânde și strălucitoare. S-au îmbucălat mugurii pe ramuri de vișin, alții au înflorit. Merii și-au prins

și ei în coroană primele născociri de frunzișoare, chitele de flori alb-rozacee. Au început a se-nzăpezi de flori cireșii, perii, s-au polenizat deja corcodușii. Narcisele au înmiresmat grădina. Și zambilele și trimit parfumul pe ulița Văii Moregilor. Am mai ales, să pun în ochiul ferestrei de la drum, un buchețel de ghiocei din frumusețea florală risipită peste pământul reavăn și răcoros.

Multă dorință de revenire în freamăt de viață se simte în tumultul naturii. Glasuri de păsări umplu văzduhul. Și mierle. Și vrăbii. Și privighetori. Păsările codrului binecuvântează cu cântec preajma și zarea. Râd ochii Irinei printre ghiocei. Jocul ei rămâne la fel de netulburat și plin de inefabil. Pe drumul îmblânzit cu asfalt mai trec care cu boi pleșuvi la jug. În urma lor, la Padeș, mai vezi câte o Mărioară cu traista în spate și șapa pe umăr, pășind îngândurată de treburii prin aerul crud al primăverii.

Cu toate că mugurele se umflă țâfnos în ramuri, oamenii par osteniți de griji, uitați de bucurii, triști și astenici, fără sămânța de vorbă, fără dorința de a face. Pe chipul lor răvășit de gânduri poți citi foarte ușor vrerile și nevoile vieții, neliniștea traiului. Parcă la ei nu s-a mai întors de mult timp veselia și nici nu mai au putere să scoată din suflet negura zilelor. Pierduți pe firul drumului, sătenii se-ntorc la treburile ano-

Zor de primăvară

timpului, îndârjiți se pare să-și învingă tristețea din inimi. Să scape de beteșugul vremurilor și să se bucure cât se mai poate de împlinirea presimțirilor de bine, de rod și bunăstare.

Înspre miezul zilei, bunica zvârle din ceaur roata de mămăligă. Înșiră pe masă bulgării de brânză. Scapătă în castron suvoiu de lapte. Mărunțește brânza și amestecă. Irina mănâncă cu poftă. Intreaga familie vine la masă și se ospătează din merindele primăverii, gătite în bucătăria tradițională a casei. Masa a fost ca un vis dintr-o poveste de demult, de pe vremea când laptele aburea pe plita încinsă. În căsuța rezemată de brăul dealului, se înstăpânise parcă o inedită sărbătoare a visării, un crâmpei ales din tumultul vieții de altădată, când nu ne mai potoleam din zbenghiul și seninătatea copilăriei noastre fără prihană.

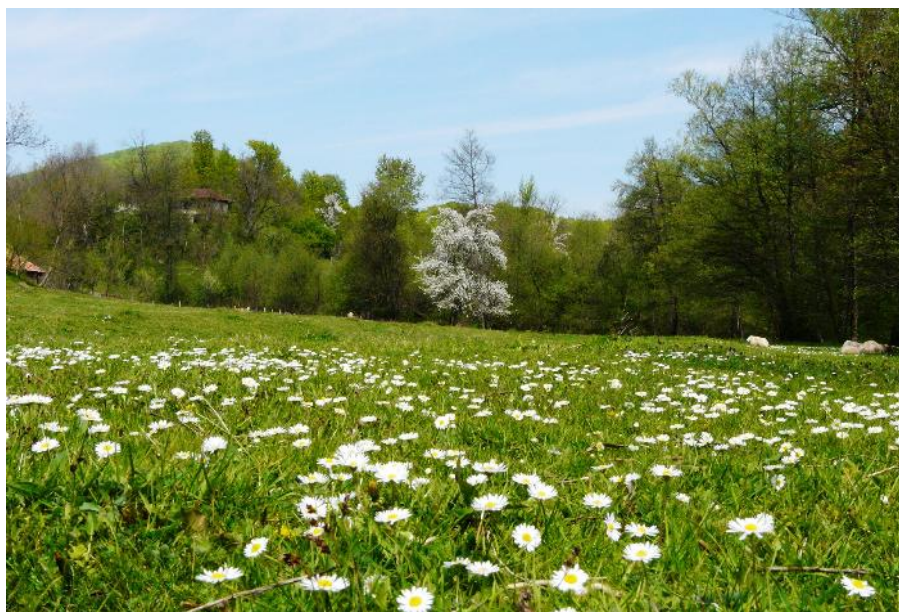
Ies înspre potecuța ce urcă în deal și aștept rezemat pe creștetul gardului. O albină grăbită mi se oprește pe obraz. Aș fi vrut să-i spun că nu sunt o floare, dar nu am apucat că ea m-a abandonat repede și s-a așezat cu treabă în pădurea cu stamine a mărilor încununat de flori, din fața casei. Privesc îndelung spre înălțimea dezgolită a teiului din piept de deal și-mi vin în gând clipele lui iunie cu miresme dulci și flori cutreierate de albinuțe mii și mii.

Gândul îmi pătrunde iarăși

spre adâncimi de timp. Și-mi aduc aminte de armonia vieții cu natura, când alergam cu bucurie, în fericirea zilelor de primăvară, să prind cântecul cucilor în duet și jocul lor în umbra corolelor verzi ale pomilor în floare. Mă apucă dintr-o dată mahnirea, când văd că lumea aleargă nebunește după avere și mândrie, în iuțea poftelor, uitând de frăția cu codrul verde, de liniștea divină a purității. E multă desfirare în viața omului, buimac și-mprăștiat îi este gândul, perfid și egoist îi este pasul. Mi-e teamă de înstrăinarea ce se așterne printre noi! Ne părăsește încet-încet omenia, sunt toți mai multe suflete goale și inimi reci!

Ating cu ochiul luminișul dinspre livada cu pruni. Unde firul ierbii izbucnea teafăr din glia așezată și așternea pe șaua dealului covor verde și trainic. Alergam într-acolo cu jind prin roua dimineților, cu tălpile umede de lacrima cerului. Aceasta este pajiștea prin care-mi regăsesc în vis iubita, părăsind prezentul și adunând tăcut amintirile din spațiu nevăzut al tinereții. Când rămâneam în șoapte de suflet prin frăgezimea ierbii și ne înfloream sărutul cu împăcări de rouă, uitând de sete și de dor. Atunci, pe iarba mătăsoasă se împleteau destine, iar roua din priviri curgea în inimi lung. Și dorul pentru viața sporea în ochiul timpului. Și primăvara era mai frumoasă ca niciodată!

Rămâne azi, lângă poienița înrouată de lacrimile dorurilor, ființa solemnă a teiului mângăiat de sublima primăvară. Printre ramurile lui aplecate suav spre povârniș de deal se zărește Padeșul, satul meu petrecut de forfota anotimpului. Primăvara a intrat deja în viața și în rosturile oamenilor. Și-a așezat pe la porțile caselor gânduri înflorite, cu dorința de a-i ajuta pe săteni să scape de rătăcirile neprielnice ale vieții. Să le aducă binele în case! Să le alinte voia și să le umple casa cu liniște și bucurii! Cu trai frumos, omenesc!

Tudor ARGHEZI - 140

Pentru că rostirile acestor vremuri parcă sunt secate, împiedicate în î-urile finale ale consoanelor parcă mai accentuate, mai grele, mai pietre de moară spărgând aerul din cuvintele sufocate în gând, nu pot să nu fac o paralelă cu atmosfera din versul lui Arghezi "Ziua cenușie, vânăta zi tristă", chiar dacă ceața din poezie este în fapt, acum, ploaie.

Singura bucurie pe care o aduce ziua aceasta care s-ar cuveni de sărbătoare (cu referință la data de naștere a poetului Tudor Arghezi) este aceea că, așa cum se întâmplă adeseori, ne reamintim de poezie și de poet și să poșosim pe malul fluviului său liric.

La împlinirea acestor 140 de ani de la naștere, ce s-ar mai putea spune în plus față de ce s-a spus? Operele scriitorilor și artiștilor, mereu se deapănă în fel și chip după mintea și inima celor ce le citesc și le privesc, iar mai încolo de asta nu ne rămânem decât cu bucurie (sau așa ar trebui să ne fie.)

Prin urmare, îmi pare nimerit să reamintesc aici o idee sau două dintr-un articol al lui Mihai Zamfir, TUDOR ARGHEZI (1880-1967), publicat în ediția Viața Românească 5/2016:

„Secolul XX a numărat multe personalități astfel divizate, incapabile să se reconstituie: modelul lor paradigmatic rămâne Fernando Pessoa, aflat într-o frapantă simetrie cu Tudor Arghezi, după cum observă N. Manolescu. Poetul portughez și-a oficializat, ca să spunem așa, criza ontică prin compunerea unor cicluri de versuri foarte diferite între ele și iscălite cu numele unor heteronimi tot de Pessoa inventați. Fără să bănuiască existența unui coleg iberic contemporan, Arghezi și-a realizat un parcurs pessonian pe cont propriu,

chiar dacă asta nu l-a dus până la imaginarea de heteronimi distincti.”

„La Arghezi stilul ajunge metaforic în variantă continuă.”

Altfel, ne rămâne cumva doar să ne urăm nouă, cititorilor de azi și de mâine, La mulți ani! – de parcurgere a cărților lui Arghezi spre a-i cinsti munca și harul, pentru că Tudor Arghezi vă așteaptă mereu în bibliotecă, iar noi vă îndemnăm spre el!

Tudor Arghezi:

„Nu e destul sa fii bun. Trebuie sa fii bun de ceva.”

„Cartea nu aduce doar leac pentru suflet, dar și vindecarea de lene și lașitate”

Tudor Arghezi

„Ceai cu mine, vântule?”

Povestirile boabei și ale fărâmei”

Editura: Fundația pentru literatură și artă „Carol II”, București, 1937

Cartea păstrează la interior coperta originală, cu figuri de Lucia Dem. Bălăcescu

Ce ai tu, vântule, cu penele mele? De ce-mi crășcolești biletele, îmi împrăștii apa din blid și-mi arunci semințele în zăpadă și noroi? Pe flașnetă mea, mă gândesc, cocoșat în mine, la țara mea depărtată, cotropită de soare, cu papagal stacojii, verzi și albi în ramurile pădurilor de portocalii. Sunt singura pasăre care nu ți-am stat împotriva niciodată și nici nu ți-am cerut loc, să mă duci, ca pe vulturi și corbi, în marele tău drum de viscole și vârteje. Te-am lăsat să treci întotdeauna nesupărat de lângă cutia cu bilete și lada mea cu cântece de lemn. Pentru că nu știu să cânt, în locul meu cântă fluierul ațipite ale valsurilor dinlăuntru, amestecate cu amintiri de orgi și cu treziri de flaut. Capul meu încovoiat poartă un cioc numai decorativ, cu care nu pot să mușc, și abia mă scarpin cu el. Poate că m-am născut întâi și 'ntâi din melci, cu care linia mea de profil poartă o asemănare. Ori ești supărat pe moțul meu?

Un sicilian bătrân mă duce pe genunchiul schiopătat sub caterincă, din dreptul unui chioșc în dreptul unui geam. Mâna lui învârtește o sonată, și pălăria salută, la sfârșit, ca în Rigoletto. Suntem cerșetori amândoi, dar niște cerșetori care punem ceva în ureche și deșteptăm suferința plăcută a omului, în schimbul unui gologan învelit în hârtie și aruncat pe asfalt din etaje. Uneori, trecătorul oprit dinaintea flașnetei, și-a simțit suflul că i se atinge de cântecul nostru, că latul unui

cuțit pe zborul tocilei – și că a scăpărat.

Căinele s'a uitat nițel la mine, s'a pitit, s'a sculat, ochii lui m'au întrebat cine sunt și ce sunt și când i-am răspuns:

-Cooóoo!

i-au căzut urechile și coada și s'a pus pe fugă, uimit de voce și disperat că vorbesc.

A venit la mine pisica de catifea, ca o fantomă de fum, călcând pe puf și surâzând din pupile de ală-mă și chihlimbar. Gurița ei trandafirie a șoptit ceva. S'a întins pe spate ca un sfinx elastic, somnoros, și m'a chemat, cum cheamă marea întunericul din stele, ca să se legene împreună. Prin fulgul pântecului alb am numărat șase grăunte de frumuseți mărunte ale țâțelor ei noi, m'am mirat și am zis:

-Cooóoo!

Înspăimântată de glas, mâța s'a innodat dintr'o săritură, ca un fular pestriț, și a pierit.

Cu șoarecele m'am înțeles, și mai ales cu cobaiul. Acest brânzoi cu ochii fierbinți, alb ca tibișirul și bălțat castaniu, s'a vârat lângă mine și s'a împrumutat din sâmburii mei, ca un camarad. I-am șoptit la ureche:

-Cooóoo! și nu s-a speriat. Căci șoarecii și cobaii au învățat multe dela Chinezii bătrâni și nu le-au dat uitării, ca berzele albastre, călătoare deasupra oceanului gălbui.

Sunt papagal singuratec, în sihăstrie eternă. Ce ai vântule cu penele și ce faci tu cu biletele mele? Ești ager dar ești prost. Vântule, înghețule, tu nu știi să citești...

Mihail PASERE

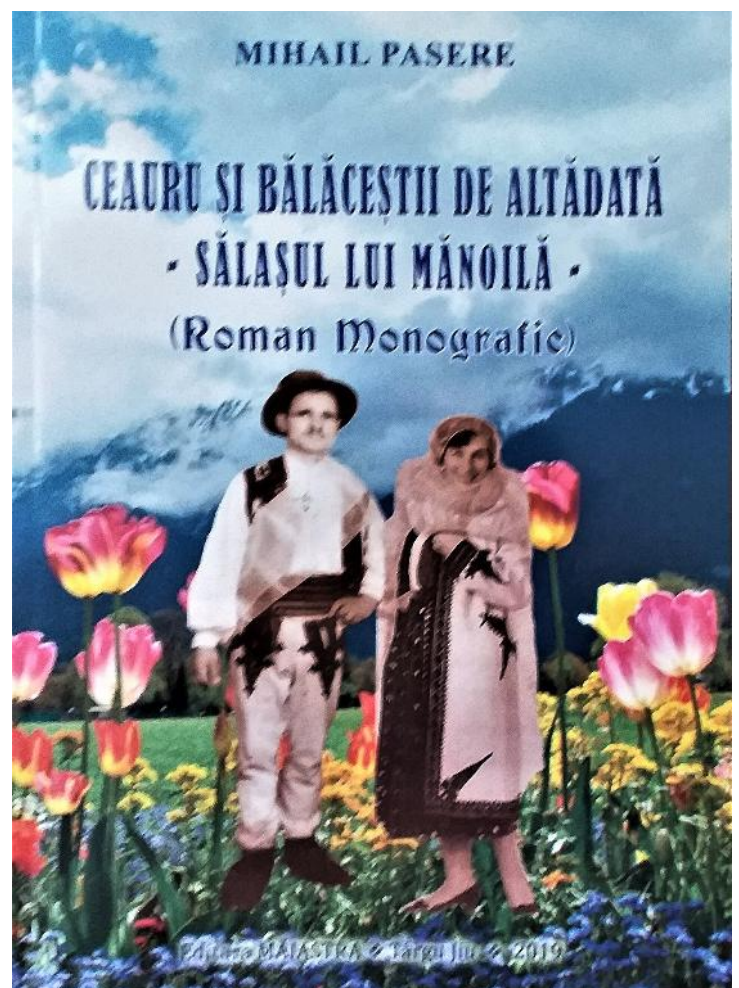
**Ceauru și
Bălăceștii de
altădată.
Sălașul lui Manoilă
(roman
monografic)**

**Editura Măiastra,
2019**

Dacă vă încumetați să
lecturați cartea de față
evident sunteți de o
cutezanță aparte prin aceea de
a nu vă lăsa înfrânt de nostal-
gicul acesteia. Anume că a fost
odată undeva mai jos de Bălești
așezarea Ceauru și Bălăceștilor
în care din timpuri străvechi s-a
format prin statornicirea aici
la începuturi a celor însetați de
libertate și hotărâți să își ia cu
sine pe ai casei deopotrivă cu
puțină agoniseală aventurân-
du-se predestinați într-acolo
unde - familie lângă familie - să
se poată înmănunchea durabil
formînd acea comunitate de
poveste devenită cu timpul prin-
tre cele mai sprințare localități
românești cu oameni iuți năs-
coctori și cinstiți preocupîndu-l
cu imaginea lor pe neînfricatul

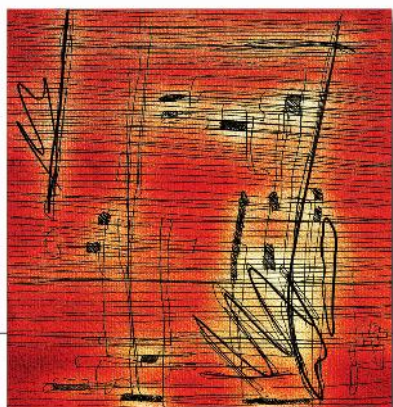
voevod Mircea ce Bătrân și pe
alți domnitori care i-au urmat,
pe Sigismund ba și pe strașnicul
Mihai Viteazu a cărei Doamnă
Stanca provenea chiar de lângă ei
din Voingăștii Băleștilor.

Se ajunsese așadar ca în anul
1965 numărul acestor cetățeni să
fie în jur de 1500 în care 626 capi
de familie. Ultimul fiind mătușa
Mogoș Elena care cunoscuse
toate buruienle vindecătoare din
zonă tămăduind fără greș orice
suferință ajunsă în grijea sa. Nici
nu e de mirare că dumneaiei a
fost fiica stră-mătuși Mogoș Ana
asistentă a doctorului Davilla
francez ca origine și strălucit prin
contribuția proprie la organizarea
și conducerea întregii activități
spitalicești în Războiul de inde-
pendență...

ALEX GREGORA

NEVOITOR

2019

editura pim

Alex GREGORA

Nevoitor

Editura PIM, 2019

„O poezie cerebrală, care solicită imperios, dar mai degrabă obligă cordial la meditație. Populată, până la prea plin uneori, de metafore accesibile și demne de antologat,...., dar și altele mai puțin decantate, însă nu mai puțin incantatorii. Dar o poezie, pe ansamblu, incontestabil originală, care atestă un poet adevărat.... O constantă a acestei poezii este filonul religios care, neostentativ și sublimat, o străbate de la un capăt la altul”

Corneliu VLAD

*

Și acea pasăre încă mai riscă să zboare înainte de fiiece recompunere dintr-un fragment de celulă de nor de deasupra cetății,

și deodată -
iconiță de lumină cu zimți,
desigur, desigur,
cu buzele de o atingi
îl atingi pe Dumnezeu.

AM FOST MARTOR
LA FABRICAREA ZEULUI
DIN OMUL COMUNMARIUS MARIAN
ȘOLEAeditura
cartex

Marius Marian ȘOLEA

Am fost martor la fabricarea zeului din omul comun

Editura CARTEX, 2019

La origine, poezia nu a fost altceva decât încercarea de a spune Dumnezeu pe limba oamenilor, plecând de la o experiență personală. Poezia de azi a lui Marius Marian Șolea nu coboară de la om ci de la Dumnezeu; pentru că nu sugerează vreun efort de împăcare cu drumul care ne-a fost hărăzit sau cu ideea căutării serenității. Avem de-a face însă cu o fotografie mișcată a divinului, trezindu-ne, dar nepărăsindu-ne; dacă sunt versuri care par a ne spune contrariul, inițiind un joc antropozofic, acestea sunt doar expresii ale unor libertăți imediate, căci este evident că poetul nu alege, ci a fost ales.

Noiembrie

Sunt coloana ruptă a unui templu,
despre care nimeni nu va mai ști cui a fost închinat,
coloana care nu a mai putut susține atâta iubire.
o spaimă imensă de timp mă obligă să cad,
un echilibru precar mă consideră deja o grămadă de piatră,
cu care, foarte probabil, oamenii vor da unii în alții.
sunt la marginea lumii și cad undeva
despre care nu mai știu nimic, în uitare, în pierdere, în pământ.
aici, doar amintirile mă mai țin sprijinit de-o bucată de cer.

am ajuns la marginea lumii mele și nu pot să trec
de marginea lumii celor care încă mai pot privi.

Adrian FRĂȚILĂ

Născut la 6 martie 1950 în satul Pocruia, comuna Tismana, județul Gorj. A debutat cu o poezie în ziarul „Gazeta Gorjului”, în luna mai 1970. Poetul Cezar Baltag l-a prezentat în revista „Luceafărul” (nr. 17, 1971). A devenit membru al Uniunii Scriitorilor din România în anul 1997.

Debut editorial cu volumul „Echinocliul de fiecare zi”, poezii, Editura „Scrisul Românesc”, 1978

Premiul pentru poezie, acordat de revista „Luceafărul” (1978);

Premiul „Marin Sorescu”, pentru volumul „Restanțier la primul meu mileniu”, acordat de Uniunea Scriitorilor din România – Filiala Oltenia (2011);

Marele Premiu, la prima ediție a „Festivalului internațional Adrian Păunescu” (2013)

Premiul pentru excelență, Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Oltenia, pentru volumul „Dodikai” (2017)

Zenovie CÂRLUGEA

Data și locul nașterii: 28 octombrie 1950, Crușețu – Maiaș, jud. Gorj

Președinte al Filialei Târgu-Jiu a Societății de Științe Filologice din România (1990-2018)

Fondator-coordonator al revistei de cultură „Portal-MĂIAȘTRA”

Debut editorial cu cartea „FERICIRILE”, poeme, Editura „Alexandru Ștefulescu”, Târgu-Jiu, 1994

Membru titular al Uniunii Scriitorilor din România, din 5 iunie 2007

Premiul pentru poezie al ziarului „Scânteia tineretului”, 1968;

Marele Premiu pentru poezie și critică literară la Festivalul Național de Literatură „Tudor Arghezi”, 21 mai 1994

Premiul OPERA OMNIA – scriitori gorjeni, acordat în cadrul Festivalului Internațional „Tudor Arghezi”, ediția XXXVIII, 20 mai 2018

Cristian G. BREBENEL

Născut pe 10 Decembrie 1955, în Bumbăști Jiu (colonia Sadu), județul Gorj.

Debut publicistic la Revista Ramuri, Craiova, 1985, cu eseu Perspective și gestul un raport psihologic

Debut editorial cu studiul de ontologie „Despre Ființă”, editura Crater, București, 1998.

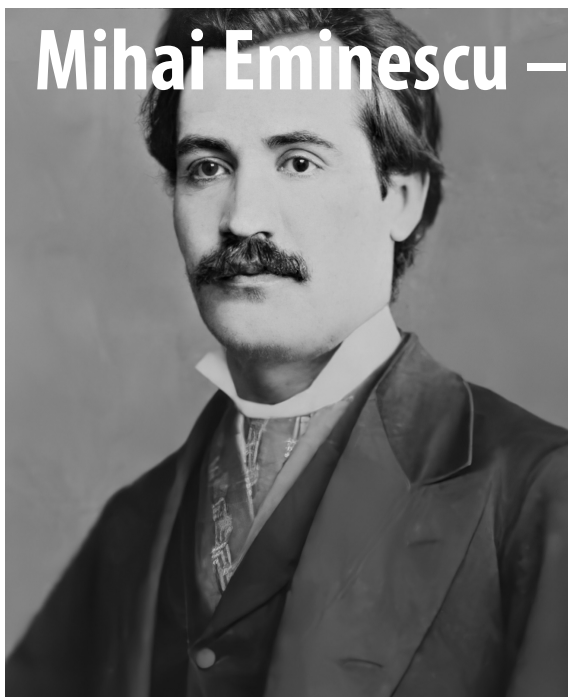
A mai publicat romanul „Guvernământul General al Genezei” la editura Cartea Românească, București, 2003, volumul de poezie „Pașaport pentru Zile de Ceremonie”, editura Brumar, Timișoara, 2012, și cartea de proză scurtă „Mărturisirea și alte povestiri”, editura Junimea, Iași, 2019.

Membru al Uniunii Scriitorilor din România din 2013

Premiul I pentru secțiunea proză, Festivalul Național Tudor Arghezi, mai 1989, juriul prezidat de Darie Novăceanu.

Premiul pentru roman, Festivalul Niște Țărani, Slătioara Vâlcea, 2004.

Mihai Eminescu – 170

Mihai Eminescu (n. 15 ianuarie 1850, Botoșani, Moldova – d. 15 iunie 1889, București, Regatul României) a fost un poet, prozator și jurnalist român, socotit de cititorii români și de critica literară postumă drept cea mai importantă voce poetică din literatura română.

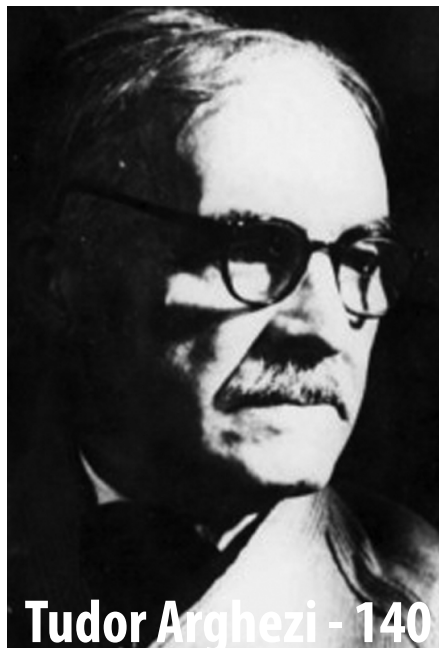
Tudor Arghezi: „Într-un fel, Eminescu e sfântul prea curat al versului românesc. Din tumultul dramatic al vieții lui s-a ales un crucificat. Pentru pietatea noastră depășită, dimensiunile lui trec peste noi, sus, și peste văzduhuri. Fiind foarte român, Eminescu e universal. Asta o știe oricine citește.”

Nichita Stănescu: „Tendința spre sublim a gândirii, dar mai cu seamă a simțirii românești s-a întruchipat în opera poetică a lui Mihai Eminescu, cum stejarul se întruchipează în propria lui sămânță”

Nae Ionescu - 130

(1890–1940), profesor de logică și de metafizică la Universitatea din București, unul dintre cei mai temuți publiciști ai perioadei interbelice și ideolog al unei mișcări de dreapta, a creat o școală filozofică din care fac parte Mircea Vulcănescu, Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Constantin Floru s.a. A făcut studii filozofice la București, pe care le-a continuat cu o specializare în Germania, încheiată printr-un doctorat susținut la Munchen în 1919. A fost asistent al profesorului C. Rădulescu-Motru, apoi conferențiar la Catedra de logică și metafizică a Universității din București. A predat cursuri de logică, istorie a logicii, metafizică, filozofie a religiei.

Tudor Arghezi - 140

(21 mai 1880, București – 14 iulie 1967) a fost un scriitor român, cunoscut pentru contribuția sa la dezvoltarea liricii românești sub influența baudelairianismului. A scris, poezie, teatru, proză, pamflete, precum și literatură pentru copii. Mihai Ralea în *Viața românească*, nr. 6/7 din 1927: „D. Tudor Arghezi, e cel mai mare poet al nostru de la Eminescu încoace”. Bunicul dinspre tată al poetului, Tudor Cojocaru, a trăit 113 ani, s-a născut la Cărbunești, Gorj și a trăit în Craiova. Poetul s-a socotit întotdeauna a fi de spiță oltenească și a fost legat de olteni și Oltenia, prin tot ce a scris și a simțit și era mândru de rădăcinile sale gorjanești.

SPICON –
revistă de literatură,
arte și istorie culturală

Editor: Asociația Cercetătorilor
și Autorilor de Carte Gorjeni
"Alexandru Doru Șerban"
Târgu-Jiu

Director:
Victor TROACĂ

Redactor-șef:
Viorel SURDOIU

Colegiul redacțional:

Ion MOCIOI, Gelu BIRĂU, Ion
ELENA, Alex GREGORA, Rodica
PĂUNA, Doru V. FOMETESCU,
Florin VĂIDEIANU

Layout&Tehnoredactare:
Marius IORGA

e-mail:
spiralaconica@gmail.com

Responsabilitatea pentru
conținutul articolelor revine în
exclusivitate semnatarilor acestora.
Manuscrisele primite nu
se înapoiază.

ISSN 2601 - 2936
ISSN-L 2601 - 2936

VIOREL SURDOIU

Născut în Târgu-Jiu. Lucrări de grafică prezentate în revistele „Kripton”, „Altfel”, Caietele „Columna”, „Onix”, „Helion”. Grafică de carte: vol. personale **Contextul desprinderii de haos**, **Aripi de pământ**, **De partea cealaltă a ploii**, **Omiliile toamnei**: „Scrisoare generației următoare” și „Dodikai”, autor Adrian Frățilă, „Supliment de existență/Suplemento di esistenza”, autor Spiridon Popescu, edizione romena – italiana, „Vesământul unui gând”, poezii de Valentin Chepe-neag, „Pasărea Dosoftei”, 2016 și „Zinc feudal”, poezii de Alex Gregora. Expoziție personală **PLANIDE** la Galerile municipale de artă Tg-Jiu (2013); Expoziție personală la Centrul Cultural „Jean Louis Calderon”, 2015, București. Expoziție personală **METAFORME**, la Muzeul Județean Gorj, 2015. Expoziție personală **METAFORME II**, la Sala MANSARTA, Biblioteca Jud. „Christian Tell” Gorj(2019). Participări la Expoziții de grup, „EGografia” și în cadrul „GorjFest”, România, Rep. Moldova și Bulgaria, participare la Tabăra de artă plastică „GorjFest”; Taberele de artă plastică și literatură „Eroi pe Calea Eroilor” la Centenar, 2018 și „Cuvânt, Lumină și Culoare” 2019. Prezent la expoziția de fotografie - SeeMe Exhibitions în albumul **Still Life Collection** „Fifth Annual Exposure Awards” la Musee de Luvru/ 13 iulie 2015.

